

Tvůrčí život

ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ

ročník 10/2021

číslo 4

**Členství
v NSČU**

**Členství
a občanská
společnost**

Kavárna Smrt

**Kristus víry
nebo Ježíš
historie?**

**Unitářský
rozhovor
z Pavlem
Janošíkem**

**Děti a mládež
v OŠS**

**Praktická
duchovní
cvičení 2021**

**Revoluce
jednoho stébla
slámy**

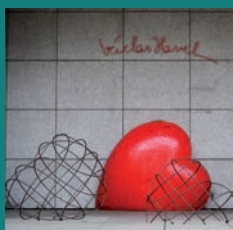
**Permakultura
a unitářství**

Členství v unitářských společnostech

Mluvit o smrti

Ježíšův obraz v liberálním náboženství

Představte si pevný dubový stůl. A pak rychlý horský potok. Navzdory tomu, jak rozdílně vypadají, jsou obě tyto „hmoty“ složeny z jednotek, které jsou v principu stejné – z atomů. Bez pomoci přístrojů nejsou viditelné, a přesto jsou to právě ony, respektive ony a jejich vzájemné vazby, co určuje nejen vzhled, ale i všechny charakteristické vlastnosti dřeva, stejně jako vody a všech dalších látek v našem světě. Jen tím, jaké vztahy mezi sebou mají a kolik jich je, dokážou „vykouzlit“ stabilitu a pevnost dřeva, nebo proměnlivost a dynamiku vody.

Při přemýšlení o členství, které je hlavním tématem tohoto čísla, jsem si uvědomila, jaké tu fyzika nabízí úžasné podobenství. Povahu naší organizace a její specifické vlastnosti určují všichni naši jednotliví členové a vztahy mezi nimi podobně jako atomy u jakékoli hmoty. Bez členů nemůže NSČU prakticky existovat, pak by unitářství bylo jen prázdným pojmem. A stejně jako každá běžná hmota potřebuje určitý počet atomů, i my potřebujeme určitý počet členů, abychom mohli vyvíjet aktivitu, plnit své poslání. Jednotlivé atomy navenek nerozpoznáme, vnímáme až látku, kterou tvoří, a s Unitarií je to také tak. Sice v ní není „vidět“ každý jednotlivý člen, přesto je každý z nich potřebný a každý se do ní otiskuje, abychom měli svůj „tvar“ a „vlastnosti“. Proto je tolik důležité věnovat členství a péči o jeho rozvoj plnou pozornost a energii.

Mark Shiels otevřel další velmi aktuální téma, totiž jak mluvit o smrti. Nejen proto, abychom se zbavili případných vlastních obav z ní, ale i v případě, že nás zasáhne smrt někoho blízkého, nebo abychom dokázali nacházet vhodné způsoby, jak sdělovat svá přání ohledně posledních věcí člověka. S tím vším bychom měli umět aktivně pracovat a společenství našich Unitarií by měla být bezpečným prostorem, kde je možné podobné věci otvírat a sdílet.

Luděk Pivoňka vnesl do tohoto *Tvůrčího života* křesťanské téma a zabývá se tím, jak důležitá pro unitáře může být historická postava Ježíše. Dále se v časopise dočtete mnohé o šetrném přístupu k obdělávání a využívání půdy, o unitářském sboru, který kvůli svému veřejnému boji za rovnost mezi bělochy a černochoy čelil žhářskému útoku a také o znovuzvolení Tomáše Butty patriarchou husitské církve. On sám má v tomto čísle článek; zamýšlí se v něm nad otázkou členství v církvi, kterou vede.

Co se týká našeho společenství, pak vám doporučuji nepřehlédnout rozhovor s Pavlem Janoščíkem, členem ostravské obce, a pokud se věnujete práci s dětmi a mládeží, pak vás v této oblasti může zaujmout projekt Obce širšího společenství, do něhož se mohou zapojit i všechny ostatní unitářské skupiny. Protože každý člen je pro nás podstatný, bez ohledu na to, že do svého aktivního působení třeba teprve dorůstá – věkem, výškou i postupnými kroky na své životní cestě.

Kristýna Ledererová Kolajová

1 EDITORIAL

3 ŽIVÉ TÉMA: ČLENSTVÍ V UNITÁŘSKÝCH SPOLEČENSTVÍCH

- 3 Členství v NSČU: Co pro nás znamená? (*Kristýna Ledererová Kolajová*)
14 Několik otázek pro naše ordinované duchovní ohledně členství
(*anketu sestavila Kristýna Ledererová Kolajová*)
17 NSČU jako součást občanské společnosti aneb Komu tím prospějeme?
(*Štěpán Mairovský*)
20 O členství v církvi se zřetelem k Církvi československé husitské (*Tomáš Butta*)

23 IN MEDIAS RES: MLUVIT O SMRTI

- 23 Mluvme o smrti (*Mark Shiels*)
28 Událost zvaná Death Café (*Susan Goldberg*)

34 DUCHOVNÍ ROZHLEDNUTÍ: JEŽÍŠŮV OBRAZ V LIBERÁLNÍM NÁBOŽENSTVÍ

- 34 Kristus víry, nebo Ježíš historie? (*Luděk Pivoňka*)
39 Kvakerský pohled na Ježíše (*odpovědi shromáždil Pavel Marušinec*)
44 Jak Ježíše vnímají duchovní NSČU (*anketu sestavil Matěj Čihák*)

48 KALEIDOSKOP

- 48 Prohlášení Follen Community Church z 20. září 2020 (*Gordon Hardy*)
51 Volba patriarchy CČSH 2021 (*Veronika Matějková*)

54 Z UNITÁŘSKÉ KNIHOVNY

- 54 Zprávy z unitářské knihovny v Praze: Osmý díl (*Bohdan Chlíbec*)

56 UNITÁŘSKÉ ROZHOVORY

- 56 Má-li se stát něco nového, je nezbytné začít dělat něco jinak:
Rozhovor s Pavlem Janošítkem, členem OUO (*rozhovor vedl Matěj Čihák*)

63 ČESKÉ UNITÁŘSKÉ OBCE A SKUPINY

- 63 Unitaria Team a práce s dětmi a mládeží (*Kristýna Ledererová Kolajová*)
67 Středeční meditace (nejen) nad dobrým čajem (*Anna Vachudová*)

68 Z UNITÁŘSKÉ AKADEMIE

- 68 Nepovinný modul Unitářské akademie Praktická duchovní cvičení 2021
(*Matěj Čihák*)

75 ZELENÁ UNITARIA

- 75 Masanobu Fukuoka: Revoluce jednoho stébla slámy (*Matěj Čihák*)
78 Návštěva komunitní zahrady Metro Farm (*Matěj Čihák*)
82 Permakultura a možné inspirace pro unitářství (*Kristýna Ledererová Kolajová*)

Členství v NSČU Co pro nás znamená?

Kristýna Ledererová Kolajová

„Když Ježíš říká „... kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich“,¹ můžeme tomu rozumět symbolicky právě tak, že je ve společenství bez ohledu na jeho velikost přítomno to, co jedinec přesahuje – perspektiva transcendence. A otázka, zda pro svou osobní spiritualitu potřebujeme společenství, nebo ne, se vlastně v tomto světle jeví jako zbytečná; odpověď vychází ze samotné podstaty našeho lidství.“

(Petr Samojský, *Spiritualita všedního dne*, Praha: OŠS 2020, s. 37.)

„Budiž naším pevným předsevzetím všemožně k tomu pracovati, aby Svobodné bratrství stalo se duchovním domovem všech, kteří touží po doteku přítomného a živého Boha v přítomných živých lidech, kteří věří v jednotu Boha s lidmi, v konečné vítězství lásky, pravdy a spravedlnosti.“

(N. F. Čapek při duchovním shromáždění 2. 7. 1922, archiv NSČU, kart. 33.)

Těmito slovy nabádal N. F. Čapek tři měsíce po vzniku naší společnosti své bratry a sestry, zbrusu nově registrované členy a členky Svobodného bratrství, k práci pro tuto rodící se náboženskou organizaci. Byl si dobře vědom toho, že aktivní členství co největšího počtu přívrženců je jedinou možnou cestou k rozvo-

ji této mladinké, ale ambiciózní organizace, a věnoval proto systematické usilovné práci s členskou základnou a výchově členů k osobní angažovanosti obrovské množství své energie a času. To je ostatně vidět i ze systému, který pro nábor nových členů nechalo vedení Svobodného bratrství vypracovat v roce 1928.

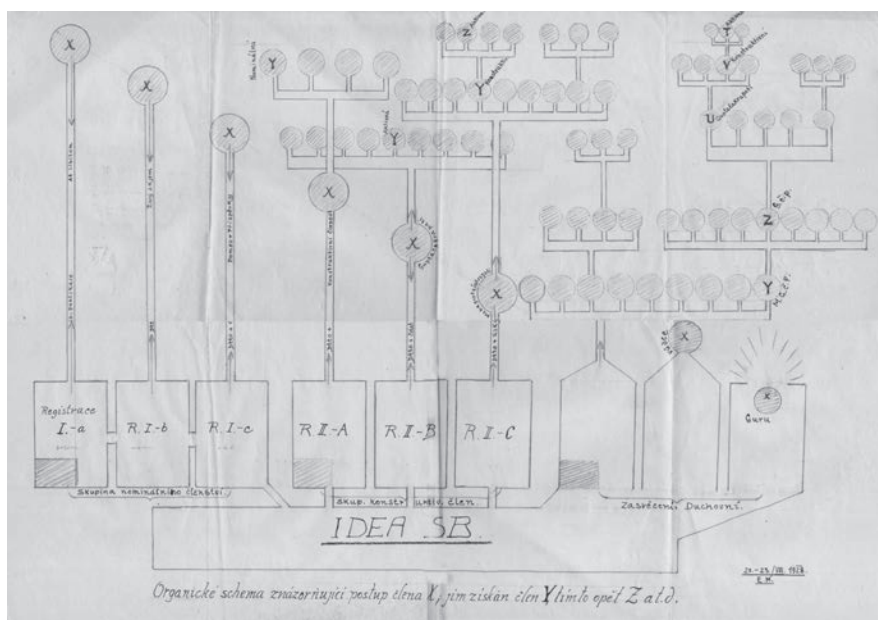

Schéma vypracované vedením Svobodného bratrství pro systém získávání nových členů, rok 1928. (Archiv NSČU, kart. 33.)

POSLUCHAČ PŘEDNÁŠEK DR. ČAPKA.

Jméno: _____

Adresa: _____

Povolání: _____

Je přihlášen za člena Svob. bratř? _____

Odevzdejte vyplněné hned po přednášce u vchodu nebo
určitě v příští přednášce.

Lístek, který vyplňovali všichni návštěvníci Čapkových přednášek určených pro veřejnost. Díky tomu získával Čapek a s ním Svobodné bratrství databázi kontaktů na potenciální nové členy. (Archiv NSČU, kart. 33.)

Od té doby pomalu uplyne rovných sto let a my doufáme v duchu úvodního citátu z nejnovější knihy Petra Samojského, že naše organizace je obdobně smysluplná, užitečná a potřebná, jako byla za dob svého vzniku. Doufat ale nestačí; na místě je zamyslet se co neobjektivněji, jak si dnes v tomto ohledu stojíme. Jisté je jedno: stejně jako před sto lety jsou jedinou zaručenou a bezpečnou cestou ke zdravé budoucnosti naši aktivní členové. Co dalšího se však ukáže při podrobnějším pohledu? Pojďme to zkusit z některých hledisek rozebrat a zhodnotit.

ČLENSTVÍ V NSČU VE VZTAHU K NÁBOŽENSKÉMU ŽIVOTU OBECNĚ

Možná nám přijde na mysl, že určitou výhodou mohl být před sto lety pro naši právě založenou náboženskou organizaci fakt, že náboženství tehdy bylo nedílnou součástí života drtivé většiny společnosti. Lidé byli uvyklí, že náboženský život je jednou z přirozených poloh společenského bytí.

Stojí za to uvést si pro lepší výchozí představu základní statistické údaje. Ke křesťanským církvím se hlásilo na počátku 20. let 20. století zhruba 87 procent obyvatelstva, a naopak bez vyznání jich bylo velmi málo, necelých šest procent.² To se s dnešním stavem nedá srovnat.

2 Jaroslav Šíma, Norbert Fabian Čapek, Karel Hašpl, *Tvůrčí náboženství*, Praha: nakladatelství Unitaria 2011 (první vydání 1936), s. 64.

Při sčítání lidu v roce 2011 (pro rok 2021 ještě výsledky nejsou k dispozici) se za věřící, bez ohledu na církve či náboženskou společnost, označilo 37,6 procenta odpovídajících a přes 62 procent odpovídajících uvedlo, že jsou „bez náboženské víry“.³ K tomu je ovšem nutné brát v potaz skutečnost, že 45 procent účastníků sčítání odmítlo na otázku o náboženské víře odpovědět. I tak to ale ukazuje na výrazný odsun náboženské víry do okrajových oblastí našich životů.

Jenže podíváme-li se detailněji přímo na unitáře, pak dostaneme poněkud odlišný obrazek, než zabýváme-li se obecně celou českou společností. Můžeme to porovnávat díky tomu, že naši předchůdci prováděli v prvních dvou desetiletích existence naší organizace (nejprve Svobodného bratrství, pak NSČU) pečlivé dotazníkové průzkumy mezi nově se přihlašujícími členy. Proto také víme, že v prvním desetiletí k nám přistupovali z více než poloviny lidé označující se jako bez vyznání (!) a „jen“ necelých 45 procent nových unitářů přešlo z nějaké křesťanské církve.⁴

3 cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1bo%C5%BEnstv%C3%AD_v_%C4%8Cesku#%5C%C4%8D%C3%ADt%C3%A1n%C3%AD_v_roce_2011 (Cit. 15. 8. 2021.).

4 Jaroslav Šíma, Norbert Fabian Čapek, Karel Hašpl, *Tvůrčí náboženství*, Praha: nakladatelství Unitaria 2011 (první vydání 1936), s. 64.

Po sto letech v našem průzkumu členství z letošního roku uvedlo necelých 35 procent respondentů, že byli členy i jiné církve či náboženské společnosti než NSČU, a z nich pak o maličko víc než třetina uvedla církev římskokatolickou, přičemž se sem samozřejmě počítají i lidé, kteří zde byli jen pokřtěni, ale aktivně se církevního dění neúčastnili – to ovšem platilo obdobně i pro evidenci z dob první republiky. V našem případě tedy rozdíl mezi členy, kteří před vstupem do NSČU byli v nějaké jiné církevní organizaci před sto lety a dnes, není nijak výrazný.

Co je dnes však dramaticky jiné, jsou možnosti využití volného času. Zatímco ve 20. a 30. letech měla Unitaria nabízející v podstatě komplexní pokrytí volnočasových i vzdělávacích aktivit běžného člověka (od dítěte po seniora) obrovskou výhodu, náskok oproti jakýmkoli jiným organizacím a jen malou konkurenci, dnes volný čas lidí bohatě naplňují bezpočetné jiné aktivity. Mnohé navíc více či méně, přímo nebo nepřímo souvisejí s rozvojem spirituality a organizované náboženství s nimi jen stěží může držet krok. Chodit na bohoslužbu (kamkoliv) nebo do církevních společenství za případnými jinými aktivitami už není zažitý zvyk, ale naopak činnost, která do schématu všedního života běžného obyvatele naší republiky vesměs nezapadá.

Co tedy v základu nabídnout nově příchozím, ať už s nějakou předchozí zkušeností s organizovaným náboženstvím, nebo bez ní? Zatímco za Čapka jsme si mohli dovolit přitáhnout zájemce kromě náboženství i na velmi široký záběr (samo)nosných aktivit okolo našich shromáždění, například přednáškové cykly, vydávané knihy s velmi pestrými tematikami, nabídku všeobecného vzdělávání v rozmanitých seminářích, psychologické poradny, kurzy týkající se moderní výchovy dětí všeho věku, zdravého životního stylu a mnoho dalšího, a všechno to bylo nové, přelomové, moderní, s potenciálem uspět a pokrýt „bílá místa“ na trhu, dnes by tento způsob vytváření nabídky pro členskou základnu (stávající i případné nové členy) působil úsměvně, naivně, ne-li až směšně. Profesionálně mnohem lépe zajištěná konkurence v každé této zmíněné sféře je tolik, že vůbec nemá smy-

sl o funkčnosti tehdejšího unitářského přístupu v dnešní době uvažovat. To ale podle mého názoru neznamená se těchto aktivit vzdát. Jen musí být jednoznačně pouze doprovodnými prvky, navázanými mnohem užším a velmi čitelným způsobem na samotný, profesionálně vykonávaný a nabízený základ naší činnosti, a tím je její náboženský charakter.

ČLENSTVÍ A LIBERÁLNÍ NÁBOŽENSTVÍ

Říká se, že unitářství mělo a má mnoho přívrženců a sympatizantů, třeba i víc než členů samotných, a že je to svým způsobem hezká vizitka našeho náboženství, protože je lidem milé, dělá na ně dobrý dojem, což leckteré jiné na první pohled nemusí. Pravdou je, že v českém unitářství to tak skutečně vždy bylo: od samých počátků jsme měli velmi četné počty přívrženců, pro něž byly naše nejrůznější aktivity zajímavé, účastnili se jich, často i nějakým způsobem naši organizaci podporovali, mnohdy dlouhodobě, ale členy se nestali. Je to v souladu s tím, že v unitářských společenstvích byl a je každý, kdo v dobrém přichází, vítán, ale nikoho nepřesvědčujeme, že se má stát členem, ani to pro drtivou většinu programů či obřadů nevyžadujeme.

Navenek je to jistě v pořádku. Jenže co to znamená pro nás samotné? Je vůbec členství pro liberální náboženskou organizaci něco podstatného? Tady se dostáváme možná k jednomu z nejkřehčích míst naší existence. Protože jediná z mého pohledu správná odpověď je: ano, členství je nejen podstatné, ale je naprosto rozhodujícím faktorem naší existence. Úplně jednoduše vzato: pokud nebudeme mít členy, nebudeme. Prázdna organizace je mrtvá (a poloprázdna skomírající), i kdyby měla sebevznešenější ideje a sebelépe demokraticky pracovanou vnitřní strukturu.

Člen je základní jednotkou, s níž můžeme počítat, pro kterou máme pracovat, pro níž tu jsme. Omlouvám se všem našim sympatizantům, ale oni jsou až v další řadě. To proto, že jsou nevypočitatelným faktorem, na nějž se nelze spoléhat, nemohou pro nás být potřebnou oporou, jakkoli je jejich podpora milá a v nadstavbě našeho společenství potřebná a žádoucí. Ovšem jednotkou, která nám dává tvar, tvář,

Přihlašuji se za člena
SVOBODNÉHO BRATRSTVÍ
a souhlasím s jeho snahami, pokud jsou mi známy a vyhrazuji si
v každém ohledu svobodu přesvědčení.

Jméno:

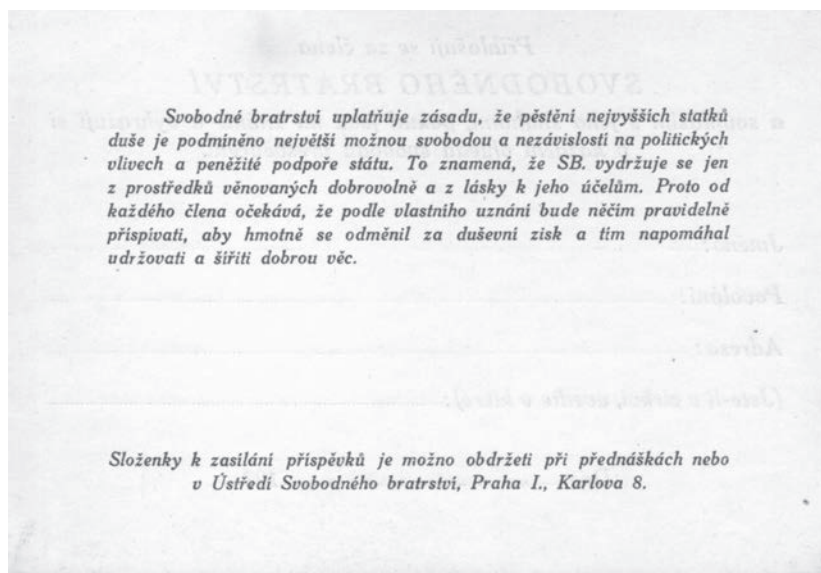
Povolání:

Adresa:

(Jste-li v církvi, uveďte v které):

Dne *192*

Nejstarší členská přihláška do Svobodného bratrství. Zajímavé z hlediska našeho tématu jsou zde dvě věci: už na přihlášce je každému vyhrazena svoboda přesvědčení, a zároveň je už na přihlášce nový člen naprosto přirozeným způsobem nabádán k finančnímu podporování své organizace. (Archiv NSČU, kart. 33.)

důležitou reflexi a naději do budoucna je jedině člen. Členové jsou jádrem, z něhož rosteme, jsou jediným zdrojem růstu. Vše ostatní, pokud se budu držet symboliky z rostlinné říše, jsou třeba i důležité symbiotické vazby, ale bez nich dokážeme být, bez zdravého jádra nikoli.

Tedy liberální náboženství, stejně jako každé jiné a stejně jako jakákoli nenáboženská organizace, potřebuje živou členskou základnu, ideálně rostoucí nebo alespoň neklesající. Druhou věcí je pak nastavení členských práv

a povinností, vnitřních pravidel, ale i zvyklostí uvnitř společenství, či udržovaná etika a étos. Ty mohou být u nás v něčem i velmi volné, pružné a svobodné (na to byl od počátku kladen velký důraz), ale o to víc zodpovědnosti a nároků je vlastně kladeno na samotné členy a o to zajímavější organizací a zdrojem životní obrody pro ně musíme být, aby jim stálo za to u nás zakotvit, vytrvat zde, naše společenství přirozeným způsobem zdola formovat a pro ně pracovat.

V našich počátcích, pokud mi dovolíte opět srovnání přes hranu staletí, to bylo v něčem ještě naléhavější, protože nově založené Svobodné bratrství nemělo žádné jistoty a zázemí, které máme dnes (nutno podotknout, že díky jejich mnohaleté práci). Mělo jen to, co do něj členové přímo vložili: svou účastí na těch či oněch programech, svou dobrovolnickou prací, finančně jako pravidelné členské příspěvky, jako dary či vstupné na akce, jako předplatné tiskovin nebo programových cyklů. Proto také vedení společnosti od prvních roků existence velmi aktivně shromažďovalo kontaktní údaje na každého, kdo se účastnil jakéhokoli programu, a průběžně oslovovalo tyto příznivce prostřednictvím dopisů (což byla za doby první republiky v podstatě jediná komunikační platforma kromě osobního kontaktu), aby se stali členy a pomohli organizaci i finančně.

V dnešní době je práce se členskou základnou, systematická podpora jejího růstu a péče věnovaná jejímu udržování asi největší výzvou, i proto, že velmi silným trendem ve společnosti obecně je individualismus, tedy upřednostňování růstu a rozvoje jedince jako takového. Role společenství je v tomto pohledu podceňovaným, někdy i úmyslně opomíjeným faktorem, nebo je dokonce vnímána jako něco nevitálního, co brání prosazení se nebo uplatnění se jednotlivce. Z hlediska fungování společnosti jsou to nezdravé tendence, nicméně z hlediska úvah o atraktivitě členství v náboženských organizacích, byť liberálních, je třeba brát tento nepříznivý faktor v potaz, stejně jako určitou obezřetnost obyvatel naší republiky k organizovanému náboženství jako takovému.

AKTIVNÍ ČLENSTVÍ JAKO IDEÁL

Zkusme být v úvahách o členství ještě smělejší. Pak nemůžeme zůstat u samotného členství, byť je základem naší existence, ale musíme se bavit o jeho další úrovni, a tou je členství aktivní. Pod tímto termínem si lze představit leccos, proto rovnou doplňuji, že mám na mysli zejména dvě polohy, z nichž by u aktivního člena měla fungovat alespoň jedna, ideálně pak samozřejmě obě. Tou první je aktivní podíl na životě dané obce nebo skupiny, a to od pouhé účasti

na programech přes různé kategorie dobrovolnické pomoci až po zapojení se do vedení obce, druhou je pak finanční podpora obce či skupiny. Každá zdravá obec musí mít určité procento aktivních členů, aby mohla dobře plnit své poslání, jak dovnitř obce, tak navenek.⁵ Je to logické: nelze „dávat“, pokud není z čeho „brát“ – a je úplně jedno, jestli dáváním myslíme pomoc materiální, finanční či lidskou práci a podporu; ve všech těchto oblastech je vždy nejprve třeba mít zajištěné zdroje, z nichž lze čerpat, a ty vytváří právě aktivní členové.

Zajímavá a zároveň myslím i příkladná je v tomto ohledu péče o členskou základnu v již porovnávaném předválečném období naší historie. Dovolím si proto citovat z druhého interního organického memoranda, určeného „jen pro aktivní členy organizace Svobodného bratrství“, v němž je mimo jiné popisováno to, co aktivním členstvím rozuměli naši předchůdci (zejména v bodě šest): „3. Aby SB mohlo své poslání účinně plnit, rozřídíme členstvo podle úkolů a odpovědností, které převzali a splňují. [...] Každé sebepovyšování je vyloučeno, neboť nejedná se přitom o hodnosti, nýbrž o definici práce a povinností. Nejedná se také o členství ve smyslu spolkovém, nýbrž o účelné zobrazení veškeré činnosti ve spojení s hnutím svobodné náboženské obce SB. 4. Potenciálním – nadějným – členem SB je každý, kdo jeví zájem o ideje a snahy SB. [...] Všichni lidé na jistém stupni vývoje stávají se potenciálními členy SB, a jestliže se s námi nesblíží, je vina nejen na nich, ale také na nás. 5. Nominálním – přidruženým – členem SB stává se, kdo podepsal přihlášku. Každý člen má právo míti u sebe členské přihlášky a může je při vhodné příležitosti nabídnouti takovým, o nichž předpokládá, že jsou členy potenciálními a že by bylo v jejich prospěch, aby se stali organizovanými stoupenci idejí a snah, s kterými sympatizují. Člen, který získává nové členy, bývá zařazen do příslušné kategorie členů

⁵ V zahraničních unitářských obcích jsem se několikrát setkala s aplikováním jednoduchého pravidla, které se mi osobně velmi líbí: Realizován může být pouze takový projekt, jehož plnění (kromě toho, že je v souladu s posláním a cíli obce) je od počátku po celou dobu trvání zajišťováno alespoň pěti členy. Nenajde-li se nejméně pět členů ochotných na něm pracovat, pak není realizován.

Přihlašuji se za člena
SVOBODNÉHO BRATRSTVÍ

a souhlasím s jeho ideami svobodného myšlení,
upřímného bratrství a mravní obrody

Jméno: _____

Adresa: _____

Povolání: _____

Dne _____ 192 Člen. přisp. $\frac{1}{2}$ roč. Kč $\frac{1}{2}$ roč.

O něco pozdější verze členské přihlášky. Je méně vzletná, zato je u ní kladen ještě větší důraz na pravidelné placení příspěvků. (Archiv NSČU, kart. 33.)

a dostává z ústředí všechny potřebné informace a pomůcky. [...] — Nominální člen nebývá zasvěcován do vnitřní struktury SB, avšak má právo na všechny informace, rady a přednosti, které se takovým poskytují. Jmenovitě v těžkých chvílích života může se obrátit kdykoli na ústředí SB, zdali by mu mohlo býti v něčem poslouženo. 6. Aktivním členem se stává, kdo přináší jakékoli oběti pro ideje a snahy SB, na čas, silách neb hmotných prostředcích. Aktivní člen účastní se činnosti SB buď ve spojení s některou místní skupinou SB, nebo je v přímém spojení s ústředím SB. Žádnému členu se neukládá, jak velkým obnosem má přispívat na potřeby SB, avšak od každého aktivního člena, který má nějaké příjmy, se očekává, že bude přispívat pravidelně a bez upomínání. Pro uplatnění idejí a snah SB nemá jen význam, co a nač se přijalo, ale také od koho, a dále, jak dalece to bylo symbolem snahy, lásky, dobrovolnosti. — Aktivní člen má všechna práva, a protože je blízký vnitřnímu kruhu pracovnímu, přeje-li si, dostává bližší informace o možnostech a způsobech práce v SB.⁶⁶

Aktivní členství je zde zcela otevřeně spojováno s určitým druhem oběti „na čas, silách nebo hmotných prostředcích“. Dnes bychom asi spíše řekli služby, ale jinak se vlastně na tomto schématu nemusí měnit nic; jen obec, kde jsou relevantně zastoupeni aktivní členové, může plnit své poslání. A my se minimálně v koncepci rozvoje NSČU po téměř sto letech k tomuto vracíme návrhem na členění základního a plného členství, přičemž stejně jako v dobách Svobodného bratrství jde o jasnou definici práce a povinností, nikoli nadřazování nějaké kategorie člena jiným. Osobně za to jsem ráda, protože členství (jakékoli, nejen v NSČU) je spojeno s povinnostmi a je dobré, aby si každý člen, který vstupuje, byl vědom, že nejen získává jistá práva, ale zároveň na sebe dobrovolně a zodpovědně bere určité závazky ke společenství, jehož důležitou součástí se tím stává.

V oné citaci jsme se dotkli i finanční stránky věci, protože jednou z oněch povinností, k nimž se nový člen zavazoval tehdy stejně jako dnes, je podporovat svou obec finančně. Myslím, že za posledních sedm let došlo v NSČU k výraznému posunu k ozdravení situace v této oblasti a myslím také, že na to můžeme být právem

66 Archiv NSČU, kart. 33, Interní organické memorandum 2.

hrdí. Ačkoli se jedná pouze o dílčí výsledky, jejich součástí byla podle mne již i tolik potřebná změna paradigmatu, tedy posun ve vnímání většiny členů od obecného východiska, že normální je členské příspěvky neplatit, k tomu, že normální a samozřejmé je členské příspěvky platit. To si mohu dovolit napsat nejen na základě vývoje placených příspěvků, ale i na základě dat získaných v nedávno prováděném průzkumu členství. Z něj vyplývá, že přes 61 procent členů, kteří vyplnili dotazník, vnímá členské příspěvky jako potřebné a jako jeden ze základních zdrojů příjmů obcí. Dalších 31 procent je pak považuje za vhodný doplňkový zdroj jejich financování. Jen čtyři respondenti ze sto devíti účastníků dotazníku pak členské příspěvky považuje za nadbytečné (přičemž dva z nich uvádějí, že by financování obcí mělo být zajištěno státem). Navíc 63,5 procent respondentů vnímá placení příspěvku jako jednu z členských povinností.

To vše svědčí o poměrně vysoké míře uvědomělosti mezi aktivními členy o potřebnosti podporovat svou obec finančně. Zvyšující se zodpovědnost členů v téhle oblasti dokládají i další čísla: Zatímco v roce 2015 platilo členské příspěvky v dohodnuté minimální částce 25,6 procent našich registrovaných členů, v roce loňském (2020) to bylo 53,7 procent registrovaných členů. To je ohromně potěšující skokový nárůst, ke kterému došlo především mezi lety 2017 a 2018, troufám si říci zejména díky bonifikacím zaplacených příspěvků v druhém pilíři financování obcí, ale důležité je, že se toto procento i po roce 2018 stále drží nad polovinou členské základny (kolísá mezi 53 až 56 procenty).

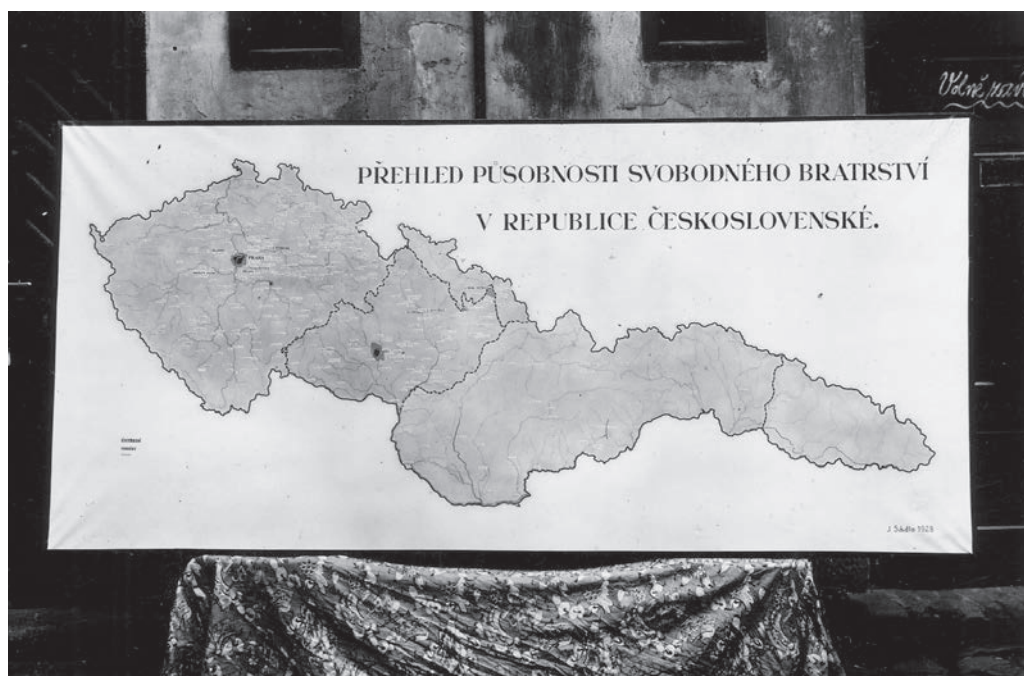
Neodpustím si zase malé srovnání: Vedení Svobodného bratrství, posléze NSČU, se za účelem co nejplošnější informovanosti členské základny i kvůli aktivizaci placení členských příspěvků snažilo o periodicky udržovaný kontakt se všemi členy: jednak skvělým způsobem prostřednictvím měsíčníku *Cesty a cíle* (později *Cesty světa*), který byl na svou dobu obdivuhodně nabitý informacemi všeho druhu – a obsahoval i přehledy zaplacených příspěvků, poděkování platícím členům či výzvy k platbám. Časopis byl ale rozeslán jen předplatitelům, což bylo zhru-

ba 50 až 60 procent členské základny, zdarma jej nedostával nikdo ze členů. Mimo to třikrát do roka posílala kancelář ústředí všem členům informační dopisy od vedení, v nichž byly od počátku vždy připomenuty členské příspěvky, ať již poděkování za zaslání, tak nabádání k zaplacení. Minimální výše příspěvků nebyla ve Svobodném bratrství ani NSČU nikdy určena (stejně jako není dnes), ale pokud se člen k nějakému placení příspěvků zavázal (na to byly speciální formuláře), byly po něm vymáhány. Přelomovým se v tomto ohledu stal leden 1935, kdy v NSČU kulminoval dopad hospodářské krize a poprvé se napříč naší společností rozproudila ohnivá debata o možnosti zavést povinné členské příspěvky v přesně definované výši. Ke schválení tohoto návrhu nedošlo, nicméně bylo odsouhlaseno, že na sněmu mohou hlasovat jen platící členové.⁷ Tato zásada se pak za dob komunismu z našich vnitřních předpisů nějak vytratila a teprve nyní se k ní vracíme.

Od poloviny 30. let 20. století až do konce války se pohybovaly vybrané členské příspěvky v průměru na jednoho registrovaného člena mezi 35 až 40 korunami ročně, ale samozřejmě ne všichni členové byli platící. Podle údajů v *Cestách a cílech* se výše členského příspěvku pohybovala nejčastěji mezi 20 až 100 korunami ročně. (Pro srovnání, byť nominální hodnota je neporovnatelná, dnes je průměr na registrovaného člena zhruba 410 Kč ročně a nejčastěji zaplacená částka je 600 Kč.)⁸ Celková částka na vybraných příspěvcích se v desetiletí 1934 až

7 Archiv NSČU, kart. 9, část I. Zápis ze sněmu a schůzí SS, 1930–1936, zápis z jednání ÚSS 7. 1. 1935, ze sněmu 24. 2. 1935.

8 Pokud vás zajímá i další porovnání, pak vzhledem ke mzdě, která je dnes v průměru více než dvacetkrát vyšší (ale pro zjednodušení počítejme jen dvacetkrát), pak pro to, abychom se mohli vyrovnat finančním příspěvkům členské základny z prvních dvou desetiletí naší existence, by měl každý registrovaný člen platit v průměru 700 Kč ročně na členských příspěvcích plus přibližně stejnou částku na dalších darech, vstupném atd. To se nám daří přibližně pouze z 30 %. Mezi respondenty se více než třetina vyjádřila, že je ochotna platit více než doporučených 600 Kč, zhruba třetina se pohybuje okolo stávající částky, někteří se nevyjádřili částkou a jen pět dotázaných uvedlo částku nižší než 500–600 Kč. K tomu nutno podotknout, že se finanční částku vybranou na příspěvcích celkově ve všech obcích povedlo od zavedení bonifikací v roce 2017 zdvojnásobit.

K vytvoření názorné představy o tom, kde mělo Svobodné bratrství své členy, sloužila mapa s vyznačením obcí, odboček a jednotlivých skupin. (Fotoarchiv NSČU, album J.)

1944 pohybovala okolo 46 tisíc Kč ročně, v letech těsně po válce to bylo mezi 110 až 130 tisíci Kč, to už ale byla zase hodnota koruny jiná. (V loňském roce to pro porovnání bylo 206 150 Kč.) K tomu je nutné uvést, že to nebyl jediný zdroj příjmů, kterým naši předchůdci podporovali NSČU, v podstatě stejně vysoká částka (75 až 100 % ve srovnání se zaplacenými členskými příspěvky) byla navíc každoročně mezi členy a příznivci ve stejném desetiletí vybrána na mimořádných darech (na dům, varhany a podobně), na shromážděních a dalších programech. Tento zdroj příjmů mají dnes srovnatelný jen některé obce.

Abychom si udělali ještě komplexnější představu, jak před necelými sto lety unitáři svou organizaci podporovali, porovnejme to s tehdejšími platy: Podle informací na vládních webových stránkách si přitom úředník za první republiky průměrně vydělal 1 300 korun měsíčně. Horník měl kolem 1 000 korun. Lidé, kteří pracovali v průmyslu, měli mzdy 600 až 700 korun. Tolik dostávali také začínající učitelé. Ministerský plat činil po vzniku republiky zhruba

5 000 korun měsíčně⁹ a například Miloš Mikota, tehdy ještě neordinovaný duchovní, si u nás vydělal před válkou měsíčně 900 korun.

JAK ČLENY ZÍSKAT A UDRŽET?

Tomu, kdo by vymyslel návod, který by spolehlivě fungoval, bychom asi, jak se říká, „platili zlatem“, ale zatím nic takového nemáme. Ideálem je samozřejmě situace, že bude unitářství tak zajímavé a veřejně známé, že budou lidé přicházet sami, sami si nás najdou a naše řady tak naprosto přirozeně porostou. Tohle se děje, ale tak zřídka, že na to spoléhat opravdu nelze.

Vraťme se ještě jednou k obrázku 1. Na tomto schématu je totiž také krásně zřejmé, že ani naši předchůdci na samovolné přibývání členů opravdu nespolehali a snažili se vypracovat logistiku, jak je aktivním nábořem ze strany již registrovaných členů získávat. Nepřekvapí, že nejmenší potenciál získat nové členy očekávali

⁹ <https://www.investicniweb.cz/ekonomika-politika/kupni-sila-cechu-se-od-vzniku-koruny-za-100-let-znasobila>

od členů nominativních, dnes bychom řekli formálních, ale i u nich tehdejší vedení Svobodného bratrství předpokládalo, že každý alespoň jednoho (!) nového člena získá, byť ten bude opět jen členem pasivním. Od členů „konstruktivních“, tedy aktivních, se čekalo, že přivedou nové členy, vesměs opět aktivní, a také přes ně se navíc poměrně záhy podaří získat další nové členy. V těchto dvou krocích tak plánovala organizace pro uspokojivý růst získat pět až deset nových členů skrze jednoho aktivního. Největší naděje byly pochopitelně v náboru vkládány do práce duchovních, a ještě vyšší do působení těch, kteří se svými schopnostmi projeví jako „vůdci“. V jejich případě se předpokládal obrovský vliv na růst členské základny, včetně aktivních členů. (Zajímavé je, že u duchovního se vůbec nepřipouštělo, že členové, které získá přímo, budou pasivní neboli řečeno tehdejší terminologií nominální.)

Obrázek samozřejmě znázorňuje ideální schéma, které nebylo takto nikdy naplňováno, ale stejně je velmi zajímavé mu věnovat pozornost: už kvůli ambicím, které ohledně růstu členské základny naše organizace před sto lety měla, a také proto, že kdyby neměla v oblasti růstu počtu členů stanovené takto vysoké cíle, stěží by dosáhla po asi deseti letech své existence, roku 1934 (tedy v době, kdy se již začínaly projevovat dopady hospodářské krize), registrovaných 1 253 členů, přičemž pětina (251) byla mladších než dvacet let, a po dvaceti letech od založení (v roce 1942) 1 843 členů, což představuje další skokový nárůst (zároveň také historický vrchol růstu naší členské základny), a to v období války. Po roce 1950 už ovšem až do roku 1990 neměla NSČU stejně svobodné podmínky k růstu, takže nemáme objektivní data pro srovnání, a taktéž po roce 1990 se bohužel natolik proměnily vnější i vnitřní okolnosti, že rovněž srovnávat nelze.

Co se týče současnosti, mohu do utváření celkového přehledu přispět daty jen z posledních několika let, od roku 2015, kdy sama vedu statistiky členů. Od té doby nám členská základna stoupla o víc než třicet sedm procent a v mnoha relevantních ohledech se zkvalitnila její aktivita. Za poslední tři roky sice obojí víceméně stagnuje, což ovšem není úplně ne-

příznivý vývoj, vezmeme-li v potaz rok a půl koronavirové epidemie, která koncepční práci s členskou základnou hodně zproblematizovala.

Přesto je nutné uvést, že členů, kteří by dnes dosáhli na plné (dříve označované jako aktivní) členství, je v našich řadách pouhá polovina. Musíme se proto velmi intenzivně věnovat tomu, jak nové členy získávat, i tomu, jak udržovat stávající členy spokojené. To není snadný úkol a není k němu (bohužel) žádná univerzální cesta.

Některé se přesto nabízejí minimálně k vyzkoušení a myslím, že stojí za to alespoň základní pro inspiraci uvést a představit, protože osvědčený recept prostě nemáme:

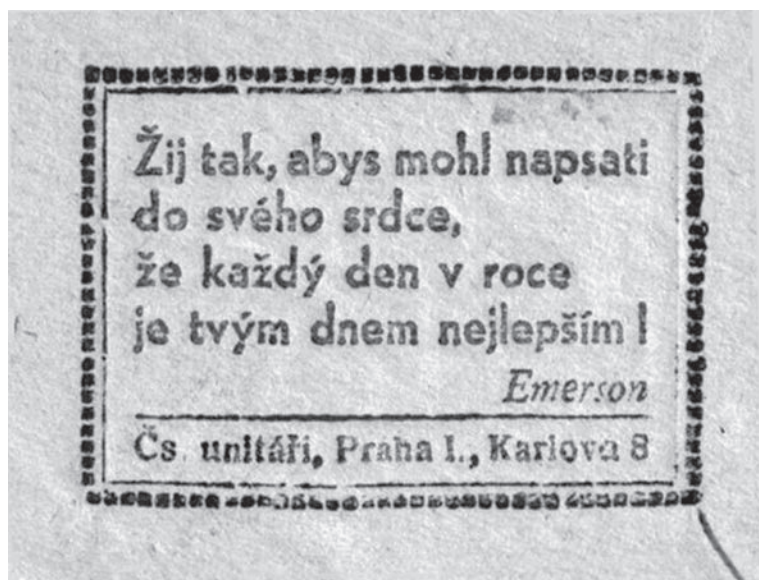
- Zkusit změnit čas duchovního shromáždění jakožto základního programu, pokud se jeho návštěvnost nezvedá nebo klesá; a zkusit ho přizpůsobit předpokládaným vhodným časům pro cílové skupiny nových návštěvníků či členů (u pracujících to bude jiné než u rodin s dětmi a pochopitelně záleží i na tom, zda potenciální zájemci dojíždějí, nebo jsou místní obyvatelé a podobně).

- Zvážit snadnou dostupnost sídla. Pro některé obce je výhodou mít sídlo v centru, pro jiné, například ve větších městech, je možná výhodnější být mimo tradiční centrum, pokud to třeba umožní rodinám s dětmi snadné parkování hned vedle shromažďovacích prostor.

- Rok co rok v obcích vyhodnocovat (dotazníkově mezi účastníky i potenciálními účastníky) doprovodné programy a podle objektivně získaných výsledků je upravovat.

- S co největším nasazením pracovat na tom, aby nás stávající členové spontánně doporučili dalším lidem. Tohle doporučení vyplývá z několikaletých osobních zkušeností v oblasti nejrozličnějších pokusů propagovat a prezentovat naše aktivity: nejstabilnější a nejplodnější se jeví prosté autentické sdělení dobrého dojmu někomu, kdo nám důvěřuje. Totéž mi ostatně potvrdili i čelní představitelé americké a britské národní unitářské organizace.

- Osobní aktivizace členské základny. To je ohromně mravenčí cesta, ale přes svou časovou náročnost a přes různé okliky vede k cíli. Znamená to neustále se snažit v obci udržovat osobní kontakty co největšího počtu členů vedení a zástupců pracovních týmů s co nej-

K šíření povědomí o unitářství, a tím i k potenciálnímu růstu členské základny sloužily v předválečné době například i samolepky nebo potištěné obálky s hesly propagujícími unitářské myšlenky. (Archiv NSČU, kart. 18.)

větším počtem ostatních členů a návštěvníků programů. Leckdo se rozhodne přijít na program, na který je osobně pozván, a organizátor, autor či koordinátor onoho programu/projektu mu předem věnuje čas, kdy mu vše osobně vysvětlí, popíše, a motivuje ho podle jeho individuálního zaměření k účasti. Nerozhodne se však k účasti na stejném programu podle pouhé neadresné, byť sebelépe napsané anotace či pozvánky v letáčku, na webu, ve zpravodaji a podobně. Pokud by obce nebo skupiny chtěly s tímto poznatkem aktivněji pracovat, znamená to vytvářet síť členů, která se této osobní aktivizaci a informovanosti ostatních členů věnuje, a zároveň nepřekračovat hranici, kdy už pozvánek a informací bude na jednoho člena příliš mnoho.

– Zapojovat co nejvíce členů do dílčí organizace programů. Mít vlastní úkol znamená prožít si daný program úplně jiným způsobem a více jej vnímat jako vlastní aktivitu, vzít si ho takzvaně „za svůj“, než v případě pasivnější účasti. To samozřejmě lze jen u lidí s potenciálem věnovat dobrovolnické (nebo i částečně placené) práci pro obec svůj čas, a takových je málo. O to naléhavějším úkolem pro vedení obcí je využívat jejich potenciál co nejhospodárněji a zároveň smysluplně vzhledem k poslání a zaměření obce.

– Věnovat se výchově mladých generací (dětem a mládeži). To je nevědná práce, narážející zejména na to, že mnozí unitáři a příznivci unitářství nemají tendence své děti zapojovat do činnosti našich obcí a ponechávají jim svobodné rozhodnutí do věku, kdy budou schopné vlastní zralé úvahy ohledně členství v nějaké náboženské organizaci. To je pochopitelně zdravé. Přesto si myslím, že lze v určité průnikové rovině v našich obcích koncepčně, nenásilně a tvůrčím způsobem pracovat na obecném rozvoji dětské spirituality, aniž by to děti nějak nepřírozně vedlo zrovna k unitářství.

– Ještě jednu věc, možná trochu překvapivou, chci ze své zkušenosti ve vedení NSČU uvést. Cesta k významnějšímu růstu členské základny nevede přes vykonávání obřadů pro veřejnost, byť to je domněnka zastávaná mnohými členy. To byl hypotetický předpoklad, který se bohužel naprosto nepotvrdil. Přestože se nám za posledních deset let počet obřadů vykonaných našimi duchovními ztrojnásobil (ať už se jedná o vítání dítěte, svatby, pohřby a vzpomínkové obřady nebo jiné speciální příležitosti) a je to zajímavá a pro veřejnost přitažlivá sféra služby našich duchovních, noví členové skrze ni nepřicházejí o nic více (spíš procentuálně méně) než díky jiným zmíněným i nezmíněným segmentům naší práce.

Oblastí, které by šlo podobně popsat a rozvést je pochopitelně daleko víc, než dovoluje uvést charakter tohoto textu. Případné zájmy ale mohu odkázat na několik modulů naší Akademie, kde se práci s členskou základnou i veřejností hlouběji a systematicky věnujeme (například Péče o chod obce, Služba veřejnosti, Vzdělávání). Mnohé zajímavé souvislosti a postřehy také přinese odborné vyhodnocení výsledků zmíněného celounitářského průzkumu členství prováděného koncem letošního jara, které budou obcím i jednotlivým členům k dispozici do konce října, aby s nimi všichni následně mohli aktivně pracovat.

CO NAŠIM ČLENŮM PŘINÁŠÍ ČLENSTVÍ V NSČU?

Pokusím se toto zamyšlení zakončit optimisticky a využít k tomu část dat získaných v již několikrát zde zmiňovaném dotazníku. Pevné společenství v oblasti tvůrčího, liberálního náboženství musí být podle mého názoru založené na dvou obdobně stabilních pilířích: Jednak na tom, co přináší všestrannému osobnímu (nejen duchovnímu) rozvoji každého svého člena, a jednak na tom, jak pevná společenství členů v něm rostou. Pokud jeden z nich (nebo dokonce ani jeden) nebude dostatečně nosný, nemůže naše organizace dlouhodobě prosperovat. Budoucnost NSČU tedy zjednodušeně vzato záleží na vyváženém průniku individuálního růstu počtu členů, který nabízíme, podněcujeme a živíme, s dobrovolně přebíranou a naplňovanou zodpovědností těchto členů vůči společenství, které dohromady vytváříme, a s jejich prací pro toto společenství.

Podíváme-li se s tímto vědomím na výsledky našeho průzkumu, co se týče motivace našich členů ke členství a toho, co jim členství poskytuje, nedostaneme se příliš mimo těžiště těchto dvou pilířů: Na otázku, která z uvedených vět nejlépe vystihuje hlavní důvod či důvody člen-

ství v NSČU (příčemž každý mohl vybrat nejvýše tři důvody), odpověděla největší část, 43 procent respondentů, že „se tím v nějaké míře naplňuje jejich potřeba kontaktu s podobně smýšlejícími lidmi“. Druhá v četnosti odpovědí, s více než 30 procenty, byla odpověď, že „v NSČU daný člen získává prospěšné podněty ke svému duchovnímu rozvoji“. První dvě místa tedy obsadily odpovědi vyvažující oba zmíněné pilíře našeho svobodomyšlného náboženství, a také další tři odpovědi, které získaly třetí, čtvrté a páté nejvyšší procentuální zastoupení, této vyváženosti odpovídají. Třetí s téměř 26 procenty – „členství vyjadřuje můj pocit sounáležitosti s unitářstvím, ale nepotřebuji se aktivně účastnit života v náboženské obci“, čtvrtá s 23 procenty – „chci patřit k duchovnímu společenství a jsem rád/ráda jeho součástí“, a pátá s téměř 20 procenty – „cítím zodpovědnost za stav života na Zemi a členství v NSČU беру jako jeden z prostředků, jak se na tomto poli angažovat a rozvíjet“.

Obdobně harmonicky vůči rozvoji jedince a společenství vyznívají i odpovědi na otázku, co vám členství v NSČU aktuálně poskytuje, kde bylo také možné zvolit více odpovědí a v nichž přes 50 procent vybralo odpověď „mám a nacházím zde přátele“, 41 procent odpovídajících zvolilo odpověď „duchovní inspiraci a podněty pro svou spiritualitu“, 37 procent pak „prostředí, kde mohu hovořit o duchovních otázkách“, 30 procent „nové pohledy na svět kolem nás“ a 25 procent „možnost realizovat se tvůrčím způsobem“. Dalších osm odpovědí pak získalo 20 procent a méně, přičemž sedm procent respondentů uvedlo, že jim členství neposkytuje nic zásadního.

To, myslím si, není pro NSČU tak špatná vizitka a dává nám poměrně velkou naději, že potenciál, který unitářství skýtá, dokážeme skrze naše členy – a jejich umění brát z našeho společenství i do něj to potřebné vkládat – dobrým způsobem zúročit.

Několik otázek pro naše ordinované duchovní ohledně členství

Co může podle vás z hlediska osobnostního růstu dát člověku členství ve vaší obci?

PETR SAMOJSKÝ:

Pražská Unitarie dlouhodobě nabízí velkou flexibilitu v organizování doplňkových programů, ať to jsou přednášky, diskusní skupiny, cvičení jógy a další. Řídíme se podle možností tím, jaká je poptávka, momentální potřeba. To znamená, že každý z členů si vlastně může říct o program, který by mu v osobnostním růstu mohl pomáhat. Páteřním programem je ale nedělní shromáždění, které je liturgicky komponované tak, aby obsahovalo různé prvky a styly čili aby bylo otevřené různým lidem v různých životních situacích. V OŠS je cesta k členství složitější než v obcích, kde se lidé setkávají osobně. Máme k sobě daleko, někdy dokonce i napříč světovými kontinenty, takže postrádáme osobní rozměr pravidelných setkání. Ovšem tím více klademe důraz na intenzivní a pravidelné programy. Kupříkladu náš Kompas na cestu je každodenní dávkou inspirace, kterou členové dostávají právě za účelem podpory osobnostního růstu. Shromáždění Středník je komponováno víceúrovňově, takže se lidé mohou zúčastnit jak osobně, tak i na dálku prostřednictvím internetového vysílání, a to v přímém přenosu nebo později ze záznamu. Na osobnostní růst se zaměřujeme skrze všechny naše programy, které dlouhodobě plánujeme a vytváříme tak, abychom pokrývali potřebné oblasti, tak jak je u našich členů vnímáme.

MARK SHIELS:

Členství v naší obci dává každému člověku možnost zažít, že patří do „duchovní rodiny“. V téhle „rodině“ společně hledáme a objevujeme smysl života, jako společenství i jako jednotlivci, klademe si důležité otázky o životě

a smrti, čteme a zkoumáme posvátné texty světových náboženství a moudrosti nejrůznějších tradic, společně pronikáme do vztahů mezi naší unitářskou vírou a vědou, uměním i ekologií, společně prožíváme naše důležité životní rituály. Sdílíme naše životní cesty, poskytujeme si navzájem podporu a snažíme se respektovat to, v čem se teologicky lišíme.

JARMILA PLOTĚNÁ:

To je individuální. V každém případě jde o osobní svobodné rozhodnutí. Pro někoho je to rozhodnutí vstoupit do společenství, o němž je přesvědčen, že mu přinese přátelství, povzbudivé kontakty, něco jako duchovní rodinu. Je pro něho rozhodující především ono společenství, umožňující sdílení událostí osobního i veřejného života s lidmi podobně laděnými nebo možnost vyslechnout si v příznivém prostředí i názory, které nesdílí, a setkat se s novými, překvapivými nebo neobvyklými myšlenkami. Už tato přátelská „konfrontace“ vyžaduje otevřenou mysl a notnou dávku tolerance, proto je třeba si takových lidí vážit. Pro jiného člověka tato spíše společenská funkce obce však nemá zásadní význam. Tito lidé přicházejí pro sdílení událostí, případně pomoc na vlastní duchovní cestě. Hledají radu, a často hlavně podporu a ujištění, že nejsou ve svém snažení sami. Pro takového člověka mívá obec význam skutečné duchovní rodiny. V takovém případě rozhodnutí o členství a následné přijetí do obce může mít význam iniciace a představovat významný mezník a počátek nové životní etapy.

VLASTIMIL KREJČÍ:

Oproti nečlenům, ale pravidelně obec navštěvujícím, nic, protože obě skupiny mají přístup ke všem programům. Máme programy zaměřené na osobní růst, převážně workshopy a před-

nášky. O tématech diskutujeme a jsou volena podle aktuálních potřeb.

LUDEK PIVOŇKA:

V současné době jsou všechny programy a služby plzeňské Unitarie dostupné jak pro členy obce, tak i pro širší veřejnost. Proto členství v obci samo o sobě není pro osobnostní růst nepostradatelné. Z toho vyplývá, že aby se člověk mohl stát duchovně vyspělou a morálně ušlechtilou bytostí, není potřeba být členem naší náboženské obce. Přesto členství v obci má svůj smysl. Aby obec mohla poskytovat svoje programy a služby, je smysluplné mít k tomuto účelu dobře fungující organizaci. Bez finanční podpory NSČU bychom pravděpodobně naše programy a služby nebyli schopni zajistit ani v budoucnosti. Proto se domnívám, že by naše náboženská společnost měla i nadále finančně podporovat jednotlivé unitářské obce. Pokud k tomuto nebude ochotna, mohly by naše obce pomalu, ale jistě mizet v nenávratnu, a to od nejmenší až po tu největší. A to je vize, kterou si upřímně nepřiji.

V čem je to jiné (pokud je to jiné) než v případě návštěvníka programů obce, který není členem?

PETR SAMOJSKÝ:

Je to samozřejmě především v pocitu přináležení, a to tím víc, čím fyzicky vzdálenější jsme. V prostředí, kde člověk nemá možnost mít kontakt s podobně duchovně citícími lidmi, je právě členství určitým způsobem sdílení a podílení se na činnosti. Sdílení unitářského étosu nezaujatému nečlenu chybí, a bohužel si to často ani nemůže uvědomit. Další věcí je, že kdo není člen, nemá hlas, tedy nemá přímý vliv na vedení obce, například na zaměření programů a podobně. Některé programy navíc nemusí být veřejnosti, tedy nečlenům, dostupné. Ale jinak zásada je, že se snažíme prospívat komukoliv, kdo má potřebu osobnostního růstu.

MARK SHIELS:

Návštěvníci mají často potřebu komentovat, že v rámci naší komunity vnímají radost, vřelost

a vzájemný respekt. Myslím, že i oni jsou schopni během své přítomnosti zažít, co to znamená být součástí naší „duchovní rodiny“ a společenství, neprožijí však skutečnou hloubku vztahu, který existuje mezi našimi členy.

JARMILA PLOTĚNÁ:

Pokud jde o návštěvníka některého z programů obce, který si vybral, protože ho zaujalo to téma, ale více od setkání neočekává, většinou se nevrací nebo přichází, jen když je jeho oblíbený program. Ovšem i takový „náhodný“ příchod může přicházet častěji a nakonec se stát členem. Může ovšem zůstat dlouhodobě s obcí, mít tam své přátele, po mnoho let sdílet všechny události obce, ale nemít zájem o členství. Tito lidé často říkají, že se nechtějí nikde vázat, že jsou svobodomyšlní; unitáři také, a tak může me oslovovat „jen“ kvalitou a příkladem.

VLASTIMIL KREJČÍ:

Je to stejné.

LUDEK PIVOŇKA:

Na takto položenou otázku mohu odpovědět jednoduše. Rozdíl tu není prakticky žádný.

Jak byste prosím nejvýstižněji doplnili tuto větu: „Na členech své obce si nejvíce cením...”

... toho, že se přihlásili k tradici svobodomyšlné spirituality, kterou unitářství je, že z ní nejen čerpají a vnímají ji jako část svého života, ale také že společenství takového druhu vytvářejí, čímž podporují čapkovský ideál svědomí společnosti. Jinými slovy: že si uvědomují význam členství, podporují je, a svým přispěním tak pomáhají naše společenství formovat a rozšiřovat.“

(Petr Samojský)

... důvěry, která mezi námi panuje, důvěry, kterou vkládají do mě jako svého duchovního, a podpory, kterou mně i sobě navzájem poskytují v dobrých i horších časech.“

(Mark Shiels)

... jejich jasné volby, jednoznačného rozhodnutí nejen vyznávat ideály, ale být i ochoten společenství na těchto ideálech založené aktivně podporovat, spoluutvářet, stát se jeho součástí.“

(Jarmila Plotěná)

... jsou otevření k diskusi i v kritických okamžicích.“

(Vlastimil Krejčí)

... toho, že se snaží vytvářet lidsky příznivé prostředí důležité pro duchovní rozvoj a mravní rozvoj každého z nás.“

(Luděk Pivoňka)

Co je pro vás, naše ordinované duchovní, tedy profesionály částečně zodpovědné za prosperitu obce, z hlediska členství momentálně největší výzva?

PETR SAMOJSKÝ:

V pražské Unitarii je to nastolit stabilní prostředí a styl duchovního života, který má pevnou linii v prostoru našich shromáždění. Tedy překonat výzvy covidové doby, která s sebou nese i mnohé ztráty, jak na životech našich členů, tak i na míře a síle naděje. V OŠS bych tu výzvu viděl ještě jinde: Jakkoliv jsme dnes v OŠS již technicky výborně vybaveni k protínání fyzických vzdáleností, uvědomujeme si, že podstata společenství prostě byla, je a bude v osobním kontaktu. Hledáme další cesty, jak nabízet více i ten osobní kontakt, třebaže nás dělí někdy velké vzdálenosti.

MARK SHIELS:

Největší výzvou pro mě v tuto chvíli je pomáhat našim členům nacházet smysl toho, co se ve světě právě děje. Pandemie koronaviru má negativní dopad na životy mnoha lidí v oblasti duševní, emocionální i duchovní, stejně jako třeba aktuální politická situace v Afghánistánu. Výzvou pak pro mne jako ordinovaného duchovního je, jak povzbuzovat naše členy, aby dokázali vyjadřovat svůj strach, hněv a frustraci, a nacházet všemožné způsoby, jak jim jednotlivě i v rámci společenství pomáhat mírnit osobní bolesti a trápení.

JARMILA PLOTĚNÁ:

Ta kvalita a příklad, a hlavně nezaspat dobu, neboť jsme se dožili velmi problematických časů.

VLASTIMIL KREJČÍ:

U nás v obci rozšířit členskou základnu.

LUDEK PIVOŇKA:

Členství v obci dnes především znamená možnost zapojit se do byrokratické struktury naší náboženské společnosti (od obcí až po ústředí). Bohužel se někdy stává, že u pracovních schůzí a porad převažují hlavně starosti a radosti se tam malinko vytrácejí. Výzvou je, jak tyto starosti přeměnit v radosti. Upřímně se přiznám, že jsem ještě neobjevil žádný dokonalý recept, jak u našich členů úspěšně probudit nezdolné nadšení pro tyto praktické činnosti.

Anketu sestavila KLK.

NSČU jako součást občanské společnosti aneb Komu tím prospějeme?

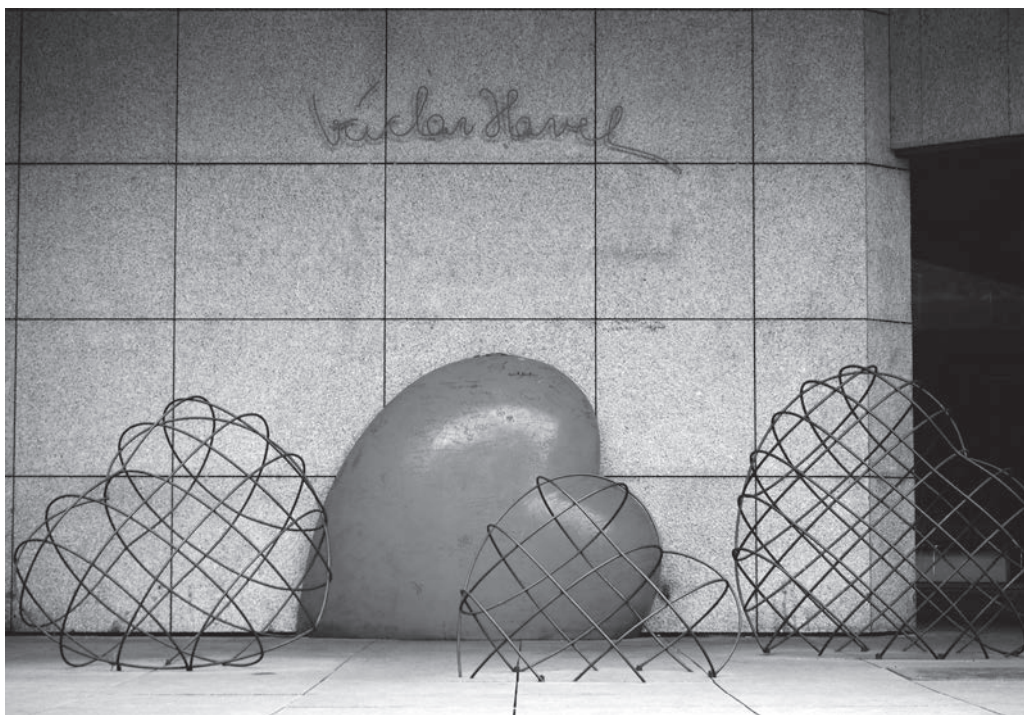
Štěpán Mairovský

„Občanská společnost je taková společnost, která se v maximální možné míře samostrukturuje zdola, autenticky.“

(Václav Havel)

„Občanská společnost je polemika se svobodnou společností a je povinností každého demokrata ze všech svých sil do konce svých věků proti ní bojovat.“

(Václav Klaus; citát „oceněný“ anticonou Zelená perla 2005)

„Občanská společnost je taková společnost, která se v maximální možné míře samostrukturuje zdola, autenticky.“ (Václav Havel) (Foto © Shutterstock.com.)

Občanská společnost neboli angažovanost občanů v různých spolcích, nadacích, ale i církvích a náboženských společnostech a konečkonců i v politických stranách, je často považována za jeden z pilířů fungující demokracie, a tím i za záruku svobody jednotlivce nejen v jeho individualitě, ale také – či zejména – v jeho přirozenosti být tvorem společenským. Vedle tohoto

převládajícího a vesměs pozitivního pohledu na občanskou společnost existuje i pohled opačný, který ji naopak považuje za ohrožení svobody. To je názor, který v českém prostředí reprezentuje dlouhodobě především Václav Klaus, zatímco opačný postoj je spojen především s osobou Václava Havla. Právě z „Havlova přístupu“ si dovoluji vyjít a trochu jej rozvést.

Havlův citát uvedený v perexu tohoto článku pokračuje tím, že občanská společnost je společnost, „které je systematicky otevírán prostor k co nejpestřejší sebestrukturaci a co nejpestřejší účasti na veřejném životě. Občanská společnost v tomto smyslu má v zásadě dvojí význam: za prvé umožňuje lidské bytosti, aby byla sama sebou ve všech svých dimenzích, tedy i jako tvor společenský, který chce být tisícířým způsobem účasten na životě komunity, v níž žije, za druhé působí jako skutečná záruka politické stability. Platí totiž, že čím jsou rozvinutější všechny organismy, instituce i nástroje občanské společnosti, tím je tato společnost odolnější proti nejrůznějším politickým vichřicím či zvrátům. Nebylo náhodou, že nejbrutálnější útok vedl komunismus právě proti občanské společnosti.“¹

Navážu-li (možná trochu volněji) na Havlovy myšlenky o významu občanské společnosti, pak lze říci, že její hlavní přínos pro člověka spočívá v tom, že naplňuje přirozenou lidskou potřebu seberealizace mimo oblast našeho zaměstnání a rodiny, tedy mimo oblasti, kde se někteří z nás rovněž realizují. Ale realizace v rámci rodiny a zaměstnání není (trvale) dostupná všem, a dokonce i ti, kteří ji v těchto sférách života zažívají, se mohou chtít realizovat ještě jinak, respektive mohou v občanské společnosti hledat a nacházet uspokojení těch potřeb, které zaměstnání ani rodina uspokojit buď nedokážou, nebo to tak v případě daného jednotlivce není. Tak je tomu pro řadu lidí i s potřebou sdíleného spirituálního života, který se snaží uspokojit právě církev a náboženské společnosti, ale i mnohé duchovně orientované spolky a další komunity. Právě naplňování duchovních potřeb člověka v nejširším slova smyslu chápu jako základní důvod vzniku a trvání naší náboženské společnosti. Skrze to (nebo možná pro někoho vedle toho) se pak Havlovými slovy stáváme více sami sebou, vytváříme síť podobně smýšlejících lidí, byť v případě unitářů je tato podobnost aspoň v rovině toho, čemu věříme, menší než u tradičních církví, a vzájemně se podněcujeme i k aktivitám mimo unitářskou půdu.

1 Myšlenkový svět Václava Havla [online], 2016 [cit. 2021-8-26]. Dostupné z: <https://www.cdk.cz/myslenko-vy-svet-vaclava-havla>

Vedle převládajícího pozitivního pohledu na občanskou společnost existuje i pohled opačný, který ji naopak považuje za ohrožení svobody. To je názor, který v českém prostředí reprezentuje především Václav Klaus. (Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

Vedle tohoto řekl bych hlavního důvodu naší existence však i naše náboženská společnost přispívá snad k tomu, co je podle Havla druhým významným znakem občanské společnosti, a to je vytváření záruky politické stability, respektive vyztužování demokracie, či že je vlastně jakousi její školou.

To je u nás vzhledem k přísně demokratické struktuře naplňováno v míře větší, než je tomu u některých tradičních církví i u řady spolků. Demokratický způsob rozhodování je koneckonců jedním z našich devíti principů. Možná vyvstane otázka, jak konkrétně naše vnitřní demokracie a naše členství v NSČU napomáhají k posilování politické stability a demokracie v naší zemi. Pokusím se k tomu nabídnout jeden, jistě ne jediný možný pohled.

Vycházím z toho, že demokracie není jen o účasti ve volbách, byť to je jeden z jejích důležitých pilířů. Tím, že si volíme naše orgány a někteří z nás v nich i působí, si jistě zkoušíme tuto volební demokracii v malém a třeba nás to vede ještě k trochu větší odpovědnosti chodit k volbám, pečlivě vybírat, koho volíme, a třeba i kandidovat. Ale u toho to nekončí.

To, že demokratická společnost potřebuje aktivní občany, z nichž aspoň část se kromě voleb účastní veřejného dění i jinak, se sice v posledních letech stalo možná frází, ale myslím, že

je tomu skutečně tak. Vedle účasti ve volbách a eventuální kandidatury v nich existuje ještě celá řada možností, jak se veřejného dění či politiky účastnit, chceme-li. Může se jednat třeba o to, že napíšeme našim místním zastupitelům nebo přímo poslancům a senátorům, budeme se jich ptát na jejich činnost, případně vyjádříme své přání, aby hlasovali určitým způsobem. Napíšeme článek do místních, eventuálně celostátních novin. Nebo můžeme podepsat petici či ji sami iniciovat. Je možné jít osobně navštívit zastupitelstvo naší obce nebo kraje, anebo na jeho veřejném jednání i aktivně vystoupit. Také se můžeme o místních i celostátních problémech bavit se svými sousedy a přáteli, ptát se na jejich názory a předkládat jim naše vlastní. Lze jít na demonstraci nebo ji rovnou zorganizovat. A mnoho dalších věcí.

Je možné, že nic z toho neděláte, a je velmi pravděpodobné, že pokud ano, tak zdaleka ne všechno. A je dokonce možné, že nemáte nejmenší chuť nic z toho dělat, a to z nejrůznějších důvodů. Možná vám to prostě jen není blízké, nevíte, jak na to, nevidíte důvod, proč byste to dělali, nevěříte, že by to něco přineslo, nebo na to prostě nemáte čas, chcete jej věnovat něčemu jinému. To je samozřejmě zcela v pořádku.

Řada z výše uvedených věcí má však svoji analogii v naší náboženské společnosti. Nikdy by vás nenapadlo kandidovat v komunálních, natožpak v parlamentních volbách, ale představa kandidatury do orgánů obce nebo NSČU vám už tak vzdálená není, možná už dávno nějakou funkci máte. Psát zastupiteli nebo poslanci, které jste možná v životě neviděli, vás třeba nikdy nenapadlo, ale zajít za členem vašeho místního správního sboru, přednést mu svoje návrhy či stížnosti už tak nepředstavitelné není. Nebo je možné jít za duchovním, případně někomu z nich napsat aspoň e-mail, pokud s nimi nechcete nebo nemůžete hned mluvit. Většina z nás nikdy nezkusila veřejně vystoupit na jednání zastupitelstva, ale dokážeme přirozeně vystoupit na valném shromáždění obce nebo na sněmu a říci svůj názor nebo přímo podat návrh. I pravděpodobnost toho, že svoji aktivi-

tou něco změníte ve vaší unitářské obci nebo i v NSČU, bude nejspíš o dost vyšší než to, že docílíte změny aktivitou ve vaší skutečné obci, možná s výjimkou malých vesnic.

Věci, které můžeme v naší náboženské společnosti spravované přísně demokraticky dělat, je nepřeberné množství, a troufám si říci, že jakákoliv aktivita, je-li vedena dobrým úmyslem, je u nás žádoucí, a tedy vás k ní tímto vyzývám.

Je možné, že mnohem přístupnější aktivita a příležitost ke změnám v unitářské obci nebo i v NSČU vás může o kousek přiblížit i k veřejné občanské angažovanosti. Nebo díky ní třeba trochu lépe porozumíte tomu, jak věci na místní úrovni fungují, jaké jsou možnosti vaše nebo vámi volených zástupců něco změnit a jaká jsou omezení. A nakonec i pouhá aktivita na půdě NSČU může mít přesah k širší veřejnosti. Když na sněmu přijmeme prohlášení, které se pak objeví v médiích, když si média nebo i „obyčejní lidé“ všimnou toho, co děláme, ať už je to rozdávání polévky bezdomovcům, sázení stromků nebo třeba i jen to, že v našich řadách jsou vítáni všichni bez rozdílu a že naši duchovní žehnají i LGBT snatkům, byť je nemohou oficiálně přímo vykonávat. Tím vším a mnohým dalším jako součást občanské společnosti malým kouskem přispíváme k tomu, aby naše společnost zůstávala pluralitní, tolerantní a demokratickou.

„Lze jít na demonstraci nebo ji rovnou zorganizovat.“ (Foto © Shutterstock.com.)

O členství v církvi se zřetelem k Církvi československé husitské

Tomáš Butta, patriarcha Církve československé husitské

Důležitost členství v církvi, začlenění a aktivního zapojení v místní náboženské organizaci se stává zvláště aktuálním problémem a živým tématem v naší době, kdy dochází ke všeobecné relativizaci významu institucí a organizací. Vystavávají mnohé otázky: Potřebuje současný člověk církev – konkrétní organizované společenství? Anebo platí programy „víra bez náboženství“ a „křesťanství bez církve“? Přenášení náboženských aktivit do bezbřehého kyberprostoru přináší další otázky týkající se tradičně a úzce pojatého členství v církvi a jeho povahy.

Znovuzvolený patriarcha Církve československé husitské Tomáš Butta. (Všechny fotografie Jan Vávra.)

V minulosti i v naší přítomnosti jsou rozpoznatelné dva typy vstupování a přijímání do církve. Tím prvním typem a způsobem, jak se stát členem křesťanské církve, je, že se člověk do konkrétní církve „narodí“. Rodiče rozhodnou s ohledem na danou rodinnou tradici a místní náboženské prostředí o tom, že jejich dítě bude pokřtěno. Dítě je ke křtu přineseno nebo jako již větší přivedeno, ale rozhodují za něho v tomto případě jeho rodiče. Je to označováno jako pasivní nabytí členství. Druhý typ či způsob je naopak aktivním, kdy se člověk jako dospělý rozhodne sám pro konkrétní náboženské vyznání a konkrétní církev, do které chce vstoupit a stát se jejím členem. V historii křesťanství ve většinových lidových církvích –

pravoslavných, římskokatolické, evangelických i dalších – dlouhou dobu převažoval první typ. Vstup do církve je spojen se křtem nemluvněte či dítěte a koná se na základě víry rodičů v zastoupení dítěte. Druhý typ je charakteristický pro rané křesťanství a později pro vyznavačské církve, jakou byla Jednota bratrská v české reformaci a ve světové reformaci novokřtěnci. Vstup do církve je v tomto případě určován osobním rozhodnutím a pojí se s přijetím křtu v dospělosti. Jestliže první typ je znehodnocován formalismem, kterým může být až povrchně samozřejmé přejímání náboženské tradice, pak ovšem druhý typ může naopak získat rysy sektářství a příliš velkého subjektivismu.

V Církvi československé husitské se v průběhu její dějinné cesty můžeme setkat s obojím způsobem a typem členství. V počátečním období hrálo podstatnou roli osobní rozhodnutí v takzvaném přestupovém hnutí, kdy lidé po první světové válce vystupovali z římskokatolické církve a vstupovali do nové církve národního a moderního charakteru. Křest přijatý v římskokatolické církvi však opakovaně nebyl, nýbrž se se samozřejmostí uznával. V pozdějším období, když se nová církev a její náboženské obce ustavily, byly v dalších generacích křtěny děti, které se narodily v rodinách příslušníků nové církve. Lidé se stávali jejími členy „narozením“ bez vlastního osobního rozhodnutí.

Je však potřeba uvést, že v případě, kdy členství získávají křtem děti, jsou bezprostředně zapojovány do liturgického života a je jim podávána eucharistie jako v pravoslaví. Výchovou

Tomáš Butta při projevu během volby patriarchy ČČSH.

a vyučováním jsou postupně vedeny k uvědomělému členství, jako je tomu v případě římskokatolické církve, kdy přistupují děti v určitém věku k první zpovědi a přijímání eucharistie. U evangelických církví se soustředila následná výchova po křtu na konfirmační cvičení s uvedením do katechismu a bible. Podobně i v Církvi československé husitské mají být pokřtěné děti připravovány duchovní péčí a výukou na první přijímání a biřmování a tak vedeny k uvědomělému vyznání víry a členství.

Plynulé přejímání náboženského vyznání, kdy příslušnost k církvi je předávána z generace na generaci, bylo již v průběhu 20. století zřetelně narušeno. Jako důvody této přerušené náboženské tradice v moderní době mohou být viděny zvláště tyto určující faktory: negativní zkušenosti s náboženstvím a církvemi, účinné ateistické působení státu s komunistickou ideologií, postupující sekularizace západní společnosti, nedůvěra k institucím a odpor k organizovanému náboženskému životu. Mnozí z těch, kteří byli pokřtěni jako děti, žádným zřetelnějším výchovným působením církve neprocházeli a církvi se tak zcela vzdálili a odcizili. V takové situaci ztráty kontinuity náboženské

tradice a vzdálení se a oddělení novodobé společnosti od církve se otevřel prostor pro vlastní a zcela svobodné rozhodování každého člověka o své náboženské cestě. V demokratické společnosti je Listinou základních práv a svobod zaručena náboženská svoboda, a to jak pro jednotlivce, tak i pro církev, která si své záležitosti organizuje nezávisle na státu. V případě náboženské víry a přesvědčení se člověk zcela svobodně rozhoduje. Může si zvolit nebo nezvolit své členství v některé z církví či náboženských společností. Ale i konkrétní církev může sama posuzovat, kdo je nebo není její člen. Na dobrovolnost náboženské víry a vyznání od počátku kladla zvláštní zřetel právě Církev československá husitská s důrazem na svobodu svědomí každého jednotlivého člověka před Bohem. Být v konkrétní církvi, stát se jejím členem je každého zcela svobodné a dobrovolné rozhodnutí.

Takzvané lidové církve, k nimž se od počátku řadí i Církev československá husitská, ztrácejí stále své členy a jejich počet se neustále zmenšuje. Dokládají to výsledky sčítání obyvatel od roku 1991, třebaže je údaj o náboženském vyznání nepovinný a výsledky jsou tedy nepřesné. Úbytek členů církve vede k novému promýšle-

ní smyslu členství a jeho charakteru. Členství a jeho nabytí se v Církvi československé husitské definuje v její základní právní normě, kterou je Ústava. Zde je řečeno, že „členství se nabývá křtem, u osob pokřtěných v jiné církvi jejich přijetím“. Podmínkou členství je křest – iniciační rituál, který má náboženský a duchovní rozměr. V případě křtu se zdůrazňuje, že náboženský rituál obmytí a očištění je jednak vstupem do společenství Kristovy církve, která má jak Boží univerzální a eschatologickou podobu, tak je zcela konkrétním vstupem do místního společenství věřících lidí, do konkrétní náboženské obce. Tak je to vyjádřeno také v Ústavě: „Členství v církvi se uskutečňuje členstvím v jednotlivých náboženských obcích.“ Křesťan svoji víru nežije osamoceně, individualisticky, ale ve společenství, v konkrétních vztazích sester a bratří, kteří věří ve společného Boha Otce, vyznávají prvozeného bratra Ježíše Krista jako Pána a jsou spojeni láskou, kterou do lidských srdcí rozlévá Duch svatý. Být členem v konkrétní organizované církvi znamená být někde „včleněn“, někam patřit, být součástí konkrétního společenství. Biblicky řečeno – „být součástí Kristova těla“.

Členství v církvi nemá být formální, ale má se aktivně projevovat a uskutečňovat. V Ústavě Církve československé husitské je charakterizována náboženská povaha členství takto: „Svou víru osvědčují její členové účastí na životě církve, zvláště bohoslužebném a svátostném, čtením Písma, modlitbou, následováním Krista v lásce a službě a ve svědectví slovem i životem. Proto se členové církve podílejí také na organizačním a hospodářském životě církve a přispívají na její hmotné potřeby pravidelnými příspěvky, bohoslužebnými a účelovými sbírkami a dary.“ Aktivně uskutečňované členství znamená současně přijetí odpovědnosti za konkrétní dílo Kristovy církve jako jeho reálného těla ve světě. Lidé se však brání přijetí členství v konkrétní církvi z různých důvodů a vyhovuje jim nezávaznost a patřičný odstup. Nechtějí na sebe přijmout díl služby a osobní odpovědnosti, který je vyjádřen právě přijetím členství v konkrétní církvi a náboženské obci. Nebylo by smysluplné vyhybat se přijetí odpo-

Z volebního sněmu ČČSH.

vědnosti odmítáním členství na jedné straně, a přitom chtít o mnohém v církvi rozhodovat na straně druhé. Rozhodovat má v církvi ten, kdo má za své rozhodování osobní odpovědnost jako její člen. O záležitostech církve mají a mohou v jejích orgánech rozhodovat její členové, ať již duchovní, nebo volení laici. Kdyby v ní rozhodovali jiní lidé než její členové, církev by ztratila svou autonomii a svobodu.

Církev Kristova je a má být otevřena všem. Je jistě mnohem víc než do sebe zahleděná, uzavřená a malostí poznamenaná lidská organizace. Vždyť do kostela, do sboru či modlitebny na bohoslužby může přijít a chodit kdokoli, neboť Ježíšovo evangelium je pro všechny. Právě aktivně uskutečňované členství pochopené jako služba Bohu a lidem v konkrétním místě je však znakem osobního přijetí tohoto poselství do věřícího srdce. „Církev se mě týká.“ „Konám v ní s vděčností svoji službu.“ „Mohu v ní druhým sloužit svými dary.“

Mluvmе о smrti

Mark Shiels

„Umění žít a umění umírat jsou jedním.“

(Epikúros)

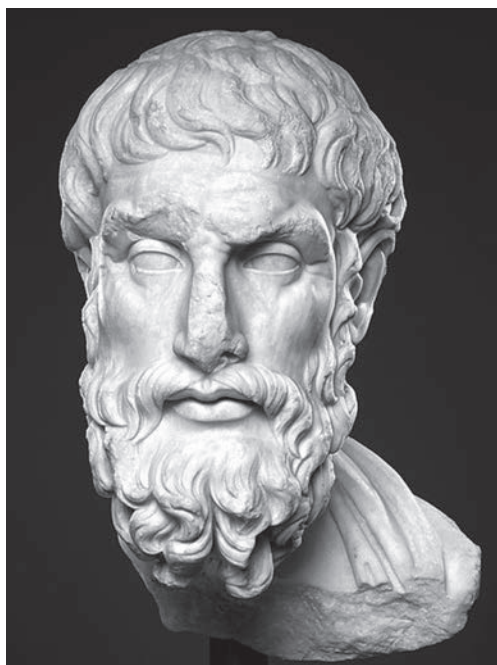
Od propuknutí covidové pandemie v březnu roku 2020 si čím dál víc uvědomuji, jak silně ovlivňuje většinu z nás realita smrti a strach z ní. Podobně jako mnozí z vás jsem během pandemie ztratil blízké lidi a přátele. Víím, že i některé z našich českých sborů přišly o své členy, kteří se nakazili covidem.

Někteří lidé zjistili, že je pro ně život za covidových lockdownů těžký, protože se nemohou setkávat s příbuznými a přáteli. To negativně ovlivnilo jejich duševní stav, a tak se třeba rozhodli svůj život sami ukončit. U dalších se vlivem tohoto duševního stavu zhoršilo fyzické zdraví, což nakonec vedlo k tomu, že zemřeli, protože ztratili vůli žít.

Vím, že smrt patří ke každodenní realitě, že lidé umírají neustále. V nynější době covidové pandemie však začala být otázka smrti naléhavější. Částečně za to mohou média, protože noviny, televizní zprávy a sociální sítě uvádějí celostátní i světové počty zemřelých v důsledku covidu.

Jelikož jsou někteří z našich členů starší a žijí sami, rozhodl jsem se, že je načasе, abychom v našem sboru začali více mluvit о smrti i о způsobech, jak pomoci těmto členům, а také abychom uvažovali о přípravách na smrt. Myslím, že pro ordinované i laické duchovní, stejně jako pro představitele sboru je důležité, aby popřemýšleli nad tím, jak mohou svým členům s úvahami о smrti pomoci, zvláště pokud jde о praktické otázky. Mluvit s našimi členy о smrti, zejména v případě členů starších nebo tělesně slabých, je mimořádně důležité.

Známe jako duchovní а představitele sboru nejbližší příbuzné našich starších, osaměle žijících členů? Se staršími členy, kteří žijí sami, jsem začal hovořit а povzbuzovat je, aby mně dali vědět, kdo jsou jejich nejbližší příbuzní. Ptal jsem

„Umění žít а umění umírat jsou jedním.“ (Epikúros)
(Foto převzato z commons.wikimedia.org.)

se jich, jestli by mně byli ochotni dát jejich jméno а kontakt. Jelikož jsme mezinárodní sbor, žijí tito nejbližší příbuzní často v jiné zemi. Považuji proto za zásadní, abychom je buď já, nebo jiný člen představenstva sboru mohli kontaktovat.

THOUGHTFUL ENDINGS PLANNING DOCUMENT

Některé ze severoamerických sborů zavedly „Plánovač promyšleného konce“ (Thoughtful Endings Planning Document), který členům pomáhá zapsat si myšlenky, osobní informace а praktická přání týkající se toho, co se má dít, až budou umírat, а po smrti. Když člen sboru dokument vyplní, dozví se duchovní nebo představitel společenství, jaké má záměry а co si přeje. Jsou v něm informace о nejbližších příbuzných, někdy i kopie poslední vůle, zda si přeje být pohřben do země nebo zpopelněn, jaká má přání týkající se pohřbu nebo posledního rozloučení – včetně promluvy, čtení а hudby, i toho, kdo má obřad vést. Může v něm být zaznamenáno, jaká pohřební služba má pohřeb zajistit, podrobnosti о krytí nákladů na pohřeb

„Někteří členové dokonce uvádějí, zda a jaké chtějí mít na pohřbu květiny, nebo zda mají účastníci místo květinových darů raději přispět na charitativní účely.“ (Foto © Shutterstock.com.)

a obřad. Někteří členové dokonce uvádějí, zda a jaké chtějí mít na pohřbu květiny, nebo zda mají účastníci místo květinových darů raději přispět na charitativní účely. Někdy také napíší, kde má být uložen či rozptýlen jejich popel nebo kde by chtěli být pohřbeni.

„Plánovač promyšleného konce“ může zahrnovat také informace, zda se dotyčný člen registroval jako dárce orgánů nebo zda chce věnovat své tělo pro účely lékařského výzkumu.

Nemyslím, že naše české a evropské sbory jsou na něco takového již připraveny, nicméně mám za to, že bychom o smrti měli začít mluvit.

Jestliže některý z našich členů zemře a ordinovaný či laický duchovní nebo představitel sboru neví, jaký si přeje mít pohřeb a kde mají být uloženy jeho ostatky, může to vést k nejrůznějším nedorozuměním, zvláště mezi příbuznými, přáteli a členy sboru. Máme-li začít mluvit se členy sborů o smrti a uchovávat záznamy o tom, co si jednotliví členové v tomto směru přejí, musíme být schopni jejich přání také splnit a minimalizovat napětí, v němž se často ocitá rodina, přátelé i sbor.

Ctít přání zesnulého odjakživa považuji za velkou čest a privilegium. Když duchovní nebo představitel sboru ví, co přesně by rádi, pokud jde o obřad a pohřeb, může uzavřít život zesnulého s vědomím, že toto zakončení bylo takové, jaké si dotyčný přál.

KDYŽ PŘÁNÍ ZESNULÉHO NELZE VYHOVĚT

Někdy se stane, že rodina odmítne přání našeho zesnulého člena respektovat. Příbuzní mohou mít vlastní přání, pokud jde o pohřeb do země či kremaci, nebo chtějí rozloučení / pohřební obřad v jiné podobě, než jak si to přál zesnulý. To pro nás, jako duchovní a představené sboru, může být velmi těžké, stejně tak jako pro členy sboru, kteří znají, nebo dokonce uchovávají záznam o přání zesnulého.

Musíme se pokusit najít jakoukoli příležitost k dialogu s nejbližším příbuzným a s rodinou o tom, co si zesnulý přál. Když je však dialog nemožný, musíme prostě přijmout fakt, že si to nejbližší příbuzný a rodina udělají po svém.

Když člen sboru dokument vyplní, dozví se duchovní nebo představitel společenství, jaké má záměry a co si přeje. Jsou v něm informace o nejbližších příbuzných, někdy i kopie poslední vůle. (Foto © Shutterstock.com.)
„Coffin kluby si získaly oblibu po celém světě.“ (Foto © Shutterstock.com.)

V takových případech je podle mě nezbytné, aby duchovní anebo předseda sboru uspořádali shromáždění za zesnulého pokud možno v té podobě, jak si to zesnulý přál v instrukcích k obřadu. Toto vzpomínkové shromáždění se může konat jen pro členy sboru, nebo pro členy i přátele zesnulého. Sbor tak dostane možnost rozloučit se se zesnulým členem důstojně a náležitě. Když víme, že duchovní a předseda obce vyplnili v rámci možností přání zesnulého, třeba i přes odpor rodiny, zůstane v nás dobrý pocit. Pro členy společenství to může být uzdravující zkušenost.

DULA SMRTI

O dulách smrti¹ jsem se dověděl teprve před několika lety, když se jeden z našich členů, který je zároveň můj dobrý přítel, rozhodl vzdělávat v tomto oboru. Jak začínáme získávat otevřenější vztah ke smrti i k životu se smrtelnou nemocí, roste i zájem o roli duly smrti. Jde především o doprovázení a podporu lidí během procesu umírání.

Tradičně je dula (někteří píší i v češtině „doula“) osoba, která doprovází a podporuje těhotnou ženu během posledních stadií těhotenství a porodu. V uplynulých dvaceti letech se ovšem pojem dula rozšířil také na toho, kdo podporuje člověka v terminálním stadiu nemoci a v procesu umírání. Těm, kdo doprovázejí přímo během

procesu umírání, se někdy také říká porodníci duše (soul midwives). Podpora se zaměřuje jak na emoční, psychologickou a duchovní stránku umírání, tak na praktické stránky podpory člověka v posledním stadiu nemoci.

Dula smrti spolupracuje se zdravotnickým týmem, aby umírající pokud možno netrpěl bolestmi a měl co největší pohodlí. Třebaže slovo dula má původně ženské konotace, na duly smrti se školí lidé bez ohledu na pohlaví. Mezinárodní asociace duly konce života (The International End of Life Doula Association) určuje, jak může dula „pomoci obnovovat posvátnost umírání tím, že vyčerpaným pečovatelnům poskytuje úlevu a umírajícímu hlubší smysl zkušenosti umírání“.

Dula smrti pomáhá umírajícím a jejich příbuzným různými způsoby. Může pomoci s praktickými záležitostmi tak, že nakupuje, venčí psa, vozí umírajícího na lékařské kontroly, krmí jej, nebo s ním prostě kvalitně tráví čas. Dula může dotyčným a rodině pomoci také s přípravami kolem pohřbu či vzpomínkové slavnosti. Dula smrti často spolupracuje s kněžími, duchovními a kleriky, kteří zajišťují, aby byly dodrženy příslušné náboženské a kulturní předpisy (jako například u římských katolíků, u nichž kněz dotyčným udělí před smrtí svátost nemocných), i to, aby bylo s tělem náležitě zacházeno (v buddhismu je například zvykem ponechat, pokud je to možné, mrtvého po 48 hodin v pozici, v níž zemřel).

Dula smrti pracuje v hospicích i doma – včetně domů s pečovatelskou službou a nemocnic.

¹ V českém prostředí je tento termín zatím nový.

Vedle zmíněného se objevuje smrt doula/dula, dula na konci života (end-of-life doula), dula pro umírající apod.

„Můžeme spolu začít mluvit o smrti a o tom, jak si přejeme, aby vypadal konec našeho života.“

(Foto © Shutterstock.com.)

Když se někdo rozhodne využít služby duly smrti, je to obvykle proto, že chce umřít dobře. Zásadní rolí duly smrti je umět naslouchat, a to jak umírajícímu, tak jeho rodině. Duly smrti jsou školené, aby při emoční a duchovní podpoře umírajícího a rodiny nesoudily. Když člověk v posledních fázích nemoci nebo při umírání cítí podporu a ví, že mu během tohoto procesu někdo naslouchá, obvykle se se smrtí lépe vypořádá a umírá pokojněji.

Mnoho evropských zemí poskytuje oficiální kurzy pro lidi, kteří chtějí být dulaní smrti. Trvájí jeden až dva roky.

VYROBTE SI VLASTNÍ RAKEV

V roce 2020 založila Katie Williamsová, někdejší porodní bába a hospicová sestra, v Rotorui na Novém Zélandu první Coffin Club (Rakový klub). Jeho cílem je umožnit starším lidem a těm, kdo trpí nevyléčitelnou nemocí, aby si vytvořili vlastní rakev. Rakev vlastní výroby je mnohem levnější než koupená u pohřební služby, a navíc si ji můžete vyzdobit podle svého.

Coffin kluby si získaly oblibu po celém světě. Staly se z nich také společenské kluby pro důchodce a seniory i pro lidi se smrtelnou nemocí. Klub členům pomáhá nejen s výrobou rakve podle vlastního přání, ale podporuje je také, aby si povídali o životě a smrti. Lidé si rakev často zdobí způsobem, který pro ně má hluboký osobní význam, nebo tak, aby znázorňovala jejich život. Setkal jsem se s mužem, jehož rakev byla ozdobena mapami světa, symbolizujícími, že hodně cestoval. Chtěl tak vyjádřit svoji přetrvávající cestovatelskou vášeň. Jiná členka ztvárnila na rakvi pláž s pískem, kamínky a mořskou hladinou zčeřenou drobnými vlnkami. Tato žena milovala pláže a pobřeží.

Některé Coffin kluby pořádají pro své členy šestitýdenní kurzy výroby rakví, další nemají co do tvorby rakve žádná omezení. Všechny mají společné to, že lidé nepracují jen na tvorbě svých rakví, ale povídají si také o životě a smrti. Často je při tom spousta radosti a smíchu, členové potkávají nové přátele a sdělují si příběhy ze života.

V každém Coffin klubu, který jsem měl to potěšení poznat, jsem zažil velice milou a přívětivou atmosféru. Mám za to, že setkávání během výroby vlastní rakve má na členy pozitivní vliv a dělá z procesu umírání opět normální věc. – Zkušenost umírání už díky tomu není tak hroživá!

ZÁVĚR

Není tomu tak dávno, co lidé dělali kolem žití se smrtelnou nemocí tajnosti nebo setkání se

smrtí obestírali mlčením. Často si říkám, jaký to mělo vliv na umírající nebo smrtelně nemocné. Domnívám se, že to byl vliv negativní a že se mnoho lidí kvůli tomu ocitlo tváří v tvář smrti s velkým strachem, velikým osaměním a bez vnitřního klidu.

Můžeme spolu začít mluvit o smrti a o tom, jak si přejeme, aby vypadal konec našeho života. Může to být jen dobré a pozitivní. Myslím, že je načase, aby ordinovaní i laičtí duchovní a představení sborů s takovým hovorem začali.

„Coffin kluby si získaly oblibu po celém světě.“ (Foto © Shutterstock.com.)

Událost zvaná Death Café

Susan Goldberg

„Smrt není protikladem života. Je jeho součástí.“

(Haruki Murakami)

„Už název Death Café (Kavárna Smrt) připadá asi leckomu neatraktivní a trochu strašidelný.“
(Foto © Shutterstock.com.)

Už název Death Café (Kavárna Smrt) připadá asi leckomu neatraktivní a trochu strašidelný. Představa lebky zubící se z čajového šálku vyvolává smíšené pocity, ale zároveň možná vzbudí zvědavost. Death Café je setkání, umožňující lidem zbavit se ostychu a mluvit spolu bez obav o smrti. Hovořit o záležitostech kolem smrti je i v dnešní době pro mnoho lidí tabu. Když si otevřeně povídáme o konci života, začne nám smrt, kterou se snažíme co možná nejvíc vytěšňovat, připadat najednou reálnější. Tím, že o smrti nemluvíme, se jí ale rozhodně nevyhneme. A zároveň... když se o smrti mluví, není to příčinou toho, že k ní jednou dojde.

Při Death Café se u zákusku a čaje scházejí lidé, kteří se často vůbec neznají, aby si povídali o smrti. Naším záměrem je „zvýšit povědomí

o smrti, abychom lidem pomohli co nejlépe prožívat (konečný) život“.

Nebojte, nevstoupíte do ponuré místnosti plné lidí oblečených v gothic stylu, recitujících z temných zákoutí Poeovy verše. Skutečným cílem Death Café je vynést toto téma na světlo, zmírnit úzkosti a tajnůstkářství, které je obklopují, a umožnit lidem volně mluvit o svých nadějích, obavách, představách, otázkách i plánech.

Death Café zavedl jako „pravidelné nekomerční setkávání“ v roce 2004 švýcarský sociolog a antropolog Bernard Crettaz a ve Velké Británii je později rozvinul webdesignér Jon Underwood. Setkání se nemusí konat vždy na stejném místě. Obvykle jde o příležitostná setkání v kavárně nebo u někoho doma. Tradič-

ně se při nich podává čaj s moučníkem, což má navodit příjemnou a povzbudivou atmosféru. Zákusek a čaj jsou už pro Death Café příznačné. Lze také vytvořit zvláštní skupiny, například když ji uspořádají zdravotníci, aby pomohli umírajícím pacientům; může se zaměřit na určité téma, jako třeba covid, nebo je určena pro rodiče, jimž zemřely děti. Někdy se koná v náboženských skupinách, které tak chtějí sloužit svým členům. Obecně se takto scházejí asi na dvě hodiny skupiny o dvou až dvanácti lidech. Neplatí tu ale žádná striktní pravidla. Crettaz původně říkal, že jediným pravidlem Death Café je, že se v něm nesmí nic předepisovat – téma, náboženství ani názor. Dnes uznáváme, že pro některé lidi není náboženství rozhodujícím faktorem, zatímco u jiných víra – jich samých anebo jejich rodiny – přímo určuje, jak bude Death Café probíhat.

Crettazovým záměrem bylo narušit „tyranské tajnůstkářství“, které smrt obestírá. Lidé podle něj potřebují vytvořit prostor, kde lze vyslovit nevyslovitelné, totiž mluvit o smrti. Underwood vytvořil webové stránky Death Café¹ poskytující základní vodítka. Původní myšlenka se rozvinula dále a dnes je Death Café událostí, kterou může snadno zorganizovat kdokoli na libovolném místě na světě.

Lidé, kteří uzavírají žal v sobě, nebo kteří se z něj cítí trapně, ti, pro něž je příliš soukromou záležitostí, lidé, kteří nevědí, jak jej projevít, nebo kteří byli umlčeni – ti všichni zjišťují, že „se toho zbavují“. Žal potřebuje čas. Když se jej pokusíte zatlačit, zůstane vám „sedět za krkem“. Mnoho lidí, kteří prožívají ztrátu nebo obavy z ní, říká: „Prostě nevím, s kým promluvit.“ Je pravda, že někdy vám ti, jimž byste se nejraději svěřili, nedokážou porozumět nebo pomoci. Proto Crettaz a Underwood vytvořili bezpečný prostor, v němž lze mluvit o všech stránkách smrti i o nejrůznějších způsobech, jak se s ní během života setkáváme.

Death Café je pro mnoho lidí příležitostí, kdy se odváží vyjádřit svá přání ohledně toho, co se má stát po smrti s jejich tělem. Mohou mít vyhraněné názory na pohřeb do země a kremaci, nebo se přiklání k nějaké alternativě, jako je

„Představa lebky zubící se z čajového šálku vyvolává smíšené pocity, ale zároveň možná vzbudí zvědavost.“ (Foto © Shutterstock.com.)

zelený pohřeb či darování těla k vědeckým účelům. Možná mají jasnou představu o tom, kdo by měl převzít urnu, kde by měla být uložena nebo kde rozptýlit popel. Má jít o pohřeb, vzpomínkovou bohoslužbu nebo spíše oslavu života? Tyto postoje bývají často určeny rodinnou tradicí či náboženskou vírou, ale mladší členové rodiny mívají modernější představy, které jsou v rozporu s přáním starších. A i ti mladší by možná rádi mluvili o svých přáních: co by chtěli, aby se s nimi stalo po smrti, kdyby jejich život ukrátila nemoc či nehoda. Být připravený je dobré pro každého a v každém věku.

Komu řeknete, co byste si přáli? Právnickovi, tomu, kdo sepíše vaši poslední vůli, nejlepší kamarádce nebo nejdůvěryhodnějšímu členu rodiny? Během Death Café můžete probrat, komu asi bude nejvíc záležet na tom, co si přejete. Potřebujete někoho, kdo vám bude naslouchat, kdo se nebude bát mluvit o nevyhnutelném a kdo vás ujistí, že vaše přání bude respektováno. Tento člověk by se měl dovědět všechno, co má vědět, aby vám mohl vyhovět... tedy to, kde je uložena vaše poslední vůle, kde máte důležité doklady a koho je nejdůležitější kontaktovat. V tomto seznamu mohou být členové rodiny a přátelé, kontakt na pojišťovnu, lékaře, právní-

1 <https://deathcafe.com/>

„Při Death Café se u zákusku a čaje scházejí lidé, kteří se často vůbec neznají, aby si povídali o smrti.“
(Foto © Shutterstock.com.)

ka a duchovního. Když potkáte další lidi ochotné nad něčím takovým uvažovat, více vás toho napadne.

Pro mnoho lidí jsou důležité i rituály. Proto je zvykem pohřbívat na velkých hřbitovních parcích. Některé církve mají malé hřbitovy ve vlastnictví členů. Některé mají i krematorium a kolumbárium. Trvalé umístění ostatků umožňuje potomkům navštěvovat místo posledního odpočinku předků. Obřad u příležitosti konce života může být shromážděním příbuzných a přátel, které u někoho trvá hodinu, u jiného i několik dní. Death Café vám dává příležitost mluvit o tom i dovědět se o různých pojetích, a možná se i pro některé z nich rozhodnout. Chcete si například rozhodnout, jaká hudba by měla při obřadu zaznít? Můžete si udělat seznam skladeb. Může se při něm také číst poezie nebo úryvky z literatury, případně výňatky z dopisů a zpráv, které od vás přátelé dostali.

Rituály se mohou konat i v dalších letech. Je běžné navštěvovat hrob, ale ne každý se dostane na hřbitov. Mnoho zesnulých je pohřbeno někde daleko. Jakým obřadem jim tedy pro-

jevit úctu a lásku? Já jsem například vysadila mamince na zahradě za domem strom. Je to kvetoucí třešeň, krásná ve všech ročních obdobích. Zavěsila jsem na ni ptačí pírk. Přítel, který ztratil svého syna, vytvořil mediační zahrádku a při každé návštěvě tam položí kamínek. Další pokaždé, když pije s příbuznými pivo, pronese přípitek i za tatínka. Také když zajdete na místo, kde jste se zesnulým trávili čas, můžete mu věnovat tichou vzpomínku. A každý může zapálit svíčku a na chvíli se zastavit. V mnoha domorodých kulturách se žal vyjadřuje kouřovými obřady, ustíhováním vlasů nebo barvením obličeje nabílo. Společenství přijímá truchlení jako něco přirozeného a poskytuje pro něj bezpečný prostor. Dokonce i to, když na Death Café jen tak klábosíte o různých podobách obřadů, vás může přivést na myšlenku, jak se utěšovat tváří v tvář smrti nebo v opuštěnosti ze ztráty milované bytosti.

Součástí procesu truchlení bývají rituály, ale někdy je zkušenost ztráty tak zdrcující, že truchlení dostane svébytnou podobu. Jak vlastně truchlení rozpoznat? Jak zjistit, kdy a zda je tře-

ba pomoci? Není překvapivé, že jak stárneme, ubývá nám schopnosti dělat věci, na něž jsme zvyklí. Stárnutí může být depresivní. Invalidita, chronické onemocnění, léčba, náklady na ni, izolace, konec řízení auta, umírání vrstevníků – to a mnoho dalších věcí může vést k truchlení nad blížící se vlastní smrtí. Podobně i smrt blízkých si může vybrat svou daň na našich emocích. Ztráta dítěte, partnera, přítele nebo kolegy může být silnou ranou. Mohou se kolem nás přehnat i globální problémy jako pandemie, válka či přírodní katastrofy. Sledujeme zprávy a cítíme bezmoc. Dobrovolníčíme, přispíváme na sbírky, snažíme se zabránit, aby se něco takového opakovalo – ale ztráta zůstává. Truchlíme.

Při různých Death Café jsem slyšela mnoho lidí mluvit o tom, že jejich příbuzní a přátelé už mají jejich truchlení dost. Tak už se přece seber! Ale jdi, už musíš jít dál! Hele, medicína dělá velké pokroky... neboj, neumřeš. Když někdo truchlí nebo se bojí vlastní smrti, jsou mu takové řeči k ničemu. Na Death Café nic takového neuslyší. Pro spoustu lidí, kteří opravdu potřebují truchlit, je žal ukradenou a ztracenou příležitostí. Truchlení je proces a přeskakování jeho fází vás nepřivede ke zdárnému konci.

Někdo možná řekne, že povídáním se nic nezmění. Ve skutečnosti ale právě povídání může vést k ohromné změně. Nové náhledy na celosvětové problémy, nové příležitosti k účinné změně i zprávy o programech podporujících sociální spravedlnost nás mohou dostat z pocitu bezmoci, vrátit nám kuráž a odhodlanost. Truchlení je vysilující. Pocit, že „nic už nemá cenu“ může člověka srážet k zemi. Když přijdete na Death Café, je šance, že jste připraveni otevřít se novým věcem. Možná jen nevíte jak. Když vyjádříte své pocity, je to obrovský krok směrem k uzdravení... a k činnosti: pro sebe, pro rodinu, pro společenství nebo svět.

A co posmrtná existence? Po smrti něco je. Dokonce i když máte za to, že smrt je konec, i když věříte, že po ní už nic není. Stát tváří v tvář smrti jako takové je jedna věc, a druhá věc je stát před tím, co je po ní. Mnoho lidí, kteří věří, že po smrti přijde buď spása, nebo zavržení, se více než samotné smrti bojí toho, co přijde potom. Při jednom Death Café jsem mluvila s paní, která vedla zbožný život a měla důvěru v to, že

po smrti přijde do nebe a usedne po Boží pravici. Ale když ji pak postupně šířila rakovina a blížila se smrt, bála se, že bude zavržena. Měla strach, že hříchy, které během života spáchala, jí vlastně nebyly odpuštěny. Bála se, že ji za to či ono pošlou od nebeské brány pryč. Její víra v Boží odpuštění kolísala. A tak se modlila, aby mohla žít dál, byť s bolestivou a omezující nemocí, jen aby odsunula nejistotu z budoucnosti v posmrtném životě.

Další účastnice Death Café, která se označovala za ateistickou Židovku, říkala, že „tak už to je, když je po všem, je po všem“. Byla s tím spokojená. V židovské tradici není koncept posmrtné existence jednoznačný. Odkazuje k ní několik míst ve Starém zákoně a Talmudu, v pozdějších staletích se objevily další možnosti včetně „světa, který přijde“, v němž se budou dobří Židé a spravedliví nežidé oddávat duchovním i tělesným rozkoším. Skutečný konsensus ale neexistuje.

Občas jsem při Death Café mluvila se svými sestřenkami. Jedna z nich, vágně křesťanského smýšlení, už zažila během života tolik ran, že doufá, že po smrti půjde rovnou do nebe. Reinkarnaci říká jasně NE. „Být na zemi jednou je až dost,“ prohlašuje a nemůže se dočkat, až se shledá se synem, maminkou, babičkou a dalšími zesnulými. Ví, že si to zaslouží!

Zatímco někteří hloubají o tom, co bude po smrti, nebo se tím dokonce trápí, jeden přemýšlivý mladík mi řekl: „Smířil jsem se s tím, že nevím. Vyhnout se tomu nejde. Umřeme přece všichni. Když umřeli babička s dědou, bylo to smutné. Ale byli staří a nemocní, už dost trpěli, smrt byla vysvobození. Když se jeden kamarád předávkoval, dalšího zastřelili při gangsterské přestřelce a další spáchal sebevraždu, říkal jsem si: ‚Sakra, to žijeme v tvrdym světě. Ne každej to zvládne.‘ Ale když jsem měl odvézt kočku na veterinu a dát ji utratit, byl jsem hotovej. Měl jsem v rukou její život a smrt. I když jí bylo jednadvacet a na kočku byla strašně stará, pořád byla taková malinká, jak kdyby to bylo moje dítě. Dítě, co nikdy nevyrostlo. A musel jsem se rozhodnout, že ji vezmu život. Bolelo to, trpěl jsem. Uvědomil jsem si na tom, že mám odpovědnost za svůj život i smrt a respektuju to.“

Tradiční hinduisté věří, že se nacházejí v cyklu smrti a znovuzrození. Někteří věří, že během smrti dochází k bezprostřednímu přechodu do jiného lidského těla, zatímco jiní se domnívají, že duše může existovat i v jiném těle, i ve zvířecím. Jedna účastnice má za to, že „jinou oblastí“ může být cokoli hmotného, jako třeba kámen nebo kapka vody, i jiná planeta, nebo dokonce jiný vesmír. „Duše nikdy neumírá,“ řekla, „dává život a smysl všemu kolem nás.“

Hovory o posmrtné existenci během Death Café přinášejí v mnoha podobách naději těm, kdo pociťují smutek po cestě k vlastní smrti, a také usnadňují jejich pocity týkající se těch, kteří je na ní předešli. Kdysi, když byl svět ještě malý, mohli příbuzní mluvit o životě a smrti a být přítom na jedné vlně. Dnes však lidé více než kdy dříve uzavírají sňatky a tvoří si společenské vazby mimo rodinné tradice etnicity, náboženství, zvyků a toho, v čem jsou doma. To vytváří složitější prostředí, v němž se zastávané postoje často střetávají. Podívejme se na rodinu, která je multietnická, multináboženská a multikulturní a v níž se sejdou lidé různého

věku, třeba aby si promluvili o tom, jak si dědeček představuje konec života. Předpokládejme sice, že o tom dědeček může rozhodovat, ale představte si přesto tu diskusi, ty odlišné nápady a návrhy, třeba i hádky...

Kdo se odhodlá s tím začít? Pokud se o tom nebojíte mluvit a jestli se o tom nebojí mluvit ani příbuzní nebo přátelé, pak si to naplánujte, dejte jim vědět, zavolejte.

Pro někoho je těžké přemýšlet nad svým životem a životem těch, kteří už zemřeli. To pak vede k nerozhodnosti a stresu. Death Café je bezpečné místo nejen k povídání o svých názorech, ale i ke kladení otázek. Můžete se zeptat druhých: „Máte s tím nějakou zkušenost?“ Koneckonců, některé věci se za život stanou jen jednou. I vy sami zemřete jen jednou. Další pokus mít nebudete. Tak jako kamarád, malé dítě nebo prarodiče – každý z nich zemře jen jednou. Abyste projevíli úctu sobě samým i lidem, jejichž pohřeb, vykonání závěti, uložení ostatků a připomínka budou snad ve vašich rukou, máte jen jeden pokus udělat to správně. Setkání s dalšími lidmi je pro vás všechny příležitostí

V židovské tradici není koncept posmrtné existence jednoznačný. Odkazuje k ní několik míst ve Starém zákoně a Talmudu. (Foto © Shutterstock.com.)

ke společnému uvažování a sdílení myšlenek. Co si vy nedokážete ani představit, napadne někoho jiného. A vy to třeba zase vymyslíte za něj. Myšlenky se rozvinou a volby, před nimiž stojíte, budou jasnější a snazší.

Najít někoho, s kým byste sdíleli nejhlubší a nejosobnější pocity týkající se vlastní smrti, to je výzva. A ještě těžší může být mluvit s druhým o jeho či její nadcházející smrti. Jak někomu říci, že umírá? Jak to řeknete? Je mi to líto, ale léčba už nezabírá? Už se nedá nic dělat, už ti nedokážu pomoci? Lékaři, zdravotníci, pracovníci v hospicích i blízcí lidé klopotně hledají slova, jimiž by vyjádřili pravdu o konci života. S koncem života se musíme všichni smířit, jak toho vlastního, tak i života všech, s nimiž jsme nějak spojeni. Sedět u umírajícího je smutné, někdy i děsivé. Ale správnými slovy lze otupit hrot faktu... umíráš. Umírám.

Nikdo by neměl čekat až na chvíli, kdy se octne v emoční panice z toho, jak se se smrtí vypořádat. Dveře Death Café jsou otevřené a můžete přijít, i když se cítíte dobře, když jste prostě zvědaví a ochotni napít se čaje, dát si kus sladkého moučnicku a citlivě sdílet s druhými. Možná se potkáte s lidmi, které to téma prostě přitahuje, i s dalšími, kteří na sebe aktivně berou odpovědnost za svůj život, i s těmi, kteří jsou ve smutku ponořeni tak hluboko, že pro něj nemají slova. Jděte jednou, podruhé, řekněte o tom dalším. Nemusíme to všechno držet v sobě.

Chcete-li se o Death Café dovědět víc nebo nějaké zorganizovat, najdete si internetovou adresu DeathCafé.com. Najdete při tom spoustu dalších odkazů. A existuje i facebooková stránka².

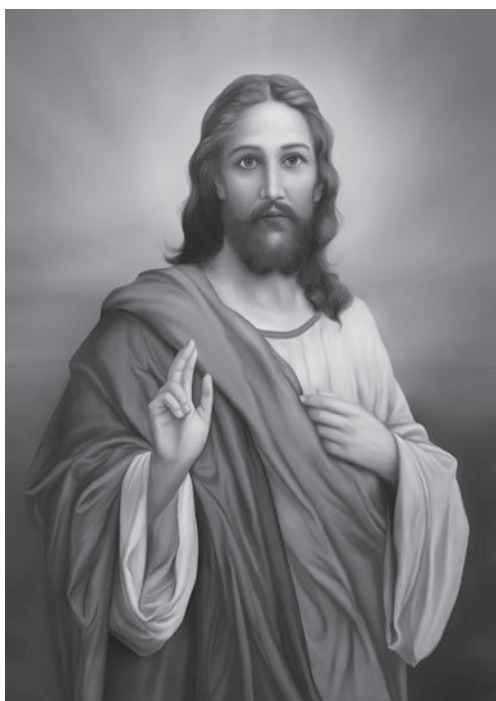
Přeložil Roman Figura.

² <https://m.facebook.com/deathcafe/>

Kristus víry, nebo Ježíš historie?

Luděk Pivoňka

Unitářství má své duchovní kořeny v křesťanském náboženství. Nebude proto asi překvapením, když se společně s vámi podrobně podívám na postavu Ježíše z Nazaretu. Kdo byl Ježíš z Nazaretu, za koho se považoval a jaké bylo jeho poselství? V názvu svého článku jsem uvedl pojem Kristus víry a postavil ho do protikladu k pojmu Ježíš historie. Mezi těmito postavami je velký rozdíl a je nutné mezi nimi dobře rozlišovat. Kristus víry je nadpřirozená božská bytost, která sestoupila z nebe, aby vykoupila svět z jeho hříchů a na zemi nastolila Boží království. To je základní představa katolické církve i jiných církví o Ježíši z Nazaretu. Podle nich to nebyl obyčejný člověk, ale Bůh, který přijal lidské tělo pro spásu celého lidstva. My unitáři tento pohled nesdílíme a máme pro to své logické i historické argumenty. Pro nás je důležitý historický Ježíš, a nikoliv božský Kristus.

„Kdo byl Ježíš z Nazaretu, za koho se považoval a jaké bylo jeho poselství?“ (Foto © Shutterstock.com.)

Pojďme se tedy podívat poněkud podrobněji na životní příběh Ježíše z Nazaretu. Kdybychom chtěli napsat věrný a přesný Ježíšův životopis, budu vás asi muset trochu zklamat. Většina pramenů, které máme k dispozici, nebyla psána z pohledu objektivních životopisců, ale z pohledu křesťanské víry. Ti, kteří je psali,

v nás chtěli probudit přesvědčení, že Ježíš je očekávaný židovský Mesiáš, který přinese mír a pokoj izraelskému lidu. Jméno Kristus není Ježíšovo příjmení, ale titul, který znamená pomazaný (myslí se tím Bohem pomazaný člověk). O jeho životě mluví čtyři evangelia, a to Matoušovo, Markovo, Lukášovo a Janovo. Katolická církev věří, že pouze tato evangelia jsou inspirovaná Bohem. Na nich staví svoji víru a jen je považuje za důvěryhodná. Po smrti Ježíše ale vznikla ještě další evangelia a ta pozdější církev odmítla jako nedůvěryhodná a kacířská (např. Tomášovo, Filipovo, Mariino, Jidášovo a další). To je však názor katolické církve, který ostatní sdílet nemusejí. My unitáři nerozlišujeme mezi inspirovanými a neinspirovanými evangelií, ale mezi těmi, která nás více přibližují skutečnému historickému Ježíši, a těmi, která nás od něj vzdalují. Někteří lidé však evangeliím nevěří a tvrdí, že Ježíš je jen mytologická postava, která nikdy na zemi nežila. Autoři evangelií si ji jednoduše vybájili. Jsou pro toto radikální tvrzení nějaké oprávněné argumenty? Ano, mohly by být, pokud bychom měli o Ježíšově životě k dispozici jen křesťanské prameny, dala by se pak tato hypotéza brát jako věrohodná. Jenže o Ježíšovi nepsali jen křesťanští spisovatelé. Například římský historik Tacitus psal ve svých *Letopisech* o křesťanech, které prý lid nenáviděl kvůli jejich neřestem a které nechal v Římě císař Nero potrestat těmi nejvybranějšími tresty. Původce jejich jména Christa nechal za vlády Tiberiovy popravit prokurátor Pontius Pilatus.

Z tohoto textu je patrné, že Tacitus nepochyboval o Ježíšově historické existenci. Ještě více informací bychom se dozvěděli od židovského historika Josefa Flavie. Ten psal, že Ježíš byl moudrý a dobrý člověk. Mnoho Židů a lidí z jiných národností se stalo jeho učedníky. Pilát ho odsoudil ke smrti ukřižováním. Jeho učedníci ale tvrdili, že se jim zjevil třetího dne po ukřižování, a díky tomu byl považován za Mesiáše, kterého předpovídali židovští proroci. Josef Flavius nebyl křesťanem, a přesto jeho slova potvrzují některé výroky biblických evangelií. Tato dvě mimokřesťanská svědectví dobře dokládají, že Ježíš byl skutečnou postavou chodící po zemi.

Pojďme se nyní podívat, kde se Ježíš vlastně narodil a kdo byli jeho otec a matka. Katolická církev tvrdí, že se Ježíš narodil v městě Betlémě a jeho otcem byl Duch svatý a jeho matkou Marie. O tomto zázračném narození však mluví pouze Matoušovo a Lukášovo evangelium. Markovo a Janovo mlčí a ani apoštol Pavel o něm nic neví. Máme tedy důvod o něm pochybovat? Ano, máme. V Janově evangeliu se totiž na jednom místě překvapivě píše, že se Ježíš narodil z cizoložství. Tvrdili to Židé, kteří nevěřili, že Ježíš je slíbený Mesiáš. Byla to tedy jen ošklivá pomluva, nebo by na tom tvrzení mohlo být něco pravdy? Já se domnívám, že by to mohla být pravda. Všechna biblická evangelia se totiž jasně shodují na tom, že Josef nebyl jeho otcem. Kdo by tedy mohl být jeho otcem, když by to nebyl Duch svatý? Podle řeckého filozofa Kelsa, který ostře polemizoval s křesťanstvím, byl jeho otcem římský voják Panthera. Podobný názor bychom také našli v židovském Talmudu. Aby to bylo ještě tajemnější, jeden z dvanácti Ježíšových nejbližších učedníků se jmenoval Tomáš. To by asi nebylo nic šokujícího, kdyby slovo Tomáš bylo jméno. Slovo Tomáš je však přezdívka a znamená v aramejském jazyce dvojče. Vlastní jméno tohoto učedníka bylo Juda. Kdo byl tedy bratrem tohoto dvojčete? Podle Skutků Tomášových byl jeho bratrem sám Ježíš. Ježíš a Juda byli bratři a dvojčata zároveň. To by ukazovalo na to, že Maria mohla mít s římským vojákem Pantherou dvojčata Judu a Ježíše. Když byla těhotná, dozvěděl se to její manžel Josef a vyhnal ji z domu. Ona si pak jako chudá přadlena našla nové místo k ži-

Máří Magdaléna, žena, která se v evangeliích často objevuje v blízkosti Ježíše Nazaretského.

(Foto © Shutterstock.com.)

votu ve vesničce Nazaret. Nedlouho po jejím otěhotnění bohužel zemřel její manžel Josef. Podle levirátního zákona si ji měl vzít za manželku Josefův bratr, jehož přezdívka byla podle evangelií Alfeus nebo Kleofáš. To v překladu znamená nástupce. Vlastní jméno tohoto bratra ale neznáme. Židovský levirátní zákon totiž nařizoval, aby se o potomstvo zemřelého manžela postaral jeho bratr. Josefův bratr to udělal a měl s Marií čtyři syny, a to Jakuba, Šimona, Judu a Josu, a nejméně dvě dcery, jejichž jména bohužel neznáme. Ještě než si Josefův bratr vzal Marii, měl už první manželku, která se také jmenovala Marie. To bylo v té době běžné židovské jméno. S touto první Marií měl syna Matouše. Kdybych se pokusil shrnout, jak zhruba vypadala Ježíšova rodina, mohlo by to být asi takto: Josef a Marie neměli žádného potomka. Panthera a Marie měli spolu dva syny, Ježíše a Judu. Byla to dvojčata. Josefův bratr přezdíva-

Kumrán, sídlo židovské sekty esejských. (Fotografie převzata z commons.wikimedia.org.)

ný Alfeus nebo Kleofáš a Marie měli syny Jakuba, Šimona, Judu, Josu a nejméně dvě dcery. To byli nevlastní bratři a sestry Ježíše. Takto zobrazovaná Ježíšova rodina je ale v rozporu s tím, v co o ní věří katolická církev. Ta tvrdí, že Ježíš tělesného otce neměl a jeho matkou byla bohorodička Marie. Ježíšovi bratři a sestry byli pouze vzdálení příbuzní. Tento dogmatický pohled však nedokáže dobře vysvětlit, proč Markovo a Janovo evangelium záhadně mlčí o Ježíšově zázračném narození. Proč by tato evangelia měla tajit tento jedinečný božský zážrak? Dalším problémem je jméno Tomáš. Čí byl dvojče? Syrská křesťanská tradice jednoznačně hovoří o tom, že byl dvojčetem Ježíšovým. Kde se pak vzali Ježíšovi bratři a sestry? Nový zákon mluví pouze o tělesných příbuzných, a nikoliv vzdálených. Toto všechno jsou problémy, které je nutné z historického hlediska dobře, věrohodně a pravdivě vysvětlit.

Menší záhadou k přemýšlení je, jestli se Ježíš oženil, nebo byl jen nezadaný svobodný mládenec. V Novém zákoně se nikde nemluví o tom, že by měl manželku a s ní i děti a rodinu. Přesto se okolo něj pohybovaly ženy a jedna z nich mu byla velmi blízká. Jmenovala se Marie Magdalena. V evangeliích (např.

Markovo a Matoušovo) se píše, že místo, kde často pobýval, se nazývalo Kafarnaum. V tomto městě také uzdravoval a jeho uzdravování nemocných mnozí považovali za zázračná. V Janově evangeliu je také uchována zmínka o svatbě v městečku Kána, na které byl přítomen Ježíš, jeho matka i jeho učedníci. Jména ženicha a nevěsty v tomto příběhu uvedena nejsou. Je to trochu divné, ale ženich s nevěstou možná nebyli nijak důležití. Nebo důležití byli, ale nebylo vhodné je jakkoliv zmiňovat. Po svatbě všichni odjeli do města Kafarnaum, kde pak Ježíš dlouhodobě přebýval. To bylo jeho domovské město. Na tomto místě si dovoluji odvážnou domněnku. Mohl se v Káně Ježíš s Marií Magdalenou oženit? Podle mého názoru mohl, ale evangelia o tom tiše mlčí. A proč? Co když Marie Magdalena byla jako Ježíšova manželka společně s Ježíšovými příbuznými významnou postavou jeruzalémské církve a později, když v křesťanství převládli pohanokřesťané, bylo potřeba židokřesťanství jako nebezpečné kacířství rázně potlačit? A všechny vzpomínky na něj. Marie Magdalena by pak nebyla tou správnou osobností, která by měla být křesťany následována a uctívána. Pak by bylo velmi těžké zjistit přesnou pravdu

o Ježíšově možném manželství. Tuto věc si na základě dostupných pramenů pro sebe prozaitím ponechávám otevřenou.

Dalším teologickým problémem je Ježíšův křest v řece Jordán. Proč se Boží syn Ježíš nechal pokřtít, aby mu byly odpuštěny jeho hříchy, než přijde Boží království, jak o něm hovořil Jan Křtitel? Podle katolické víry byl Ježíš Bohem, a tudíž nemohl být obyčejným hříšníkem jako ostatní lidé. Proč se tedy nechat pokřtít? Byl si Ježíš vědom, že je Bohem, během svého pozemského života, nebo se považoval pouze za učedníka a následovatele Jana Křtitele? Já se přikláním ke druhé variantě, že se Ježíš považoval hlavně za žáka svého mistra. Když byl Jan Křtitel Herodem popraven, převzal Ježíš jeho poselství o Božím království. Byl pevně přesvědčen, podobně jako Jan, že nebeské království přijde ještě za jeho života. To se však nestalo. Mezi význam-

nými židovskými představiteli však svým evangeliiem vzbuzoval pohoršení, neboť v nich viděl hlavně pokrytce, kteří špatně vedou svůj lid. Na základě toho byl Ježíš židovskými představiteli zajat, postaven před soud a prokurátorem Pontiem Pilatem odsouzen a popraven. Tím by pravděpodobně celé hnutí skončilo, kdyby se Ježíš svým učedníkům tajemně nezjevil.

A tak se dostáváme k poslední záhadě, jak to bylo s prázdným hrobem a kam zmizelo Ježíšovo tělo. Katolická církev věří, že byl Ježíš po své smrti tělesně vzkříšen, aby pak po čtyřiceti dnech vystoupil na nebesa. Z nich se pak měl opět vrátit, aby na zemi vykonal poslední soud. Biblická tradice tvrdí, že Ježíšova božská duše se znovu spojila s jeho ukřižovaným tělem a v této oslavené podobě se také ukázal svým nejbližším. S nimi pak jedl a pil. Podle křesťanské tradice se hrob jeho a jeho blízkých pří-

Tomášovo evangelium, jedno z tzv. apokryfních evangelií, která se nedostala do biblického kánonu. (Fotografie převzata z commons.wikimedia.org.)

Perská miniatura na motivy koránu (19:22-23) zobrazující narození Ježíše. (Fotografie převzata z commons.wikimedia.org.)

buzných nedochoval. Toto tradiční pojetí však bylo nabouráno v roce 1995. Britská televize BBC v tomto roce natáčela pořad o Velikonočích. Hledala v Jeruzalémě kostní schránky, na kterých by mohlo být napsáno jméno Ježíš. Při onom detektivním pátrání redaktoři narazili na hrobku, jež obsahovala několik jmen, která byla podezřele blízká možné Ježíšově rodině.

V této hrobce bylo deset kostních schránek a na šesti z nich byla vyryta tato jména: Marie, Matouš, Josa, Mariamné a Mara, Ježíš, syn Josefa, Juda, syn Ježíše. Jedna ze schránek ale tajemně zmizela. Tato hrobka byla odkryta v roce 1980 v jeruzalémské čtvrti Talpilot. Na černém trhu se však později objevila schránka, která nesla zajímavý aramejský nápis: Jakub, syn Josefa, bratr Ježíše. Její původ nebyl znám. Tato schránka by se pak velmi dobře hodila do talpijotské hrobky. Je tedy možné, že by tato hrobka mohla být skutečnou hrobkou Ježíšovy rodiny? Podle mého názoru to možné je. Kdyby tomu tak bylo, tak by Ježíšovo vzkříšení nemohlo být tělesné, ale jen duchovní, a to by zpochybňovalo důležitý článek křesťanské víry. Tak by se prázdný hrob stal pouhou legendou.

V předchozích úvahách jsem se pokusil naznačit rozdíl mezi Kristem víry a Ježíšem historie. Napsal jsem, že pro křesťany není tak důležitý historicky věrný popis Ježíšova života, ale pevná víra, že Ježíš je Bůh a Spasitel celého světa. Oni i dnes s nadějí očekávají Ježíšův druhý návrat a příchod Božího království z nebe na zem. Přestože tato utopická vize může být pro někoho velmi lákavá, my unitáři dáváme raději přednost historické pravdě, ať by byla jakkoliv nepřijemná. Zjišťovat historickou pravdu je také mnohem obtížnější, než jen prostě důvěřovat křesťanským dogmatům. Proto v Ježíši nevidíme zaslíbeného židovského Mesiáše ani nebeského Bohočlověka, ale naopak významného duchovního učitele, který nám i dnes může ukazovat cestu, jak spojit lásku k Bohu s láskou k člověku. V tom byl a je i dnes Ježíš originální náboženskou postavou.

Kvakerský pohled na Ježíše

V rámci tématu o pojetí Ježíše v liberálním náboženství oslovila redakce *Tvůrčího života* české kvakery. Kvakeři, oficiálně Náboženská společnost přátel, vznikli v 17. století v Anglii a od počátku je charakterizovaly velmi liberální názory, náboženské i společenské. Na otázku, jaký je kvakerský pohled na Ježíše, odpověděli čtyři čeští (v Česku žijící) kvakeři.

ONDŘEJ FAFEJTA:

Neexistuje nic jako „kvakerský pohled na Ježíše“, protože kvakeři nemají žádnou společnou věrouku. Kvakeři zpravidla zdůrazňují vlastní zkušenost a osobní zjevení. Jejich pohled na Ježíše tedy bude společný v tom smyslu, že každý kvaker má na Ježíše svůj osobní pohled. Proto také po mé výpovědi následuje vyjádření několika dalších lidí, kteří jsou kvakery nebo mají ke kvakerům blízko. Každý vyjadřuje svůj pohled. Čtenář může hledat, jestli tyto výpovědi mají společného něco, co by se přece jen dalo označit jako kvakerské. Nebude to nic předem daného, z čeho by kvakeři vycházeli. Spíše to bude důsledek toho, že kvakeři se cítí nějak vnitřně spříznění a že jejich zkušenost není libovolná, nýbrž čerpá z podobných zdrojů. Na začátku tedy není společná věrouka, ale srovnatelná zkušenost.

Může dokonce existovat kvaker, pro kterého Ježíš vůbec není důležitou postavou. Možná je pro něj Ježíš spojen s nějakou oficiální teologií a to mu není příjemné. Pro jiného kvakera je součástí jeho osobní teologie. Tato osobní teologie má pro kvakera zásadní důsledky ne v tom, co hlásá, ale mnohem spíše v tom, jak se chová.

Má situace je specifická v tom, že se zároveň hlásím ke katolíkům. Sám sebe považuji za konzervativního kvakera a liberálního katolíka.

Pamatuji se, jak jsem v Husitském muzeu v Táboře četl slova mistra Jana Husa o tom, že církev není dána hierarchií kněží a věřících, ale je to neviditelné a rovné společenství lidí, kteří jsou spojeni v Kristu. Když se v katolickém vyznání víry říká: „Věřím v jednu, svatou, všeobecnou, apoštolskou církev,“ nedomnívám se, že se hovoří o katolické církvi jako o něčem odlišném od jiných církví a náboženství, ale právě o tomto neviditelném, protože duchovním společenství.

George Fox (1624–1691), britský náboženský reformátor, zakladatel Společnosti přátel, známé jako kvakeři. (Foto © Shutterstock.com.)

Navíc se i v katolickém prostředí objevují tendence vnímat katolickou církev jako jeden z možných pohledů, a to i ze strany papeže. Tak se v Dokumentu o lidském bratrství z roku 2019 hovoří: „Pluralismus a různost náboženství, barev, pohlaví, ras a jazyků jsou projevem Boží vůle a Jeho moudrosti.“ Tedy Bůh se projevuje v mnoha náboženstvích.

Jsem křesťan, protože kultura, do níž jsem se narodil, je křesťanská. Ježíš je ústřední postavou křesťanství, úplným člověkem, podobně jako je Buddha úplným člověkem buddhismu nebo Mohamed úplným člověkem islámu. Každé náboženství může mít svou fundamentalistickou i liberální podobu. Žádné náboženství není a priori lepší než jiné. Já jsem křesťanem, protože křesťany byly generace mých předků a protože autentické praktikování křesťanství je v mé kultuře nejsnadnější.

Staré vyobrazení kvakerského shromáždění. Kvakerská setkání se svým průběhem značně liší od bohoslužeb jiných křesťanských církví. (Foto © Shutterstock.com.)

Jsem katolík, protože katolická víra má u nás nejdelší tradici a klade velký důraz na umění a smyslovou složku – od pohledu na ornáty a barokní sochy přes poslech varhanní hudby po vůni kadidla.

Jako kvaker zřejmě vnímám katolickou teologii poněkud primitivně. Blízké je mi ale to, že Ježíš mluvil v podobenstvích, aby si k nim každý našel svou cestu, a že to nebyl žádný „namachrovaný vítěz“, přestože byl sebevědomý.

Svou četbu bible bych mohl zajisté zlepšit. Každý den se ovšem snažím číst ve svém nitru, srdci, svědomí. Každý den se snažím něco nového o sobě objevit a stát se vnitřně bohatším, úplnějším, lepším člověkem.

PAVEL MARUŠINEC:

Řada lidí prý hledá Boha proto, aby si vysvětlila, odkud se na zemi bere zlo a proč věci nejsou tak, jak by být měly. Tak to alespoň tvrdila jedna moje známá ve své diplomové práci, kterou psala o tom, jak tento neutěšený stav světa různí věřící autoři vysvětlují. Když jsem tu její práci

četl, uvědomil jsem si, že já jsem Boha začal hledat z přesně opačného důvodu.

Věřícím jsem se stal na gymnáziu, kde místo toho, abych nastoupil řádně do prvního ročníku, byl jsem včleněn do čtvrtého ročníku sedmiletého gymnázia. Tedy do třídy, kde už existovaly nějaké ustálené vztahy a nepsané dohody mezi studenty a vyučujícími, a já jsem si uvědomil, že to, že někdo není tím, kým se jeví, není tam, kde má být, a nedělá to, co má dělat, a zároveň předstírá, že je všechno v nejlepším pořádku, zkrátka chaos a rozklad, je normálním, implicitním nastavením světa, které nevyžaduje vysvětlení.

Měl jsem ale tehdy ve svém okolí několik lidí, kteří byli jiní. Byli přívětiví, nezištní, neměli potřebu nic předstírat a povyšovat se nad své okolí. Dodržovali sliby a byli tam, kde měli být. Postupně jsem zjišťoval, že se jedná o křesťany různých vyznání, a pochopil jsem, že křesťanství je to, kudy vede cesta. Po čase jsem začal číst bibli, kde jsem narazil na osobu Ježíše Krista, a říkal jsem si: aha, tohle už odněkud znám, to

už jsem někde viděl. Když jsem například četl jeho Kázání na hoře, napadlo mě stejně jako v případě těch mých věřících kamarádů, že ten člověk buď musel být naprostý idiot, nebo se v jeho případě setkáváme s něčím, co se z toho běžného chaosu a úpadku vymyká. Že nám představuje svět nebo přístup k životu, který funguje na jiných principech, než na které jsme z toho okolního úpadku zvyklí, a to, co říká a dělá, stojí za zamyšlení.

Později jsem prošel několikaletým obdobím konzervativního protestantského křesťanství a seznámil se s jeho přístupem k Ježíšovi a jeho způsobem uvažování, takže nyní, dlouho poté, co jsem toto myšlenkové prostředí opustil, mám možnost srovnání.

Za studií jsem se živil doučováním matematiky, kdy by naivní člověk mohl očekávat, že student bude následovat svého učitele a nakonec se mu ve svých matematických schopnostech přiblíží. Několikrát se mi ale stalo, že mě student místo následování začal obdivovat. Ve smyslu, že já tu matematiku umím tak, jak on toho nikdy nebude schopen dosáhnout. Vzpomněl jsem si na to v souvislosti s Ježíšem, který své posluchače vybízel k tomu, aby ho následovali, ale oni ho postupem času začali uctívat, protože to podobně jako v případě té matematiky bylo pohodlnější.

Při četbě Nového zákona jsem si všiml, že Ježíše na několika místech představuje jako toho, který podobně jako někteří starozákonní proroci používá sebe sama jako názornou pomůcku, jež má lidem názorně ukázat, jaký je Boží charakter. Soudím, že toto bylo jeho pozemské poslání, ukázat na své osobě, jaký je Bůh. Protože myslím, že se mu to dařilo, jsem ochoten souhlasit s tím, že kdo viděl Ježíše, viděl Boha. Ježíšova smrt nebyla na rozdíl od toho, jak se to v katolickém i protestantském prostředí často tvrdí, smyslem jeho pozemského působení, ale spíše jeho součástí a přirozeným vyústěním. Tím, že lidem představoval Boží charakter, stal se pro některé lidi rizikem, které ohrožovalo jejich autoritu a postavení. Proto se ho zbavili, a on, přestože tušil, co ho čeká, své poslání dotáhl až do konce. Ježíšovo zmrtnýchvstání, jakoli nepopírám autentičnost zkušenosti lidí,

„Kristus říká toto a apoštolové říkají toto, co však můžeš říci ty?“ (George Fox)

(Foto © Shutterstock.com.)

kterí o něm svědčili, má podle mého názoru i metaforický význam. Ukazuje, že Bůh dává za pravdu Ježíšovi, nikoli těm, kteří se ho zbavili, a dále říká, že přestože člověk, Ježíš, tesař z Nazareta, byl zabit, na Božím charakteru se nic nemění. Je stále takový, jakým ho Ježíš představoval. Tedy tím, kdo je na naší straně, snaží se na nás vidět to nejlepší a dělá všechno pro to, abychom z něho neměli strach a nebáli se vstoupit do vztahu s ním. Toto bylo Ježíšovo poselství. Ježíše vnímám ze své perspektivy jako jedinečnou postavu, protože díky němu jsem se dostal k Bohu. Netvrdím ale, že měl na toto poselství monopol. Věřím, že ta jeho mise, to, co lidem řekl, ukázal a co je naučil, bylo důležitější než to, že to udělal právě on. Věřím také, že takového Boha, jakého on lidem ukázal, mohou lidé poznat i jinde a jiným způsobem. Ježíšovo poselství bylo svědectvím o univerzální pravdě, která nebyla vázána výlučně na jeho osobu. A jeho snahou bylo, aby se z jeho učedníků stali následovníci, kteří jeho poselství ponесou dál. Stanou se také takovými názornými pomůckami, skrze které budou moci další lidé poznat, jaký je Bůh.

GERALD TURNER:

Náš přítel Pavel Marušinec rozumně reagoval na vaši žádost a požádal ostatní členy Pražského kvakerského shromáždění, aby se vyjádřili samostatně. Jako překladateli Tomáše Halíka je mi jasné, že existuje daleko více než jeden katolický pohled na Ježíše, a pokud to platí pro přísně věroučně založenou římskou církev, platí

to neskonale více pro Náboženskou společnost Přátel. Tuším, že i ostatní respondenti možná připomenou slova zakladatele kvakerů George Foxe: „You will say, Christ saith this, and the apostles say this: but what canst thou say?“ (Řekneš: Kristus říká toto a apoštolové říkají toto, co však můžeš říci ty?)

Od nástupu liberálního kvakerství na konci 19. století, k němuž se hlásí pražští kvakeři spolu s kvakery v Británii a dalšími v Evropě, se nabíží myšlenka, že názorů na Ježíše bylo tolik, kolik bylo členů naší Společnosti...

Sám pocházím z nenáboženské, ba dokonce komunistické rodiny, která se hlásila k ateismu, ale už jako dítě v Anglii v 50. letech jsem byl v rámci povinné náboženské výchovy v anglikánském duchu na státní základní škole vystaven vyprávění o Ježíši. Předpokládám, že v mé mysli bylo tehdy na stejné úrovni jako lidové pohádky, které jsem rád četl a v nichž se také odehrávaly nepravděpodobné události. Na střední škole, kde byla výuka náboženství také ještě povinná, jsem se stal vědomým ateistou, i když jsem měl pochopení pro to, co jsem chápal jako sociální poselství Ježíšova kázání, zejména v Kázání na hoře.

Právě setkání s křesťany v Československu v 70. letech, kdy jsem zde pracoval jako překladatel, změnilo můj pohled na křesťanství, a zejména statečnost takových lidí, jako byl Sváta Karásek, který se stal mým celoživotním přítelem. Ježíš z jeho písní se mnou rezonoval v době, kdy se můj postoj ke komunismu proměnil díky zkušenosti s „reálným socialismem“ a díky přátelství s lidmi spojenými s Chartou 77.

Když jsem se v 80. letech vrátil do Anglie, stal jsem se správcem kvakerského domu setkání a to byl začátek mé každodenní zkušenosti s „aplikovaným křesťanstvím“ v kvakerském stylu. Nedoktrinální přístup kvakerů mi vyhovoval a poskytl mi kontext, v němž jsem se mohl seznámit s křesťanským učením z jiného úhlu než z toho tradičního, který jsem znal ze školy. Mnoho britských kvakerů v té době zkoumalo Ježíšův příběh prizmatem gnostiků a apokryfních spisů, jako je Tomášovo evangelium.

Během následného delšího pobytu v Praze od konce 90. let, ještě před založením současného kvakerského setkání, jsem pravidelně navštěvoval bohoslužby evangelické, katolické a anglikánské církve. Jako aktivní člen anglikánského sboru jsem se setkal s kritickým novozákonním bádáním amerického episkopálního biskupa Johna Shelbyho Sponga a dalších, kteří odmítali doslovný výklad evangelií. Od té doby se můj vztah k Ježíši neustále vyvíjí, a to i díky bádání spojenému s mými překlady teologických textů; a mé obnovené zapojení do Společnosti přátel, jejímž jsem nyní aktivním členem, mi umožňuje tento vztah dále svobodně zkoumat. Ježíš je pro mě historickou postavou, jejíž hlásání o Bohu lásky, který prostupuje vesmír, ztělesňuje univerzalistickou prorockou tradici judaismu, pro niž je typický druhý Izajáš. Kvakerské vyjádření tohoto učení jako přítomnosti „toho Božího“ neboli schopnosti milovat, jež je v každém člověku, popsané jako vnitřní světlo, činí z Ježíšova poselství rozhodující součást toho, kým jsem.

ELIZABETH COLING:

V hloubi srdce jsem humanistka. Věřím, že Ježíš byl dobrý, milující a charismatický člověk, jehož život a učení nesmírně ovlivnily mnoho lidí. Byla jsem vychována tak, abych znala příběhy z jeho života, v běžné řeči jsme používali odkazy na Nový zákon, naučila jsem se oceňovat západní křesťanskou hudbu a architekturu – jsem kulturně křesťanka.

Není to překvapivé, protože jsem se narodila bílým anglickým rodičům z nižší střední třídy v malé zemědělské obci v jihozápadní Anglii v 50. letech 20. století, kde se život soustředil kolem kostela, školy (anglikánské školy), vesnického obchodu a hospody. Měla jsem tedy velmi tradiční protestantskou výchovu. Jako dítě jsem byla pokřtěna, asi od sedmi do jedenácti let jsem chodila každý týden do nedělní školy v kostele, kde jsme poslouchali o Ježíšově životě a četli podobenství. Chodila jsem s rodiči a třemi sourozenci na bohoslužby o velkých křesťanských svátcích a ve třinácti letech jsem byla biřmována místním biskupem.

Na základní i střední škole jsme až do mých osmnácti let každé ráno recitovali modlitbu

„Snažím se ve svém životě řídit kvakerskými principy Ticho, Mír, Integrita, Společenství, Rovnost a Udržitelnost.“
(Foto © Shutterstock. com.)

Páně a zpívali nějaký křesťanský hymnus. Na základní škole začínala moje oblíbená Ježíš mě chce mít slunečním paprskem a na gymnáziu jsem se bouřila proti Vpřed, křesťanští vojáci, pochodujte jako do války, před vámi Ježíšův kříž – myslela jsem, že hlásal mír a lásku.

S bratrem jsme měli v ložnici obrázek Ježíše – dost depresivní a se spoustou mraků – a babička jich měla doma několik. Takže pro mě jako malé dítě byl Ježíš, ten nenápadný, protestantský Ježíš, součástí rytmu vesnice, školy a každodenního života. Nekřesťané se objevovali jen zřídka, s výjimkou zpráv o vzdálených katastrofách, a nejenže jsem se neseťkávala s nekřesťany, ale neseťkávala jsem se ani s neprotestanty. Na gymnáziu se to změnilo. Na ranním náboženském shromáždění stály odděleně od zbytku školy římskokatolické sestry – dvojčata –; vnímala jsem je jako mírně exotické. Rozdělení na protestanty a římské katolíky se do mého povědomí ještě více zarylo v důsledku severoirských problémů v 70. letech – mrzačení a vražd, hladovek katolických vězňů v Belfastu a šíření násilí do zbytku Británie. Vpřed, křesťanští vojáci....

Ježíš a křesťanství tedy byli (a jsou) nedílnou součástí mého života díky náhodě mého narození. Kdybych se narodila v Egyptě, byla bych bezpochyby kulturně muslimkou nebo možná koptskou křesťankou.

Vím, že každý, kdo byl například v bývalém Československu praktikujícím křesťanem, mu-

sel mít odvahu a přesvědčení, a že to platí pro mnoho křesťanů na celém světě i dnes. Respektuji, že mají vztah k Ježíši, ale já ne. Lituji toho? Ne, nikdy jsem neměla žádné zjevení, které by mě přesvědčilo, že Ježíš byl jiný než výjimečný člověk, a nechybí mi něco, s čím nemám žádnou zkušenost.

Když se dále zamýšlím nad tím, čím je pro mě Ježíš, vím, že jeho poselstvím byla láska k bližním, mír na zemi, rovnost a svoboda, ale nemohu ignorovat skutečnost, že v jeho jménu bylo v průběhu staletí spácháno tolik násilí a křesťanská vize (a vize jiných náboženství) byla použita k ospravedlnění hierarchie, útlatu a sociální kontroly. Mám proto pocit, že svět by mohl být bezpečnějším a laskavějším místem bez organizovaného náboženství.

Kvakerství vyrostlo z deziluze protestantů a mnoho kvakerů je křesťany, tak proč tak pravidelně navštěvují tichá setkání? Snažím se ve svém životě řídit kvakerskými principy Ticho, Mír, Integrita, Společenství, Rovnost a Udržitelnost. Jako neteistická kvakerka oceňuji, že s Přáteli během hodiny ticha přijímáme jeden druhého takové, jací jsme, že v každém vidíme to dobré, to od Boha, ať už je naše víra jakákoli, nebo ji nemáme. Kvakeři se v tom, co hlásají, odvolávají na Ježíše. Chápu jeho význam pro ně a pro jejich životy, ale sama to cítím jinak a v kvakerském shromáždění to není problém.

Odpovědi shromáždil Pavel Marušinec.

Jak Ježíše vnímají duchovní NSČU

Redakce *Tvůrčího života* oslovila ordinované i neordinované duchovní NSČU s anketou týkající se jejich vztahu k Ježíši Nazaretskému. Naši duchovní odpověděli na dva okruhy otázek a přiblížili nám svůj pohled na tuto významnou postavu světového náboženství.

1. Co pro vás osobně Ježíš Nazaretský znamená? Kým podle vás byl/je? Jak vás Ježíš na vaší vlastní duchovní cestě inspiruje či neinspiruje?
2. V čem, podle vás, může být Ježíš přínosem pro unitářství? A v čem naopak nikoli?

Unitářství má své kořeny v křesťanském náboženství. Bez znalosti křesťanské tradice můžeme jen těžko porozumět unitářské tradici. (Všechny fotografie převzaty z commons.wikimedia.org.)

LUDEK PIVOŇKA:

1. Biblická i mimobiblická evangelia nejsou přesnými historickými zápisy o životě a díle Ježíše Nazaretského. Jsou to svědectví víry raných Ježíšových následovníků. Proto nemůžeme zodpovědně říci, za koho se Ježíš vlastně sám považoval. Co víme určitě, je, že pozdější pohanokřesťané ho vyznávali jako Boha a Spasitele. Židokřesťané ho naproti tomu vnímali jen jako lidského Mesiáše, který přinese na zem očekávané Boží království. Vzhledem k tomu, že hodnocení druhých lidí je vždy subjektivní záležitost, můžeme si tak o Ježíšovi myslet cokoliv. Někteří teologové a filozofové se na přelomu devatenáctého a dvacátého století domnívali, že Ježíš byl pouhou mytickou bytostí a že vlastně jako konkrétní lidská osobnost

nikdy neexistoval. Tato radikální hypotéza byla díky několika nezávislým římským a židovským pramenům později opuštěna. Já osobně Ježíše chápu jako významného duchovního učitele, který se se svojí moudrostí a ctnostným životem stal skvělým příkladem k následování. Jediným způsobem propojil lásku k Bohu s láskou k člověku. V tom byl zcela originální a jeho víra se lišila od jiných světových náboženství, která takové spojení nenabídla. Chybou by ale bylo jeho výroky chápat doslovně, neboť idea Božího království byla podle mého názoru jen utopickým projektem, který se dodnes neuskutečnil. Křesťané však věří, že v přesně nedefinované budoucnosti se s Ježíšovým druhým příchodem Boží království přece jen prosadí. Tento optimistický postoj je však otázkou víry, a nikoliv důkazů.

2. Unitářství má své kořeny v křesťanském náboženství. Bez znalosti křesťanské tradice můžeme jen těžko porozumět unitářské tradici, neboť už samotné slovo unitářství má svůj křesťanský základ. Podle mého názoru je důležité neopouštět křesťansko-unitářskou tradici, neboť v ní je ukryta naše náboženská originalita a jedinečnost. V opačném případě hrozí, že se unitářská identita může postupně zamlžit a pak i zcela rozplynout. V naší náboženské společnosti se toto bohužel stalo v době Vladimíra Strejčka. Naštěstí jsou unitářské principy jakousi přirozenou bariérou, aby již k něčemu podobnému nedošlo. Myslím si, že Ježíšovo poselství lásky dosud neztratilo ani pro dnešního člověka svoji přitažlivost. Unitářství však nevychází jen z jedné náboženské tradice, a proto i buddhistický soucit a konfuciánská lidskost nám mohou pomáhat tvořit lepší svět. A to je milý a laskavý cíl.

JANA A. RAŠKOVÁ:

1. Moje odpověď bude ryze neunitářská, protože já osobně v duchovní přítomnost Ježíše věřím. Je pro mě důkazem o božskosti v člověku. Každý člověk je tedy (podle mě) schopen dříve či později zakusit vnuknutí prožívat „zázraky“, projevit se jako léčitel, být pro jiného učitelem, pěstovat svou pravou víru... Tím vším mě zároveň inspiruje!

2. Přínosem je pro mě, že si mohu věřit, v co chci, a nikoho tím neobtěžuji. Zároveň mě ale ani nenapadne nikoho přesvědčovat o své vlastní zkušenosti s léčivou „kristovskou“ energií. A proč taky? Pravá víra je něco, co se v nás rodí samo o sobě. Víra nemůže být implantována zvenčí, uměle, násilím; pakliže je takto proklamována, není to víra, ale diktát. A stejně tak jako Panna Marie, Ježíš Kristus, andělé, jakákoliv božstva či jiní svatí mohou, anebo také nemusí být v srdcích našich minulých, současných i budoucích bratrů a sester.

Nemůžeme zodpovědně říci, za koho se Ježíš vlastně sám považoval.

PETR SAMOJSKÝ:

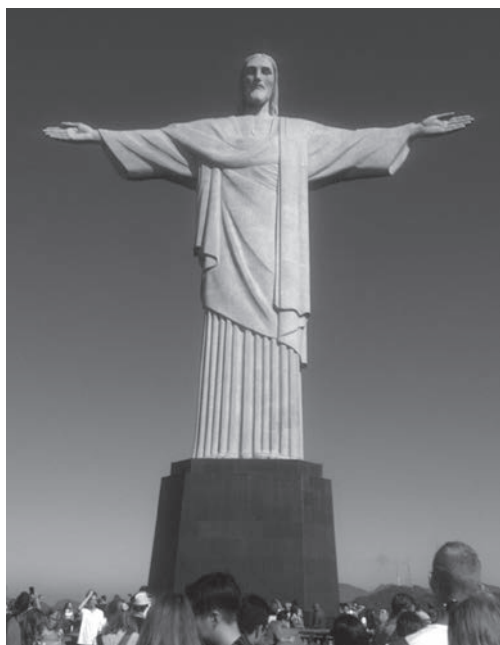
1. Ježíš je v první řadě symbolem. Osobností, vůči které se lidé mohou poměřovat, vzorem. Úhelným kamenem náboženských tradic, duchovních proudů. V tom je jeho význam nezměrný. Osobně z Ježíšova příběhu po duchovní stránce čerpám stejně jako ze všech dalších osobností toho typu.

2. Ježíš, respektive různé interpretace jeho života, ať už v podobě textů nebo duchovních směrů a proudů, jsou pro unitářství rozhodně jedním ze základních zdrojů inspirace. To proto, že unitářství historicky vzešlo právě z kultury, která křesťanskou interpretaci Ježíše byla formována. Na druhé straně české unitářství vzniklo záměrně v pozici vymezení se vůči tomu jako takzvaný třetí proud (tedy vůči katolictví a protestantství). V této ideově samostatné a svébytné pozici je nám tedy vše, co se Ježíše týká, případným zdrojem inspirace, kterou můžeme poměřovat svobodně a volně čímkoliv jiným.

JARMILA PLOTĚNÁ:

1. Ježíš Nazaretský nebo Mistr Nazaretský, tak Ježíše nazývali brněnští unitáři. Bylo mi to sympatické od prvních setkání s brněnskou obcí. Tímto označením, které možná někdo v rámci své víry může považovat za nesprávné, se snažíme představit si historického Ježíše v kontextu jeho doby, tedy času, místa a poměrů, ve kterých žil.

Občas totiž mívám dojem, že ačkoliv křesťané nepochybují o tom, že Ježíš prokazatelně na Zemi žil, někteří nezohledňují realie daného místa a času. O to více je třeba si vážit těch, kteří nejen dějiny znají, ale nabízejí hlubinný pohled na Ježíšův význam a poselství pro současného člověka, aniž by opomíjeli historický kontext. Domnívám se, že toto je vzácný přístup dokonce i v nepřeberné záplavě literatury o Ježíšovi. Onu záplavu je možno z mého pohledu rozdělit na literaturu vyloženě vědeckou (např. vycházející ze současného, stále zdaleka neuzavřeného stavu archeologických objevů či z jiných vědeckých oborů), literaturu teologickou (beroucí za základ učení určité víry) a spisy, vzniklé z jistého druhu inspirace. Tato třetí skupina bývá v du-

**Já osobně v duchovní přítomnost Ježíše věřím.
Je pro mě důkazem o božskosti v člověku.**

chovních kruzích nejdiskutovanější, přičemž spisy jednotlivých autorů mají tendenci vytvářet okruhy svých přívrženců.

Osobně si představuji historického Ježíše jako učence a zároveň velikého putujícího kazatele, přítele vzdělaných asketických esejců. Ježíše lidé milovali i nenáviděli. Bylo však nemožno v jeho přítomnosti zůstat lhostejným, neboť kladl důležité otázky a měl na člověka vysoké nároky. Zřejmě tak působí dosud.

2. Domnívám se, že tak náročně, jako Ježíšovo učení vyložil Karel Makoň, to asi unitáři většinou brát nebudou. Avšak alespoň jistá odezva či inspirace by nesporně mohla být přínosem. Ostatně Karel Makoň neměl k unitářství daleko, už proto, že mu byl vlastní velký rozhled po moudrosti z nejrůznějších tradic, což je blízké i unitářství.

A v čem by Ježíš neměl být pro nás přínosem? Ráda bych zdůraznila, že nikoliv Ježíš, ale někteří Ježíšovi „následovníci“, totiž takoví, kteří zcela jistě a přesně vědí, „jak to s Ježíšem bylo“, jak a co se o něm musí věřit, a hádají se s těmi, co to vědí také zcela jistě a jasně, ale zase nějak jinak.

LIBOR MIKŠ:

1. Ježíše považuji za lidskou bytost duchovně velmi pokročilou. Přišel s učením, které je dnes prostřednictvím katolické církve velmi pokřivené. Dosáhl nejvyšší úrovně vědomí, jaké je lidská bytost schopna dosáhnout, což je v křesťanské tradici označeno přídomkem Kristus. Tato úroveň představující univerzální Boží lásku je ovšem potenciálně dostupná všem a není výhradně spojena pouze s bytostí Ježíše Nazaretského. Pro mne je Ježíš Nazaretský významným duchovním učitelem, nepovažuji však za vhodné činit jej předmětem zbožňování. Nemohu říci, že bych se na své duchovní cestě v současné době nějak významně osobností Ježíše Nazaretského zabíral. Jistě může být pro mnohé vzorem. Pro mne je spíše významný onen princip univerzální Lásky označovaný slovem Kristus a personifikovaný v osobě Ježíše Nazaretského.

2. Domnívám se, že Ježíš, stejně jako řada dalších duchovních učitelů, má v unitářství své místo. Nechci však říkat, čím má být ostatním

vzorem. To nechť si každý posoudí sám. Jako ve všech ostatních případech, jistě ani on nemusí oslovit všechny. A těm, které neosloví, určitě ohněm pekelným hrozit nebudu.

VLASTIMIL KREJČÍ:

1. Historická osobnost s velkým impaktem na společnost.

2. Ježíš v unitářském pojetí je od počátku hnutí vnímán jako historická osobnost, nikoli jako síla spasení lidské duše. V tom právě spočívá základ odtržení od křesťanských církví, v popření trinitologie. Co to ale znamená dnes pro nás, lidi na počátku třetího tisíciletí? Unitářství je dnes vnímáno jako daleko blíže k univerzalizmu, ale i dnes je přece jen mezi unitářstvím a univerzalismem rozdíl. Větší míra liberalismu moderního unitářství vede k určité ztracenosti v identitě, alespoň jak to já vnímám. Právě pojetí Ježíše jako historické osoby a udržení myšlenky jednoho boha, ať už jakkoli pojatého, je jednou z možných cest k posílení zmiňované identity unitářství.

Dosáhl nejvyšší úrovně vědomí, což je v křesťanské tradici označeno přídomkem Kristus.

Prohlášení Follen Community Church z 20. září 2020

Gordon Hardy

Redakce *Tvůrčího života* oslovila zástupce unitářského sboru Follen Community Church ze státu Massachusetts v USA. Tento sbor se stal 20. září loňského roku terčem žhářského útoku ze strany rasistických extremistů. Těm jsou američtí unitáři trnem v oku, neboť dlouhodobě podporují boj za rasovou (i jinou) rovnoprávnost. Chceme tímto představit situaci, v níž se američtí unitáři nacházejí, a ukázat na jejich odvahu v úsilí za lepší svět, která nám může být inspirací. Zajímavostí je, že Follen Community Church byl v 19. století působištěm významného filozofa a unitářského duchovního Ralpha Waldo Emersona.

PROČ JSME DNES TADY?

Od propuknutí covidové pandemie v březnu roku 2020 se duchovní a členové Follen Community Church scházeli k nedělním shromážděním online. Dnes má v době našeho shromáždění demonstrovat v blízkosti skupina, která si říká Back the Blue.¹ Hnutí Back the Blue náleží k hnutí ACT! for America.² Anti-Defamation League³ a Southern Poverty Law Center⁴ označují ACT za nenávistnou

skupinu, a to pro její akce na podporu bílého supremacismu namířené proti imigrantům a muslimům. Často pořádá demonstrace na místech, kde jsou bannery Black Lives Matter, tak jako u nás ve Follen. Dnes jsme zde, abychom se shromáždili ve svém posvátném prostoru a čase a tak se pokojným způsobem přihlásili ke svému náboženskému místu i ke svému jménu a zároveň deklarovali své principy lásky, spravedlnosti a rovnosti pro všechny.

PROČ MÁME BANNER BLACK LIVES MATTER?

Naše víra, tedy unitářský univerzalizmus, nás dlouhodobě vyzývá k tomu, abychom se postavili za vrozenou hodnotu a důstojnost každého člověka. Naše víra nás vyzývá k tomu, abychom vystupovali za své hodnoty a principy, a tak nás vyzývá i k tomu, abychom směle podporovali spravedlnost a rovnost v mezilidských vztazích.

Samozřejmě, že záleží na všech životech, ale když jsou milionům lidí černé a hnědé barvy kůže dennodenně odpiřány základní hodnoty jako respekt, rovné příležitosti a spravedlnost, zavazuje nás naše přesvědčení k protestům, i ke svědectví a jednání, jež povedou ke změně. To je dnes důležitější než kdy dříve, jelikož současné násilnosti páchané vůči lidem tmavé barvy pleti jen podtrhují systematický rasismus, který v Americe dodnes existuje.

Říci, že na černých životech záleží, není prohlášením namířeným vůči komukoli druhému.

1 Stůj za modrými – podobně jako hnutí Blue Lives Matter (Na modrých životech záleží) – upozorňuje na situaci policistů, nazývaných pro barvu uniformy „modří“, zvláště pak na to, že se policisté stávají terčem skupinové nenávisti. Vedle podpory policistů a jejich rodin fungují některé části hnutí jako odmítavá reakce na hnutí Black Lives Matter – BLM, jež samo vzniklo v reakci na rasismus v policejních složkách a na konkrétní případy policejního násilí. Rozlišit mezi skupinami vyjadřujícími stavovskou podporu policistům a těmi, které mají také – či především – rasistickou agendu, není jednoduché.

2 Jedná se o skupinu vystupující proti imigraci z muslimských zemí do USA a šířící obavy ze „zavedení práva šaría“ ve Spojených státech. Muslimové nemohou být podle jejich přesvědčení loajálními občany USA. Členská základna se prolíná s konzervativními evangelikálními kruhy a podporovateli bývalého prezidenta Trumpa.

3 ADL (Liga proti pomluvám) je nevládní židovská organizace, založená roku 1913 z iniciativy B'nai B'rith, původně pro boj s antisemitskými představami typu „rituálních vražd“, „židovské světovlády“ apod. Postupně rozšířila své působení na vystupování proti konspiračním teoriím namířeným vůči libovolným skupinám obyvatel.

4 SPLC – skupina založená v Alabamě roku 1971, zaměřující se na vedení právních procesů vůči nenávistným skupinám – v začátku typicky Ku-klux-klanu. Zároveň se věnuje pravidelné analýze extrémistické scény v USA.

Unitářský sbor Follen Community Church ve státě Massachusetts se stal v září 2020 terčem žhářského útoku. (Všechny fotografie pocházejí z archivu Follen Community Church.)

„Právě k tomu jsme jako unitářští univerzalisté vyzýváni: abychom vyzdvihovali to, co je dobré, milující a laskavé, a stavěli se proti nenávisti a nespravedlnosti ve všech jejích podobách.“

Dnes jsme zde, abychom se shromáždili ve svém posvátném prostoru a čas a tak se pokojným způsobem přihlásili ke svému náboženskému místu i ke svému jménu.

Je to způsob, jak veřejně zdůraznit pravdu, která byla v USA po celá staletí popírána.

Než jsme v roce 2017 tento banner vyvěsili, setkali jsme se s členy Lexingtonského policejního departmentu. Ti nás v naší činnosti proti rasismu podpořili a vědí, že i my podporujeme jejich důležitou práci.

V květnu roku 2017 jsme se na svém výročním setkání oficiálně zavázali, že svoji víru proměníme v čin, a odhlasovali jsme rezoluci, že „jsme záměrně a aktivně antirasistickým sborem a podporujeme cíle rasové spravedlnosti širě pojatého hnutí Black Lives Matter, jak odpovídá principům unitářského univerzalizmu.“

Starší duchovní, Rev. Claire Feingold Thoryn, která vede dnešní shromáždění, prohlásila: „Ve sboru, který je převážně, avšak nikoli výlučně bělošský, znamená vystupování proti bílému supremacismu jeden ze způsobů, jak uvádíme do praxe své hodnoty antirasismu, spravedlnosti a lásky. Právě k tomu jsme jako unitářští univerzalisté vyzýváni: abychom vyzdvihovali to, co je dobré, milující a laskavé, a stavěli se proti nenávisti a nespravedlnosti ve všech jejich podobách.“

Další informace najdete na našich internetových stránkách follen.org nebo si o ně můžete napsat na follen.org/about/contact/.

*Přeložila a poznámkami opatřila
Ruth Jochanan Weiniger.*

Volba patriarchy CČSH 2021

Veronika Matějková

Církev československá husitská, která je zřízena jako presbyterní s episkopálními prvky, otevřela skoro rok před 20. červnem 2020 vyhledávací řízení na pozici svého patriarchy. Patriarcha má být podle Ústavy CČSH „duchovní správce celé církve“ (III., čl. 12) a je volený zpravidla jedním laickým delegátem a jedním delegátem z řad duchovních konkrétních náboženských obcí CČSH z Česka i Slovenska. Současnému patriarchovi, Tomáši Buttovi, končilo jeho druhé volební období a část církve ho nominovala i jako kandidáta na období třetí. S druhým nejvyšším počtem hlasů skončil Lukáš Bujna, farář ze Sokolova a tajemník plzeňského biskupa CČSH. S třetím nejvyšším počtem hlasů skončil Pavel Kolář, farář z Nuslí a vedoucí katedry praktické teologie na Husitské teologické fakultě. První dva umístění, Tomáš Butta a Lukáš Bujna, nominaci přijali a začali církev seznamovat se svými plány a vizemi. Jejich osobní setkávání se s věřícími, tak jako i setkání v rámci celocírkevního volebního sněmu, muselo být ovšem přerušeno (odloženo či přesunuto do online prostoru), protože nás všechny začátkem roku zasáhla pandemie covidu-19.

Nový termín volebního celocírkevního sněmu byl vyhlášen na sobotu 19. června 2021 a do poslední chvíle bylo napínavé sledovat, jaká hygienická opatření bude nutné tou dobou dodržovat. Nakonec bylo delegátům s volebním právem – pouze pro ně byl tento sněm přístupný – nařízeno dostavit se v respirátorech a s potvrzením uznávaným hygienou (test, očkování, prodělaný covid-19). Sněm se již tradičně konal v dejvickém sboru, jehož běžné kapacity jsou kolem 120 sedících, takže z hlediska organizace bylo také napínavé, jak a kam se delegáti usadí. Zatímco delegáti přijížděli ze všech koutů obou republik, České i Slovenské, podle harmonogramu započala bohoslužba sloužená biskupským sborem. Po bohoslužbě následoval samotný volební sněm. Delegáti se společným přečtením slibu zavázali, že budou rozhodovat na základě svého nejlepšího vědo-

S druhým nejvyšším počtem hlasů skončil Lukáš Bujna, farář ze Sokolova a tajemník plzeňského biskupa CČSH. (Všechny fotografie Jan Vávra.)

mí a svědomí v duchu Písma, tradic a církevních řádů. Následně bylo třeba ustanovit volbou členy předsednictva, které sněm řídí. Tito členové byli voleni papírovou formou na přiložených lístcích.

Již pouhým zvednutím hlasovacího lístku se volili zapisovatelé, sčítatelé, ověřovatelé a samotný sněmovní program jednání. Tyto procedury se v jednu chvíli zdály být nekonečné, v respirátorech se v prostorách kostela tísnilo již kolem 285 delegátů a nervozita začínala stoupat. Než došlo na proslovy obou kandidátů, jedna členka církevního zastupitelstva (nejvyšší orgán církve v meziobdobí, kdy není svolán celocírkevní sněm) vznesla námitku k průběhu výběru správce církve a poukázala na faktické porušení řádů církve ze strany biskupské rady, když tuto otázku nepřenechali k jednání oprávněnému orgánu, tj. církevnímu zastupitelstvu (Ústava, čl. 61, odst. 2).

Nálada sněmovníků byla ovšem volební, nadpoloviční většina se v hlasování vyjádřila

Nakonec bylo delegátům s volebním právem nařízeno dostavit se v respirátorech a s potvrzením uznávaným hygienou.

pro pokračování v programu sněmu, k volbě ze stávajících kandidátů. Následovaly projevy obou kandidátů, podle abecedního určení první vystoupil Lukáš Bujna. Farář ze Sokolova a Chebu, který podle svých slov nominaci přijal jako určité Boží vedení k otevření možností nového směřování ČČSH. Hlavní důrazy položil na podporu obnovy spirituálního života věřících, na vytváření prostoru pro sdílení zkušeností a zapojení věřících do rozhodovacích procesů uvnitř církve, dále hovořil o podpoře sociální a diakonické práce a potřebě aktuálnosti církevního působení v současné společnosti.

Jako druhý vystoupil se svým projevem Tomáš Butta, který zrekapituloval svou cestu duchovního a uplynulých čtrnáct let služby ve funkci patriarchy. Jako hlavní oblasti, kterým by se chtěl věnovat ve svém dalším volebním období, jmenoval výchovu dětí a mládeže, zapojení laiků a vzdělávání bohoslovců připravujících se na duchovenské povolání. Oba kandidáti zmínili také společnou práci na přípravě kazatelského cyklu ČČSH a svůj kladný

vztah k liturgice. Po projevech se již oba chystali na opuštění jednacího prostoru, byl ovšem vznesen návrh na diskuzi s kandidáty, který byl nadpoloviční většinou přítomných také schválen, a následovala rozprava na základě dotazů z pléna. Oba kandidáti se vypořádávali s dotazy na konkrétní jednotlivosti pastýřské služby i s otázkami po představách zabezpečení církve.

Bohužel nedošlo na zodpovězení všech dotazů z pléna, protože jeden z delegátů pražské diecéze podal návrh na ukončení rozpravy a již unavení sněmovníci nadpoloviční většinou odhlasovali její ukončení a přechod k volbě. Volba se konala na přiložených papírových lístcích, které se anonymně vhažovaly do volebních urn, již za nepřítomnosti kandidátů. Z počtu 282 náboženských obcí ČČSH jich bylo přítomno 178. Mezi jejich členy bylo 285 delegátů s hlasovacím právem. Po sečtení všech hlasů v prvním kole zvítězil těsnou nadpoloviční většinou Tomáš Butta se 143 hlasy (52,38 %), na druhém místě skončil s 99 hlasy Lukáš Bujna. Po vyhlášení výsledků následova-

„Po celodenním jednání mi vyvstávaly otázky po důvodech nepřítomnosti 270 delegátů s hlasovacím právem i otázky týkající se potřeby úpravy řádů či způsobu vymáhání jejich dodržování.“

ly gratulace a část delegátů začala hromadně odjíždět. Již v menším počtu sněm nad rámec programu jednal o praktickém provedení instalace nově zvoleného patriarchy a o nově zvoleném slovenském biskupovi Janu Hradilovi. Po celodenním jednání mi vyvstávaly otázky po důvodech nepřítomnosti 270 delegátů s hlasovacím právem i otázky týkající se potřeby úpravy řádů či způsobu vymáhání jejich dodržování.

Byly to dlouhé skoro dva roky volebního klání, které se sobotou 19. června uzavřely. Nezbývá než popřát nově zvolenému patriarchovi hodně sil a Boží pomoci na cestě, která mu je již zdánlivě známá, ovšem stále se dále odvíjí a další roky na ní nebudou jistě návratem na začátek stejné cesty, ale objevováním nových zákoutí krajiny, a to jak společnosti, tak i konkrétních potřeb lidí uvnitř i vně církve.

Zprávy z unitářské knihovny v Praze

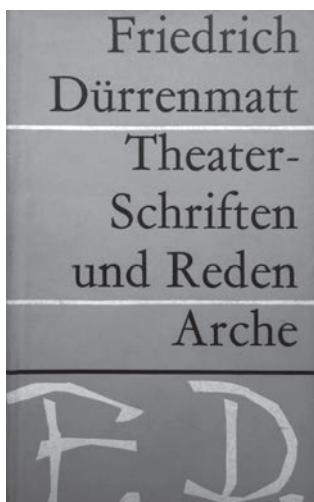
Osmý díl

Bohdan Chlíbač

NOVÉ SVAZKY Z OBLASTI DIVADLA A FILMU

Významný počet svazků unitářské knihovny z oblasti divadla, filmu, psychologie, sociologie a pedagogiky pochází z pozůstalosti profesora Jaroslava Plichty (1929–2006), psychologa, pedagoga a dramaturga, který ve svém díle zkoumal fenomény divadla, filmu a rozhlasu, aby některé jejich principy využil v „terapeutickém divadle“ (sebeprožívání) či v „aplikované psychologii“, kterou po návratu z německého exilu vyučoval v pražském Institutu pedagogiky volného času.

Maltin, Leonard:
*Der klassische
amerikanische
Zeichentrickfilm.*
(München 1982,
591 s., il.)

Dürrenmatt, Friedrich:
*Theater –
Schriften und
Reden.* (Zürich
1966, 357 s.)

Corvin, Michel:
*Le théâtre
nouveau à
l'étranger.*
(Paris 1964,
126 s.)

Scheugl, Hans:
*Sexualität und
Neurose im Film:
die Kinomythen
von Griffith
bis Warhol.*
(München 1978,
487 s., il.)

(Všechny fotografie pocházejí z archivu knihovny NSČU.)

Yablonsky,
Lewis:
*Psychodrama:
die Lösung
emotionaler
Probleme durch
das Rollenspiel.*
(Stuttgart
1978, 250 s.)

Wekwerth,
Manfred:
*Theater und
Wissenschaft:
Überlegungen
für das Theater
von heute
und morgen.*
(München
1974, 166 s.)

Surer, Paul:
*Le Théâtre
Français
contemporain.*
(Paris 1964,
514 s., il.;
rkp. exlibris
„Plichta“)

Fischer,
Otokar:
*Činohra
Národního
divadla do
roku 1900.*
(Praha 1983,
391 s., il.)

Má-li se stát něco nového, je nezbytné začít dělat něco jinak

Rozhovor s Pavlem Janoščíkem, členem OOU

Jaká byla vaše duchovní a životní cesta předtím, než jste se setkal s unitářstvím, a jak jste se stal unitářem?

V roce 1987 jsem byl na školním výletě v Praze, bylo mi čtrnáct. Cestou na Karlův most jsem zahlédl v jedné výloze několik knih, které vzbudily můj zájem. Když jsme po prohlídce Karlova mostu dostali na chvíli volno, byl jsem okamžitě rozhodnut se tam vrátit a blíže to prozkoumat. Zjistil jsem, že dveře do domu jsou otevřené. Vyšel jsem do prvního patra, chvíli chodil po chodbě a ostýchal se zaklepat. Pak jsem ale vstoupil. Velice milá paní mě obsloužila a já si koupil knihu *Džhána Gíta*. Dodnes mám ten obraz v paměti. Omámen jsem odešel. Asi tušíte, kam jsem

tehdy zavítal. Z Prahy jsem odjížděl s pokladem v tašce a přemýšlel o Unitarii jako o společenství úžasných lidí, kteří záhadně proklouzli v té divné době, smýšlí svobodně o duchovních naukách, jsou okouzlující a milí a zřejmě prozkoumávají světy, o kterých jsem jen tušil, ale vůbec nic nevěděl. Tehdy jsem se rozhodnul, že budu usilovat toho také dosáhnout.

Popsaná událost předznamenala můj život jako spojení východních filozofií s unitářstvím. V následujících letech jsem začal praktikovat jógu a snažil se poznat víc. Našel jsem učitele, který mě přijal a já přijal jeho. Upravil jsem si život podle jeho pokynů a stále takto postupuji. S odstupem času jsem se pak ve vile Univers znovu potkal s unitářstvím.

Vila Univers, foto ze strany zahrady. (Všechny fotografie pocházejí z archivu Pavla Janoščíka.)

Jadan ášram, Indie. Společně s mou ženou, příprava na instalaci ochranných skel ve sloupovém sále.

Když ve vile začaly programy brněnské obce a později již obce ostravské, oficiálně jsem se připojil.

Bydlíte ve vile Univers, která je zároveň sídlem Obce unitářů v Ostravě. Řekl byste čtenářům *Tvůrčího života* něco o historii vily Univers? A o plánované rekonstrukci?

Dům, který dnes nese jméno vila Univers, byl dostavěn přibližně v roce 1942, údajně pro ředitele finančního úřadu. Od této rodiny jej zakoupila v padesátých letech paní Albertýna Oršulíková a odkázala jej Josefovi Oršulíkovi, aby podpořila jeho snahy ve studiu filozofie a duchovních nauk.

V době, kdy dům připadl Josefovi Oršulíkovi, jsem zde bydlel jako vysokoškolský student. Přemýšleli jsme společně, co by bylo možné s tak velkým domem dělat. Josef Oršulík často opakoval, že by rád přednášel o Mazdaznanu, díle kněze Jána Malariika a astrologii. S mou ženou jsme po krátkém zvažování navrhli, že vyklidíme byt po paní Albertýně a upravíme jej na přednáškovou místnost. S tím Josef Oršulík souhlasil a od té doby je dům stále upravován pro službu lidem. Tehdy jsme také všichni společně dům pojmenovali a dali mu jméno „vila Univers“ symbolizující nový účel.

Díky přednáškám Josefa Oršulíka se do vily dostalo velké množství lidí. Mám za to, že dnešní ostravští unitáři jsou všichni dřívější účastníci těchto přednášek.

V dalších letech byla ve vile Univers založena knihovna v prvním podlaží. Ve druhém podlaží byla stále přednášková místnost.

S odstupem času, kdy jsme se s manželkou z vily Univers po studiích odstěhovali, jsme dostali od Josefa Oršulíka novou nabídku na spolupráci. Činnost ve vile se rozvíjela a zároveň bylo jasné, že kvůli věku Josefa Oršulíka není možné zvládnout údržbu celého objektu. Myšlenka služby lidem ve smyslu podporovat snahu o vnitřní rozvoj a hledání spirituality nám byla velmi blízká. Proto jsme po krátkém zvažování souhlasili, vilu Univers jsme koupili a začali zde více pracovat. Brzy se ukázalo, že bude potřeba mít mnohem více než dávku optimismu a zářivé plány o budoucnosti a že se není možné o vilu starat jinak, než v ní žít. Proto jsme prodali svůj dům a přestěhovali se do Ostravy natrvalo.

Kvůli náročnosti udržovat a provozovat dvě podlaží domu jsme zrekonstruovali první podlaží s knihovnou, aby knihovna mohla zároveň sloužit jako přednášková místnost. Tak jsme získali velice hezký prostor, ve kterém dnes ostrav-

Jadan ášram, Indie – stavba hlavního chrámu v komplexu Óm ášramu.

ská obec unitářů sídlí. Maximální kapacita sálu je přibližně padesát osob, ale doposud jsme tuto kapacitu nevyužili. Ukázalo se, že pro větší provoz budeme potřebovat doplnit ještě jednu toaletu a vylepšit kuchyň. U kuchyně pořád zvažujeme, jak ji pojmout. Je zřejmé, že způsob života se vyvíjí, a kuchyň by měla poskytovat zázemí pro přednáškový sál, ať už by se jednalo o shromáždění unitářů nebo přednášku pro veřejnost. Myslím, že už se nám podařilo najít člověka, který nám pomůže vytvořit vhodný koncept, který budeme realizovat.

Ve vile máme také jeden dlouhodobý záměr, a tím je postavit cvičební halu. Nevím, zda se nám tento záměr podaří, jedná se o náročný úkol. S manželkou jsme lektori jógy a máme mnoholeté zkušenosti s vedením kurzů. Zájem lidí je stále velký. Vila Univers by pak kromě možnosti si zacvičit, provádět dechová cvičení, případně meditaci, mohla poskytnout i něco dalšího. Přesně to, co v běžných kurzech není možné. Seznámit se s filozofií, s nábožen-

skými směry a samozřejmě s unitáři a unitářstvím. Věříme, že by to byla velmi užitečná symbióza.

A jaký význam má vila Univers pro vás osobně a jak vidíte její budoucnost?

Vila Univers je pro mě pocitově místo, které vnímám, že je dobré v něm v tuto chvíli být. Místo, kde práce dává smysl mému životu. V budoucnu, až nebudeme mít dost sil ve službě pokračovat, předáme vilu někomu dalšímu. Jsme druzí v řadě a pomalu budeme hledat třetího.

Třeba jednou nějakému mladíkovi někdo z unitářů podá knihu a bude to pro něj natolik inspirující, že se vrátí a vila Univers se stane jeho polem služby. Uvidíme za dvacet let, jak bude svět vypadat, koho spravedlivý osud vybere.

Mnohokrát jste navštívil Indii. Jaký je váš vztah k Indii a její duchovní tradici?

Indii jsme s ženou navštívili mnohokrát a snažíme se alespoň jednou za dva roky se tam na pár měsíců vydat. Strávili jsme tam celkem přibližně tři roky života a díky našemu jógovému učiteli jsme v Indii zažili velmi mnoho. Oslavy duchovních svátků v komorním prostředí, oslavy přes celou noc s hostinou pro několik set lidí, život na indické vesnici, svatební obřady a svatební slavnosti pro stovky a tisíce lidí. Byli jsme na kumbhaméle (obřadní koupel v řece Ganze) společně s několika miliony dalších poutníků. Vydali jsme se také na pouť do Himálaje a strávili dva týdny ve výšce 4 200 m n. m., v údolí, které je spojeno s tradicí naší duchovní linie učitelů. Mnoho z toho, co jsme poznali, není jednoduše sdělitelné. Co však sdělitelné je a je velmi prospěšné, je právě obyčejný život v jógovém centru, kdy daleko od domova, daleko od starostí a povinností člověk cvičí, studuje a pracuje. Pořád dokola, až se pohled na vlastní „evropský“ život upraví. Na složité věci je najednou možné pohlížet jednoduše a člověk si uvědomí, že je možno žít jinak. Poznání se vyvíjí od bodu, kdy se nám nějaká myšlenka líbí. Když ji pochopíme, jsme schopni o ní mluvit, ale teprve činem je dosaženo hranice osobní proměny, změny způsobu života. Nový způsob života znamená nový osud, protože nové činy mají jiné následky než ty staré. Jak jinak proměnit svůj světský život postupnými kroky v život spirituální – nadsvětský?

Je velmi výhodné se podívat na svůj život a svou bytost z místa, kde se žije jinak. Přirozeně tam nemůžeme pokračovat ve svých denních návycích a rutinách. Je to poměrně jednoduchý a rychlý způsob sebepoznání. Náročný je ve chvíli, kdy se naše bytost přihlásí, že něco chce, a zároveň je zcela vyloučené, aby to dostala. Člověk je pak nekompromisně konfrontován s tím, že spirituální život není o vytváření veselých emocí. Pokud má člověk vůli to vyřešit, což se v prvním kroku rovná rozhodnutí neodjet domů, musí se podívat hlouběji, dostat se tomu pod kůži, pod svou vlastní kůži.

Díky cestám do Indie jsme si uvědomili, že spirituální život je potřeba brát vážně. Zjednodušeně řečeno, tak jako se na palubu letadla

Jadan ášram, Indie – výzdoba vnějších stěn hlavního chrámu v komplexu Óm ášramu.

nedostane člověk se zbraní, nikdo nevystoupí na nebesa, pokud si nese hněv, agresivitu, žárlivost a jiný plevel. Když se nic nedělá, ani se nic nestane. Když se stále dělá to, co obvykle, i výsledky jsou stále stejné, jako obvykle. Má-li se stát něco nového, je nezbytné začít dělat něco jinak, něco nového. Kdyby nic dalšího, tak tomuto už rozumím dobře. Nedávno jsem zahlédl přílehlavé heslo: NO RISK – NO STORY. Bez odvahy vykročit mimo známý svět nevznikne náš nový příběh.

Jaká osobnost české historie nebo i současnosti je pro vás největší inspirací po duchovní stránce?

Velmi obdivuji Františka Antonína Šporka. Líbí se mi jeho idea hospitálu v Kuksu, pomáhat nejchudším a veteránům, rozdělení celého komplexu jako v Egyptě, na levý břeh – část světského života – lázně a divadlo, a na pravý břeh – část nadsvětského života – hospitál, chrám a hřbitov. Obdivuji umělecky ztvárněnou připomínku lidských ctností a neřestí, symbol andělů útrpné a blažené smrti a slavné Memento mori memorare novissima na dveřích vedoucích z chrámu do hrobky. V hospitálu

**Indie, Jadan
ášram,
základní škola.
Manželka
Monika jako
učitel-
dobrovolník,
hodina
eurytmie.**

a také v Rentzově muzeu v Kuksu je pak série vyobrazení Tance smrti. Obdivuji, kolik toho vykonal během jednoho života, i jeho úsilí otevřeně připomínat pravdu, že čas života není bez limitu. Připomínka smrti skvěle ukazuje pravou hodnotu věcí, které máme, případně o které usilujeme, a je skvěle schopna zredukovat míru stresu v běžném životě.

Memento mori, sestry a bratři!

Dále je mou velkou inspirací Květoslav Minařík. Stále mám u sebe některou z jeho knih. Oceňuji jeho zcela originální pojetí nauky, nevyčtené z žádných spisů. Je vytvořeno v češtině, proto zde není nebezpečí znehodnocení překladem. Uvědomuji si, že rozumím jen části toho, co říká, že mě to přesahuje. Proto jeho dílo rád studuji, nacházím v něm další a další inspiraci.

Měl jsem štěstí pobývat několik měsíců s žákem Květoslava Minaříka, panem Josefem Studeným. Inspiroval mě způsobem svého života, vyprávěním o své osobní cestě poznání, proměny a osvobození.

Jaká osobnost světové historie nebo i současnosti je pro vás největší inspirací po duchovní stránce?

Často přemýšlím o Gándhím a jeho cestě nenásilí, jak silná myšlenka a morální hodnoty

překonaly agresivitu, touhu po moci a bohatství. De facto došlo k ukončení celé periody koloniálních vlád jako morálně nadále nepřijatelných konstrukcí.

Každý krok na cestě nenásilí znamená odnámání utrpení.

Když odstraníme smetí, vznikne čistota, když zamezíme zvukům, vznikne ticho, a když odstraníme utrpení, vznikne harmonie. Úplně každý člověk touží po čistotě, klidu a harmonii. Čistota, klid a harmonie jsou zde v podstatě stále, nevznikají jako něco nového. Jsou jen překryty vrstvami nečistot, hluku a utrpení. Tím jsme od nich odděleni. Takto smýšlím o učení Gándhího. Vzhledem k tomu, jak intenzivně byl schopen prosadit myšlenku nenásilí, je zřejmé, že žil velmi vznešený život.

Když jsem pobýval pracovně v Izraeli, navštívil jsem světové centrum Bahá'í v Haifě a v Akku. Myšlenka jednoty, nenásilí a pacifismu, odkaz Bahá'u'lláha, jsou úžasné.

Ve spirituálním životě je však mým průvodcem svámí Mahéšvaránanda, kterému bylo uděleno mnoho titulů a jehož celé jméno zní višvaguru mahámandaléšvar paramhans svámí Mahéšvaránanda. Jemu vděčím za vše. Ovlivnil každý aspekt mého života.

Indie, Himálaje, v údolí řeky Alaknandá.

Jak koronavirová situace ovlivnila život ostravské obce?

Jako všichni jsme na začátku netušili, co je koronavirus. Dodržovali jsme proto doporučení kvůli věku členů obce. Byla pak velká úleva, když jsme se mohli poprvé sejít v rouškách. Nyní už se chod obce vrátil do svých kolejí a to je moc dobře. Myslím, že každý cítil, že je nám unitářské společenství vzácné, že už se těšíme, až uvidíme své přátele.

A jak pandemie ovlivnila vás osobně?

V rodině jsme všichni přečkali tuto dobu bez nákazy. Několik kamarádů nákazu prodělalo a nadšení z toho rozhodně nebyli. Bohužel několik sousedů, které jsem znal od dětství, nákaže podlehlo. Nechal jsem se naočkovat, vnímám to jako svůj příspěvek k dobru ostatních.

Když jsme se poprvé dozvěděli, že se po světě začíná šířit nějaká infekce, byli jsme s manželkou zrovna v Indii. Z Indie jsme odletěli asi dva nebo tři týdny před tím, než vyhlásili velmi tvrdý lockdown, zrušili veškerá letecká spojení a omezili dopravu uvnitř země.

Ve svém zaměstnání jezdím do nově postavených elektráren, ve kterých uvádím do provozu parní turbíny. S tím souvisí i cestování po celém světě spojené s delšími pobyty v daných lokalitách. Zažil jsem tak týdenní karanténu v Anglii, v součtu celkem tři týdny karantény v Izraeli, dva týdny karantény v Německu a čekám na víza do Indonésie, kde mě čeká také karanténa. Skoro bych už řekl, že když koronavirová krize někde vrcholí, jistě mi tam zaměstnavatel zajistí letenku.

Při pobytu v zahraničí jsou místní omezení citelnější. Je to náročné, když jsou restaurace i kantýny zavřené, jsem vegetarián a několik měsíců si musím zajišťovat celodenní stravu s využitím vybavení na hotelu. Když je k tomu vyhlášeno omezení cestování a pohybu na veřejných prostranstvích, pak každou chvíli vstupuje do mysli Boží jméno s otázkou „proč?“. Naštěstí mě v Izraeli alespoň minuly raketové poplachy a chození do krytů, což se už nepoštěstilo mým kolegům pracujícím trochu jižněji.

Z toho, co jsem viděl, mohu říct, že Česko je skvělá a krásná země pro život, jak ji oslavuje

Indie, Badrinát, Badrinárajana temple.

naše hymna. Problémy s koronavirem se zvládly dobře, omezení byla přiměřená a jejich kontrola tak nějak po česku mírná. Rozhodně nemají všichni na světě štěstí žít v tak skvělé zemi, jako je Česko. Neměli bychom reptat, nebo nám spravedlivý osud jistě umožní pocítit na vlastní kůži, jak to chodí jinde. Pro mě je Česko skvělý domov, odtud mě nikdo nedostane (snadno)!

Co do budoucna přejete českému unitářství? Je něco, co by podle vás mělo být jinak? A co je naopak třeba zachovat?

Českému unitářství přeji, aby zůstalo živé a rostlo.

Je naprosto zřejmé, že každá generace má mírně odlišný způsob chápání a popisování věcí. Z toho důvodu není možné zafixovat jakoukoliv duchovní vědu, protože za několik generací původní výroky ztrácí schopnost zprostředkovat

hloubku poznání. Neexistuje žádný konečný výrok dokonale popisující nekonečnost. Zcela jistě ale existuje dotek s nekonečností.

Kéž má české unitářství stále nastavenou usměvavou tvář k Pravdě a kéž dokáže zprostředkovat dotek s nadsvětšnými hodnotami druhým.

Velice rád vzpomínám na situaci, kdy dal na sněmu v Praze lichý počet účastníků přesně stejný počet hlasů dvěma duchovním, protože největší kritik zapomněl odevzdat hlas. V podstatě neřešitelná situace se proměnila v harmonický výsledek. Jak lépe definovat unitářství? Jaké jiné záznaky bychom chtěli vidět?

Vždy budeme mít různé ideje, přístupy a názory. Kéž máme stále dostatek vůle spolupracovat a chápat své sestry a bratry.

Rozhovor vedl Matěj Čihák.

Unitaria Team a práce s dětmi a mládeží

Kristýna Ledererová Kolajová

Jeden z projektů, kterému se vedení Obce širšího společenství rozhodlo dát v posledním roce větší prostor, je systematická práce s dětmi a mládeží. Možná se pousmějete, že v našich počtech a míře návštěvnosti dětí na programech je to sisyfovská, nebo snad i donkichotská snaha. Toho jsme si samozřejmě vědomi. Ale k tomu, abychom to přesto zkusili, nás podnítilo několik faktorů. Prvním je, že mezi našimi členy nějakou mládež máme a připadá nám škoda ji přehlížet, protože většina programů, tak jak v Unitariích dnes běží, s přítomností dětí v podstatě vůbec nepočítá. Na to navazuje logicky další důvod: pokud se dětem v naší členské základně nebudeme věnovat, jak dlouho nám v ní vydrží? A navíc pro budoucnost NSČU je ideální, když v ní část nových členů vyroste, bude unitářské prostředí důvěrně znát a bude v něm od mlada aktivní.

Účastníci
dětského letního
pobytu si vybírají
barvu, se kterou
bude každý z nich
putovat za duhou.
(Foto KLK.)

Posledním pro nás přesvědčivým argumentem bylo to, že v NSČU zatím žádná obec nemá tolik dětí, aby jí stálo za to je k unitářství koncepčně průběžně vést a připravovat jim speciální program, který by pro ně mohl být atraktivní. Obojí je finančně i personálně náročné. Rozhodli jsme se proto část aktivit v této sféře dělat rovnou v nadobecním měřítku a nabídnout je všem dalším obcím, ať už jako produkt, který mohou využít, nebo jako know-how, s nímž mo-

hou volně samy a po svém pracovat. Vycházeli jsme přitom z úvahy, že Česká republika je malá a na nějaké celodenní, vícedenní či ještě delší akce se může jiným obcím vyplatit své mladé členy a jejich případné kamarády dopravit, pokud jim program bude připadat zajímavý. Tím můžeme navíc přirozeně posilovat meziobecní vztahy a rovnou dětem ukazovat, že stýkat se a pořádat akce mezi obcemi je běžný standard, samozřejmost.

Na letošním táboře si děti vyzkoušely „upcyclaci“, tedy výrobu nějakého užitečného předmětu z věcí, které by jinak skončily v odpadu. Ústředí má díky tomu nový etažér! (Fotografie Ondřej Svatoš.)

Už v roce předchozím nám v uskutečňování tohoto záměru velice pomohla Unitářská akademie, která přijala naši nabídku ke spolupráci a zaštitila projekt letního dvoutýdenního pobytu pro děti a mládež, čímž výrazně podpořila myšlenku nadobecního charakteru těchto akcí, a ještě pomohla menší částkou i finančně k jeho realizaci. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že Akademii jsme se rozhodli oslovit proto, že všechny naše akce z této sféry mají mimo jiné vzdělávací charakter, a to v duchu unitářství, to je jedno z našich základních kritérií a zároveň i cílů; rozhodně nejde jen o to, děti zabavit, ale od počátku je nenásilnou formou seznamovat s liberálními duchovními tradicemi, našimi principy a rozvíjet jejich spiritualitu na úrovni adekvátní jejich věku. A dalším důležitým faktorem je, že se snažíme mít akce vždy cenově dostupné i pro rodiče a zákonné zástupce s nízkými příjmy, což zase znamená mnohem větší nároky na shánění externích prostředků na dofinancování všech akcí.

Jako první věc, kterou naše obec zrealizovala (nutno doplnit že ve spolupráci s obcí Teplice a s Akademií), byl čtrnáctidenní prázdninový, v podstatě táborový pobyt pro děti nazvaný Putování za duhou, kdy každý den byl tematicky věnovaný jednomu z našich principů včetně principů ze Tří kamínek na cestu. Letos jsme ve spolupráci s Akademií uskutečnili podobný

dvoutýdenní tábor nazvaný Výprava do Země příběhů, přičemž „otvíracím“ motivem každého dne byly tentokrát osudy dvou zajímavých osobností spjatých s unitářstvím. Děti tak mohly (v mnoha případech poprvé) slyšet o díle dvaceti šesti slavných unitářů, k čemuž se opět vážala část dalších programů. Oba pobyty měly také silný ekologický aspekt. Prvního se zúčastnilo třináct dětí, z čehož pět bylo unitářů a dalších šest dětí členů či příznivců, letos se vystříдалo šestnáct dětí, z toho osm registrovaných členů, zbytek opět děti členů či příznivců. (Deníkové záznamy a stovky fotografií z obou pobytů najdete případně na webu unitarska-akademie.cz v pravém menu v záložce Konalo se.)

Pro mne osobně je důležitým prvkem to, že se v rámci těchto akcí nesnažíme cílit na jednu věkovou kategorii, ale naopak bereme děti od tří let věku (s doprovodem) a horní hranice není v podstatě omezena; letos bylo nejstaršímu účastníkovi patnáct let. Stejně tak mají v nějakém počtu dveře otevřené a na tábor jezdí i děti s menšími hendikepy (fyzickými i v oblasti psychického vývoje). Byť je to mnohem náročnější na zajištění péče, osobních vztahů i programu zajímavého pro všechny, považujeme tuhle mnohost za něco, co chceme jednoznačně podporovat a rozvíjet. Nechceme děti „bavit“, chceme je zároveň učit být ke světu a sobě navzájem vstřícní, pozorní a pomáhající.

Do dalšího pokračování nás motivují jak velmi pozitivní ohlasy dětí a rodičů, tak i fakt, že se o tento projekt v NSČU zajímá stále více lidí. Zatím se do něj nějakým způsobem zapojily čtyři obce – OŠS, POU, OUT a LOU (přičemž velmi děkuji všem jejich dospělým členům, kteří se na úkor svého volného času dokáží velmi platně a přínosně podílet na pořádání a zajištění táborů) – a doufáme, že do budoucna tuto společnou práci ještě zintenzivníme a že se třeba další obce přidají.

Kromě těchto letních aktivit jsme vloni v září v rámci naší obce založili skupinu mládeže, Unitaria Team, jejíž základ zatím tvoří čtyři členové, ale akcí se volně a příležitostně účastní i děti z dalších obcí a skupin. Smyslem je pracovat s dětmi a mládeží i během roku, nejen nárazově o prázdninách. Skupina má své programy dvakrát měsíčně, vždy jeden ve všední den a další za čtrnáct dní o víkendu, a navzdory lockdownu jsme byli skupinou, která v NSČU od září 2020 do června 2021, vyjma jedné téměř dvouměsí-

ní mezery, velmi intenzivně pracovala, a to i na projektech užitečných pro ostatní unitáře. Přehled aktivit plánovaných od prosince 2021, od kdy nám obec umožnila na svém webu mít naši vlastní stránku, najdete na adrese sirsispolecenstvi.cz, přímo v hlavním menu, záložka Mládež.

Zároveň ale nechceme naše mladé členy nijak separovat od jiného unitářského dění, naopak, smyslem je rozvíjet multigenerační obec, takže se Unitaria Team účastní všech větších projektů (například naše tradiční putování mají už naprosto samozřejmě duchovní a rozvojevý program koncipovaný tak, aby byl vhodný a přitažlivý pro nejmladší i nejstarší – a jsem moc ráda, že hlavně dospělí na tuto poměrně novou polohu ochotně přistupují, mládež berou jako přirozenou součást společenství a vlastně si i rádi „hrají“). Takto byly děti a jejich program integrální součástí například předávání štafety světla mezi naší a teplickou obcí, podzimního putování 2020 (Proměny) i putování jarního 2021 (Obnovující síla Země), spolupracují na na-

V rámci loňského podzimního putování děti na opravdových vahách zkoušely hledat pomyslnou rovnováhu v proměnách kolem nás – na základě toho, co jsme si říkali o ničení a rekultivaci krajiny a o ničení a záchraně památek. Měly odpovědět na to, co se podle nich proměňovat může a má, a co by naopak mělo zůstat stále. (Foto KLK.)

šem další projektu (naučná stezka N. F. Čapka) a společně s dětmi z POU, OUT a LOU se aktivně zapojily i do posledních příprav Sdílení světla, kdy pro nás všechny výtvarně zpracovaly unitářský příběh Světlo v každém koutě. Pro mne osobně bylo pak moc krásné vidět, že nejméně u sedmi připojených počítačů zapalují v průběhu slavnosti své svíčky s opravdovou vážností naši nejmladší členové (ze všech těchto akcí můžete najít fotografie a případně krátký popis ve fotogalerii na webu OŠS).

Do aktivit pro děti a mládež se navíc zapojuje na dálku i předseda naší obce Miloš Mášik, který pro ně skvělým způsobem připravuje zoomové lekce k práci s vlastní myslí.

Na závěr chci uvést, že to vlastně vůbec není jednoduchá cesta, z mé osobní zkušenosti je to spíš zcela naopak: stojí hodně času, energie, sil, zodpovědnosti (včetně té zákonné) i emočního vypětí a mnohokrát jsem si za tu dobu říkala, že vůbec nemá smysl pokračovat, posuny jsou minimální a o vklady, které byste rádi dávali, vlastně nikdo pořádně

nestojí. Pak jsou ale drobné situace, v nichž se ten který mladý unitář či unitářka, když nevnímají, že se díváte, zachovají tak, že vám potvrdí, že ona cesta je dobrá a bez ohledu na míru úspěšnosti má smysl. A má ho, i když je to jen pro maličkou skupinku. To je vlastně můj základní poznatek, o němž bych se chtěla podělit se všemi unitáři, kteří ve své obci váhají, zda má vůbec význam něco v téhle oblasti začít, když je to třeba jen pro dva, tři, čtyři jedince. Z mé zkušenosti ano, protože se opravdu lze v mnoha ohledech propojovat s ostatními podobnými skupinkami a dělat část věcí společně. A naštěstí už takovéhle ostrůvky nejméně v polovině obcí jsou! Pro unitářskou sezonu 2021/2022 právě připravujeme nadobecní projekt Rok šamanů, který by měl končit opět dvoutýdenním táborem, a budeme moc rádi, pokud by se kdokoli z dalších obcí, ať už pod její hlavičkou, nebo jen sám za sebe se svými dětmi nebo dětmi svých příbuzných či známých, chtěl zapojit. Základní informace najdete zde: www.sirsispolecenstvi.cz.

Středeční meditace (nejen) nad dobrým čajem

Anna Vachudová

Po uvolnění karantény jsme v brněnské obci opět navázali na pravidelné středeční setkávání. Naše meditační středy pořádáme v duchu indické jógy, kterou kombinujeme s počátečním krátkým čchi-kungem pro zdraví, následnou relaxací a zdravotní vizualizací. Cvičení jsou doplněna o klasickou meditaci na sledování dechu a nácvik bdělé pozornosti při chůzi, kdy se obojí střídá po cca dvaceti minutách. Tyto sekvence spojené s počátečním protažením a relaxací mají podle referencí účastníků prokazatelný vliv na zvýšení bdělosti ve všech oblastech, a to již po pouhém dvouhodinovém trvání cvičení. Meditační blok je završen kratší metta bhavanou.

Středeční meditace (nejen) nad dobrým čajem. (Foto © Shutterstock.com.)

Účast není zatím nikterak vysoká, nicméně vzhledem k věkovému průměru členů OUB chápeme, že se mnoho lidí zatím těsně po ukončení karantény stále obává o své zdraví. Proto i páteční programy probíhají vesměs virtuálně. Doufáme však, že účast do budoucna vzroste a naše čajové meditační středy udělají radost i novým účastníkům.

Ve stejném duchu proběhlo i naše červenkové setkání v Brně na hradu Špilberk v nově

otevřené zahradě. Kvetoucí podloubí z růží, rybníček a tekoucí fontány radostně ladily s právě narozenými kůzlaty a ovečkami na přilehlém pozemku.

Naše meditace v altánu při západu slunce jako by kontrastně vyvažovala páteční podvečerní shon městského centra pod námi a ukazovala, že nalezneme-li kousek klidu ve svém nitru, nemusí být mezi ruchem velkoměsta a meditačním ústraním vlastně žádný větší rozdíl.

Nepovinný modul Unitářské akademie Praktická duchovní cvičení 2021

Matěj Čihák

Skalní hrad a bývalá poustevna ve Sloupu v Čechách. (Foto Matěj Čihák.)

MÍSTO

Letošní nepovinný modul Unitářské akademie, již tradičně zasvěcený praktickým duchovním cvičením, se konal 24.–27. června ve Sloupu v Čechách, poklidném a trochu tajuplném městečku obklopeném lesy a zvláště tvarovanými kopci. Významnou památkou Sloupu je hrad vytesaný do pískovcové skály, který podstatnou část své historie sloužil jako poustevna. Duchovní praxe má tedy ve Sloupu svou historii.

Příbytkem účastníků Unitářské akademie i místem konání všech cvičení, setkání a dalších forem vzájemného soužití byl Herberk Ferdinanda Dobrotivého, rozlehlý a dobře vybavený penzion, svou výzdobou i jménem zasvěcený habsburské dynastii. Název nese podle stejnojmenného císaře a posledního korunovaného českého krále. Na chodbách Herberku se lze setkat například s portrétem císařovny Sisi (s popisky v maďarštině) nebo třeba s provoláním císaře Františka Josefa Mým národům! (v češtině).

KRUHY SDÍLENÍ

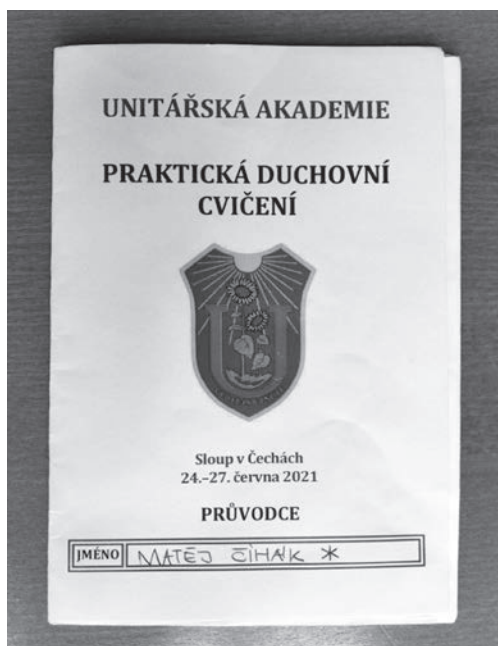
Na začátku pobytu dostali všichni účastníci Průvodce – sešit s podrobným rozvrhem programu na každý den, s tematickými citacemi i s dostatkem prostoru pro vlastní poznámky k jednotlivým akcím. Hned první den večer po příjezdu jsme také byli rozděleni do tří skupin pro kruhy sdílení. Každá ze tří skupin měla svého vedoucího. Vedoucími pro kruhy sdílení byli Petr Samojšský, dlouholetý spolupracovník Unitářské akademie Jiří Motl a nový spolupracovník Unitářské akademie Roman Figura, pedagog Katedry filosofie a dějin přírodních věd Přírodovědecké fakulty UK. Kruhy sdílení probíhaly vždy v intimní atmosféře, se symbolickým zapálením světla (svíčky), buďto vedoucím kruhu, nebo někým z účastníků. Kruhy sdílení plní funkci jakési psychohygieny v průběhu Akademie a zároveň i smelují účastníky, neboť otvírají důležitá témata a umožňují vyjádření na ryze osobní rovině. Pro mě osobně představovaly kruhy sdílení velmi zajímavou zkušenost, především s ohledem na možnost naslouchat druhým v jejich velice osobních vyjádřeních. Témata jednotlivých kruhů byla: přátelství, posvátné místo a nemoc a uzdravení.

RANNÍ PRAXE

S další velice zajímavou praxí, která prostupovala celým prodlouženým víkendem, jsme se setkali hned příštího dne ráno po snídani. Jednalo se o tzv. ranní praxi a byla zaměřena na smysly. Všichni jsme dostali drobný bloček, do něž jsme si měli své zážitky z prozkoumávání smyslů zaznamenávat. Vždy jinak, vždy podle toho, jaký smysl jsme poznávali a jakým způsobem. Bloček smyslových zkušeností je jakousi paralelou ke středověkým „kniham hodiček“, které vycházejí z antického spisu jménem *Cathemerinon*. Jeho autorem je antický křesťanský filozof a básník Prudentius. Ranní praxe nesly tyto názvy a byly zaměřeny na tyto motivy: Světlu v ústřety (ptačí píseň), Každodenní dobré jídlo (plody země) a K okraji ticha (putování k čirému).

Výzdoba Herberku Ferdinanda Dobrotivého, kde byli účastníci Akademie ubytováni.
(Foto Matěj Čihák.)

Průvodce pro účastníky letního modulu.
(Foto Matěj Čihák.)

Unitářský kalich na stole v jídelně, která sloužila jako hlavní prostor setkávání. Pod ním díla Prudentia, Rilkeho a Nietzscheho. (Foto Matěj Čihák.)

UVEDENÍ DO PŘÍTOMNOSTI

V pátek dopoledne mohli účastníci Akademie „spolubýt“ s prvním z externích hostů, Robertem Elvou Frouzem. Elva Frouz je katolický jáhen, zabývá se kontemplací a osobním duchovním doprovázením. Žije v domě Komunity Noe na barokní faře v Holostřevěch na Tachovsku. K nám na Akademii přijel na pozvání Jirky Motla a vedl setkání nazvané Uvedení do přítomnosti. Elva Frouz na mě působil jako člověk nepředstírané duchovní hloubky, zároveň velmi uzemněný, a především nesmírně laskavý. Celé setkání nemělo pevně dané schéma a plynulo jakoby samo sebou, jako by jeho řád přirozeně vznikl. Mluvil střídavě o své duchovní cestě, o svých duchovních učitelích a vzorech (zejména Františku z Assisi, ale i jeho jmenovci na římském stolci), a také o nástrahách, které na duchovní cestě číhají. Další části setkání byly věnovány již jen tichému rozjímání zaměřenému především na vnímání svého těla a čehokoli, co je vnímáno, – bez posuzování, odsuzování nebo usilování. Celkově na mě setkání s Elvou Frouzem působilo jako kombinace velmi liberální katolické mystiky s moudrostí jungiánské psychologie. Zanechalo ve mně, a odvažuji se říct, že i v ostatních účastnících, velmi povznášející a zároveň zklidňující dojem.)

ELEUSÍNSKÁ MYSTÉRIA

Téhož dne odpoledne nás pak čekal obzvlášť neobvyklý zážitek, a to rekonstrukce eleusínských mystérií pod taktovkou Romana Figury. Nejslavnějšími mystérii antického světa prošly tisíce, ne-li miliony lidí, od negramotných otroků po římské císaře. Nikdo však neví úplně přesně, co se během jejich nejtajnější části dělo. Na začátku jsme si všichni museli zavázat oči a připravit se tak o smysl, kterému v evropské kultuře přikládáme dominantní roli, – zrak. Poté jsme si měli vyprávět vtipy, optimálně se sexuální tematikou, neboť prý tak činili i stávající mystové jdoucí do Eleusíny (smyslem bylo především rozbít společenské a v jistém smyslu i psychologické hranice a poodkrýt nitro člověka). Bohužel – anebo snad naštěstí? – si nikdo podobně tematický vtip nedokázal vybavit, a tak jsme po dlouhém mlčení přešli k vyprávění vtipu „o Pepíčkovi“ apod. Nutno říct, že doba čekání, než nás začal průvodce odvádět do místnosti zasvěcení, byla notně dlouhá. Jestli šlo o záměr (vytvořit psychologický tlak a očekávání), nebo o potíže s organizací, jsem se rozhodl neposuzovat. Nakonec jsme byli všichni odvedeni do místnosti, kde hrála starořecká náboženská hudba (Gardzienice – *Orkiestra Antyczna*). Poté nám byla sundána páska z očí

Setkání s Robertem Elvou Frouzem, učitelem kontempace a katolickým jáhnem. (Foto KLK.)

a my spatřili to, o čem všichni smrtelníci musí až do konce svých dnů mlčet. Vše bylo zakončeno ochutnávkou černého piva, které mělo být náhražkou za nápoj kykeón, který údajně pili účastníci eleusínských mystérií, jehož složení není známo a který mohl (a také nemusel) mít psychoaktivní účinky.

DYADICKÝ VZTAH A RESPONSIVNÍ ČTENÍ

V sobotu dopoledne probíhal pod vedením Petra Samojského seminář na téma Dyadický vztah a responsivní čtení v unitářské liturgii. Petr v něm probíral dyadické (podvojně) formy v unitářské liturgii, tedy když část liturgie pronášejí duchovní, a část společenství. To se týká především responsivního čtení, které podle Petra můžeme rozdělovat na tři základní druhy: responsivní čtení dialogické, responsivní čtení stvrzovací (které konstatuje a může působit dogmaticky) a responsivní čtení s hudbou. První a třetí variantu lze kombinovat.

HYPNOTIZÉR

Odpoledne za námi přijel do Herberku další z externích hostů Akademie, profesionální hypnotizér a „racionální thaumaturg“ Jakub Kroulík. Jakub se dlouhodobě věnuje technikám hypnózy a sugesce (podle něj jde v podstatě o synonyma), vystupuje na veřejných akcích a předvádí, jak je snadné člověka přimět k neobvyklému prožívání i jednání, čistě skrze specifické komunikační (a částečně i dotykové) techniky. Jakub úzce spolupracuje s klubem skeptiků Sisyfos a podílí se na projektu Paranormální výzva, který nabízí finanční částku někomu, kdo prokáže paranormální schopnosti v přítomnosti skeptických pozorovatelů, kteří je budou zkoumat z hlediska objektivní verifikovatelnosti. Zatím nikdo neobstál. To vysvětluje i označení „racionální thaumaturg“ – thaumaturg znamená řecky divotvůrce. Jakub se však za divotvůrce nepovažuje, všechny techniky, které používá, jsou podle něj zcela v rámci vědecké-

Rekonstrukce eleusínských mystérií pod vedením Romana Figury. (Foto KLK.)

ho světonázoru a zcela v souladu s materialistickým pohledem. Totéž si myslí i o metodách všech ostatních „divotvůrců“, kouzelníků, hypnotizérů i duchovních vůdců. Osobně pro mě bylo nesmírně zajímavé poslouchat Jakubovy příběhy z cest po USA a vyprávění o jeho setkání s rozličnými duchovními, většinou křesťanskými, vůdci a placenými motivátory. Samotné hypnotické „kousky“ mě tolik nezaujaly, byť chápu, že pro mnoho lidí může jít o poutavou show. Přednáška Jakuba Kroulíka, během které zhypnotizoval několik bratrů a sester unitářů, se setkala se značným ohlasem a vyvolala kontroverze. Někteří byli nadšení, jiní velice skeptičtí, někteří (jako já) někde na pomezí, ale snad nikoho nenechalo hypnotické vystoupení zcela chladným.

N. F. ČAPEK A AUTOSUGESCE

Na setkání s Jakubem Kroulíkem navázal seminář s Petrem Samojským na téma Norbert Fa-

bian Čapek a jeho vztah k autosugesce. (Auto)sugesce a hypnóza jsou, jak již bylo výše řečeno, úzce propojená témata. Diskuze o unitářských autosugescích se účastnil i pan hypnotizér a bylo zajímavé porovnat jeho postřeh s názory a praxí zakladatele českého unitářství. Úzce související s autosugescí byla i praxe tzv. denních hesel, v počátcích českého unitářství velice rozšířená. Některá z těchto hesel byla uvedena jako ukázka v našem Průvodci, například pondělní „Ve službách tvých, ó světa Pane, láska má ať k bližním plane“, nebo sobotní „Svobodné bratrství prosté, od srdce k srdci ať roste“.

DOBŘÁ MYŠLENKA

Poslední den, po snídani a kruzích sdílení, byl nepovinný modul Unitářské akademie Praktická duchovní cvičení zakončen nedělním shromážděním na téma Dobrá myšlenka. Shromáždění mělo sdílené vedení. Promluvu pronesl a na kytaru zahrál Petr Samojský. Na konci

Hypnotizér Jakub Kroulík. (Foto KLK.)

Přednáška Petra Samojského. (Foto Matěj Čihák.)

Petr Samojský hraje na kytaru během závěrečného nedělního shromáždění, jehož téma bylo *Dobrá myšlenka*. (Foto Matěj Čihák.)

shromáždění si každý z účastníků vylosoval papírek s nápisem „Tvůj život je krásný...“ a následným vysvětlením, proč je jeho život krásný. Tyto papírky jsme dostali první den a měli jsme na ně napsat, proč si myslíme, že je (nebo může být) něčí život krásný. Poté jsme je odevzdali. Papírky byly promíchány. Já jsem si vylosoval papírek, který tvrzení „Tvůj život je krásný...“ zdůvodňoval nonverbálně, kresbou prasátka, půlměsíce a květiny.

DESET TIBETANŮ

Velkým zážitkem v rámci volného času mezi jednotlivými bloky programu Akademie pro mě byla, kromě návštěvy skalního hradu-poustevny na okraji obce, také nečekaná návštěva místního obchůdku s indickými a nepálskými

šálami. Od paní, která šály prodává, jsem se dozvěděl, že její dcera si vzala Tibetana a ten nyní žije spolu s ní právě ve Sloupu v Čechách. Tibetanů je v Česku málo, údajně prý pouze deset. Jeden z nich tedy žije mezi hlubokými lesy a zvláště tvarovanými kopci na severu Čech.

ZÁVĚREM

Nepovinný modul Praktická duchovní cvičení v červnu 2021 charakterizovala především velká rozmanitost programu – katolický učitel kontemplace, skeptický hypnotizér, starořecká mystéria, čapkovská tradice. Herberk Ferdinanda Dobrotivého představoval perfektní místo pro konání letního modulu, a proto předpokládáme, že se do něj příští rok opět navrátíme!

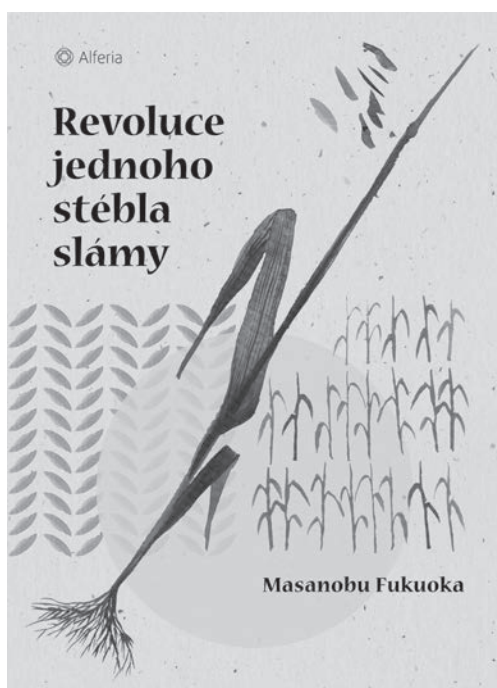
Masanobu Fukuoka: Revoluce jednoho stébla slámy

Matěj Čihák

Tento článek plní roli filmové i knižní recenze v jednom. Představuje dílo originálního japonského myslitele a zemědělce jménem Masanobu Fukuoka. Ten v roce 1975 napsal knihu o tzv. přirozeném zemědělství (japonsky šizen nóhó) nazvanou *Revoluce jednoho stébla slámy*. Kniha byla přeložena i do češtiny a vyšla v roce 2019 v nakladatelství Alferia. Stejný název nese i krátkometrážní, velmi zdařilý dokument o Fukuokovi a jeho pojetí zemědělství.¹

Masanobu Fukuoka (1913–2008) se narodil i zemřel v okrese Ijo na ostrově Šikoku. V mládí pracoval jako inspektor v přístavu v Jokohamě, kde dohlížel na přivážené plody, zda nejsou napadeny škůdci. Po večerech intenzivně pracoval v laboratoři na výzkumech rostlinných škůdců. Sám Fukuoka uvádí, že kromě práce a výzkumů žil také bujarým nočním životem. Stávalo se mu, že ve své laboratoři během výzkumů, které probíhaly dlouho do noci, omdléval. Možná to byl první signál toho, že tělo, ale i duše mladého badatele jsou přetíženy. Pokračoval však dál ve stejném životním rytmu práce, výzkumů a nočního života.

Zřejmě právě následkem náročného životního stylu onemocněl Fukuoka v 25 letech těžkým zápallem plic. V knize popisuje svou zkušenost z nemocničního pokoje, kde se domníval, že je již na prahu smrti. Nicméně se uzdravil a vrátil se do práce, nyní však již jako jiný člověk. Už nebyl tím bezstarostným mladíkem jako předtím. Začal si klást otázky po smyslu života a smrti, o vztahu člověka a přírody. Místo večírků chodil na dlouhé noční procházky po Jokohamě. Během jedné z těchto procházek zažil stav, který bychom v tradici japonského zenového buddhismu mohli označit jako „satori“ – náhlý vhled do problému, jakési malé osvícení. Fukuoka tehdy omdlel pod stromem nad jokohamským přístavem a poté, co strávil noc v polospánku a polobdění, probudil se s novým pohledem na svět: člověk nic neznamená, jeho inteligence nemá

Kniha *Revoluce jednoho stébla slámy* od Masanobua Fukuoky. (Převzato z databazeknih.cz.)

žádný význam, neexistuje žádný jiný smysl života než jíst a spát a to vše dělat v maximálním souladu s přírodou.

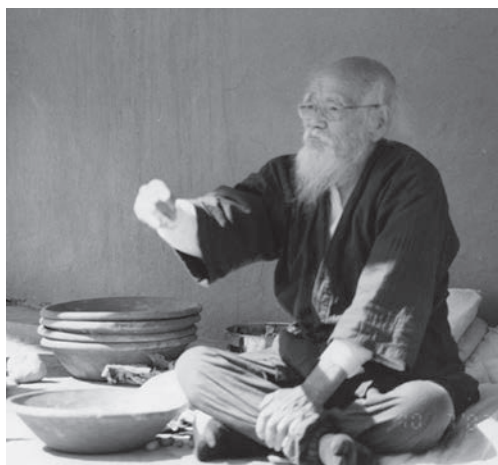
S tímto novým „poznáním“ Fukuoka razantně změnil svůj život. K překvapení všech kolegů dal výpověď v práci a po nějakou dobu se bezcílně potuloval po Japonsku. V Tokiu se procházel po parcích a přespával, kde se dalo, přičemž se pouštěl do řeči s náhodnými kolemjdoucími a snažil se jim s nadšením vysvětlit

¹ Dokument *Revoluce jednoho stébla slámy* lze shlédnout na serverech youtube.com nebo tarak.cz

marnost všeho lidského úsilí. Posléze se rozhodl vrátit do rodného města na statek svého otce. Zde žil v mandarinkovém sadu v chatrči jako poustevník. Otec, vážený starosta města, byl po čase z chování svého syna rozčarováný – zvláště poté, co Masanobua pověřil péčí o mandarinky, které následně všechny uhynuly. Mladý poustevník totiž dělal to, co považoval za nejlepší – nic.

Později se Fukuoka ujal péče o vlastní pozemek v souladu se svou metodou nedělání. Fukuoka říká, že většina lidí přemýšlí tak, že si klade otázky: „Co ještě můžu udělat?“, „Co ještě vylepšit?“, „Co kdybych udělal tohle?“. Fukuoka naopak doporučuje klást si opačné otázky: „A co třeba nedělat toto?“, „A co takhle nedělat tamto?“² Říká, že pochopil, že jediné, co má dělat, je jíst a spát. Aby to mohl dělat, pak jediné, co potřebuje, je přirozené zemědělství. Tedy nechat přírodu, ať se řídí svou vlastní moudrostí. Co je cílem přirozeného zemědělství? Fukuoka v dokumentu říká: „Nejvyšším cílem je mít spoustu času na pořádného šlofika.“

Možná si říkáte: jak je s takovým přístupem možné vůbec něco vypěstovat? Tato otázka mě také napadla. Ono to s tím nicneděláním ve Fukuokově metodě totiž není až zas tak horké. To je ostatně vidět jak z dokumentu, kde se čilý stařec činí, tak i z knihy, která obsahuje množství praktických rad a pasáží popisujících různé úkony. Masanobu Fukuoka je svým stylem vyjadřování provokatér – být podle mě spíše bezděčně než záměrně. Jeho „nedělání“ se vždy vztahuje již k nějakému předpokládanému děláni. Zjednodušeně řečeno, Fukuokova metoda znamená ve skutečnosti: věnujte se zemědělství (tedy v podstatě „dělejte“), ale v rámci tohoto se snažte veškeré zásahy a úkony minimalizovat na nejmenší možnou míru (tedy „moc toho nedělejte“). Fukuokovi jde o to, aby se nedělalo víc, než je nezbytně nutné. Aby se nevylepšovalo. Jak ale potvrdili mnozí pozorovatelé i přími účastníci prací na Fukuokových pozemcích, tvrdé práce bylo v některých dnech opravdu dost.

Masanobu Fukuoka (1913–2008), japonský zemědělec a svěbytný duchovní myslitel.
(Fotografie převzata z commons.wikimedia.org.)

Fukuokovo zemědělství je v podstatě zemědělství založené na bezorebném obdělávání půdy a nechemickém způsobu hnojení. V knize deklaruje Fukuoka čtyři zásady přírodního hospodaření: 1. žádné obdělávání (tedy žádná orba či obracení půdy), 2. žádná chemická hnojiva ani hotový kompost, 3. žádné odplevelování pomocí obdělávání nebo herbicidů, 4. žádná závislost na chemikáliích.

Kromě čtyř zásad bylo pro Fukuokovo zemědělství typické například rozhazování stébel slámy mezi rostoucími plodinami. Sláma měla blokovat růst plevelů a zároveň sloužit jako hnojivo. Proto mistr z ostrova Šikoku nazval svou knihu *Revoluce jednoho stébla slámy*. Velice zajímavé jsou také tzv. semenné koule, jakési „rozsévací granáty“ – jde o kuličky uhnětené z mazlavé hlíny, napěchované semeny nejrozmanitějších rostlin. Těch rostlin, které by člověk uvítal, aby mu na zahradě – bude-li si to Matka příroda přát – vyrostly. Kluzká hlína semena chrání, takže je ptáci ani jiní tvorové nepozřou. S první deštěm se semenná koule rozpustí, semena se dostanou do půdy a začnou růst. Anebo také nezačnou.

Faktem je, že za půl století, kdy praktikoval „přirozené zemědělství“, zavítaly na Fukuokovy pozemky velké zástupy návštěvníků. Ne všichni z nich byli nadšení mladí Japonci z velkoměst, které fascinoval Fukuokův životní styl a filozo-

² Masanobu Fukuoka, *Revoluce jednoho stébla slámy*, Praha: Alferia 2019, s. 55.

fie a vnímali jej v podstatě jako duchovního mistra. Mezi návštěvníky bylo i nespočet vědců a odborníků, agronomů z celého Japonska i světa. A všichni se shodli na tom, že výsledky Fukuokova zemědělství jsou minimálně uspokojivé, ne-li přímo vynikající. Za pozoruhodnou považovali zejména minimální přítomnost škůdců na polích, která desítky let nespátřila herbicid ani z dálky. Fukuoka to vysvětluje prostě: pokud herbicidy hubíte škůdce, hubíte zároveň i jejich přirozené predátory a další živočišné druhy. V přirozeném zemědělství nejsou žádné herbicidy, takže všichni potenciální škůdci mají i své predátory, kteří redukuje jejich počty.

Po vydání své knihy získal Fukuoka celosvětovou proslulost. V 80. letech byl zván do Afriky, aby místním zemědělcům pomáhal v boji se suchem. Byl oceněn cenou Ramona Magsaysaye, kterou lze označit za jakousi asijskou obdobu Nobelovy ceny.

Když jsem poprvé viděl dokument *Revoluce jednoho stébla slámy*, byl jsem jím nesmírně nadšen. Po letech jsem se dostal i ke stejnojmenné knize. Dnes se dívám na Fukuokův přístup mnohem víc kriticky. Především mi připadá poněkud zavádějící způsob, jakým o věcech mluví – evokuje představu úplného nicnedělání. Přitom Fukuokovo zemědělství není nic jiného než klasické neolitické zemědělství, jaké praktikovali naši předkové po tisíciletí. Tedy pořádná dřina a poměrně časté – byť nikoli neustálé – zasahování. To vše ovšem jinak, než dělá moderní zemědělství: bez chemikálií, bez techniky, a především s mottem „co nejméně“. I tak je toho ale na „přirozené“ zahradě podle mého názoru dost. Dost práce, i dost co sklízet.

I z filozofického hlediska mi připadá Fukuokův naturalismus a minimalismus přehnaný. Fukuokova filozofie je v podstatě nihilistická – nic nemá smysl, jen jíst a spát. Bezpochyby i to může být pro někoho cesta ke štěstí – a přirozené zemědělství mu na této cestě může být dobrým průvodcem. Důležité je podotknout, že Fukuoka nevychází z žádné konkrétní duchovní nebo filozofické tradice, pouze ze své

Semenná koule: kulička z mazlavé hlíny, naplněná semeny různých rostlin, která slouží jako nástroj setby ve Fukuokově „přirozeném zemědělství“.

(Fotografie převzata z commons.wikimedia.org.)

vlastní zkušenosti. Svým étosem však přináleží k volné linii zenových a taoistických asketů a svatých bláznů Dálného východu.

Fukuoka tvrdí, že veškerá lidská inteligence je zbytečná. Přitom úplně přehlíží, že svým intelektem (bezpochyby na základě své zkušenosti) vytváří další intelektuálně-filozofický systém, další metody, další rastr, kterým se člověk dívá na realitu. Fukuokova „přirozenost“ není přirozená, je „fukuokovská“. Což není špatné ani dobře, jen to tak je.

I přes všechny výše uvedené výtky mě neopouští pocit, prožívaný spíše intuitivně než racionálně, že na Fukuokových slovech i praxi je něco velmi radostného, osvobozujícího a inspirativního. Jako kdyby bylo možné extrahovat od onoho doslovného extremismu jakési čiré jádro, které je spíše směrem, kam se vydat, než pevnou doktrínou. Toto jádro Fukuokova učení je krásné a čisté. Dá se uplatnit v zemědělství i ve všech jiných oblastech života. Dělat toho méně, zpomalit, otevírat se souladu s přírodou, učit se od ní. A tak jsem si vzal k srdci Fukuokovu zásadu: „Nejvyšší forma zemědělství je nedělat absolutně nic.“ Nedělám nic. Kromě zalévání pouštní růže doma na stole se zemědělství nijak nevěnuji. Jsem tedy absolutním zemědělcem! Zatím.

Návštěva komunitní zahrady Metro Farm

Matěj Čihák

Ve čtvrtek 22. července jsem navštívil komunitní zahradu Metro Farm. Metro Farm (nebo počeštěně Metro farma) se nachází na Císařském ostrově, mezi Bubenčí a Trojou. Na pozemku ostrovní zahrádky mě uvítal a provedl koordinátor celého projektu Štěpán Říha.

Komunitní zahrada je pozemek, na němž si lidé mohou pronajmout políčko a pěstovat si na něm, co jim dělá radost. (Všechny fotografie Matěj Čihák.)

KOMUNITNÍ ZAHRA

Na úvod by bylo dobré stručně říci, co je to komunitní zahrada. Jde o pozemek, na němž si lidé mohou pronajmout políčko (v Metro farmě např. o ploše 5 m²) a pěstovat si na něm, co jim dělá radost. Většina lidí pěstuje plodiny přinášející jedlé plody, zejména zeleninu, například cukety, dýně apod. Jak jsem se ale přesvědčil na pozemku Metro farmy, někteří dávají přednost i okrasným květinám. Jeden záhon byl plný téměř výhradně okrasných květin. V současné době se na pozemku Metro farmy nachází asi

170 individuálně pronajatých políček. Kromě individuálních políček ale existují i společně sdílené záhony. Na nich se lidé učí pěstování rostlin společně a zároveň se učí i mezilidské spolupráci a týmové koordinaci jako takové. Jak mi řekl Štěpán Říha: Cílem společných záhonů není jen pěstování, ale i edukace. Plody těchto společných záhonů se pak přerozdělují mezi ty, kdo se na jejich pěstování podíleli. Případné přebytky se pak prodávají – nebo nabízejí za dobrovolný příspěvek – i lidem mimo zahradní komunitu.

Slepice volně pobíhající po pozemku Metro farmy.

ZVÍŘATA

Komunitní zahradu však neobývají pouze rostliny a lidé, ale také zvířata! Na Císařském ostrově jsou to konkrétně slepice, kterých je tu opravdu hojně, a také kozy. Slepíc je momentálně zhruba 150. Farma umožňuje případným zájemcům adopci slepic. Člověk, který si slepici adoptuje, na ni měsíčně přispívá určitou částkou – odměnou je mu možnost vybrat si jednu měsíčně dvacet vajec. A především dobrý pocit, že o slepice je na Metro farmě pečováno lépe než například ve velkochovech. Třetina slepic, které zde žijí, pochází z velkochovů, odkud byly členy Metro farmy vykoupeny.¹ Tyto bývalé vězeňkyně lze dobře poznat – jsou rezaté. Ostatní slepice mají jiné barvy. Slepice mají svůj výběh, ale občas se stane, že nějaká proklouzne plotem a pobíhá i mezi záhony. Během své návštěvy jsem jednu takovou viděl. Koz je tu celkem šest a je třeba je dvakrát denně dojit.

Komunitní zahrada je prostorem nejen zahradničení, ale i umění.

¹ Vykoupení jedné slepice z velkochovu přijde zhruba na 20 až 50 korun.

V Metro farmě se experimentuje s různými metodami pěstování plodin.

ZAČÁTKY A VYHLÍDKY METRO FARMY

Metro farma nesídlila na největším z pražských ostrovů odjakživa. Komunitní zahradničení se zde usídlilo teprve loni v listopadu. Původně sídlila na velkém brownfieldu² u nádraží Bubny. Pozemek, na němž farma sídlí nyní, patří pražskému magistrátu. Ten pozemek přislíbil na přibližně pět let. S koordinátorem projektu jsme se shodli, že ač se to může zdát jako poměrně dlouhá doba, je již nejvyšší čas přemýšlet o tom, kam – a v jaké formě! – projekt v budoucnu přesunout. Magistrát má v plánu za pět let spustit projekt revitalizace ekosystému s názvem Divoká Vltava.³ Místa, kde nyní bují dýně, kvetou

2 Brownfield (doslova „hnědé pole“) je pozemek či areál, který není dostatečně využíván a je zanedbaný. Dá se říct, že jde o jakési „hluché místo“ uvnitř městské zástavby, jakési „území nikoho“. V rámci městské urbanistiky se v poslední době staly brownfieldy a jejich potenciální využití velkým tématem. Revitalizace a využívání brownfieldů je novým trendem, který má potenciál oživit mrtvé části města. Brownfield, pokud není jeho půda kontaminovaná, je jedním z ideálních prostorů pro zahájení komunitního farmaření. Ale i pro mnoho dalších kreativních projektů, ať již ekologických, kulturních či jiných.

3 O projektu Divoká Vltava se lze více dozvědět na webových stránkách Prahy 7: <https://www.praha7.cz/temata/verejny-prostor/spolecne-pro-trojskou-kotlinu/divoka-vltava/>

afrikány a pobíhají slepice, se tak promění ve spleť divokých říčních meandrů, zátočin a mokřadů. Podle Štěpána Říhy je projekt Divoká Vltava velmi dobrý, jen škoda, že se střetává s jejich projektem komunitního zahradničení. Takto na sebe na Císařském ostrově narážejí dva progresivní ekologické projekty. Řekl jsem si, že je vlastně hezké žít ve městě, kde se na jednom místě střetají dva takové bohužel projekty. I když pro Metro farmu to znamená do budoucna přehodnotit nejen své místo, ale možná i formu fungování. Štěpán Říha uvažuje, že by stálo za to nejen farmu prostě přemístit někam jinam, ale celkově projekt rozšířit, například formou jakési decentralizace na více míst.

BUDOUCNOST KOMUNITNÍHO ZAHRADNIČENÍ

Podle Štěpána Říhy je trend komunitních zahrad v současné době (nejen) v Česku na vzestupu. Nedávno jsem si všiml jedné menší nedaleko svého bydliště (Komunitní zahrada Libóza). Jenom v hlavním městě jich existuje nespočet. Podle Štěpána Říhy by se komunitní zahrade mohlo také říkat „městská farmička“. Vzhledem k situaci, v níž se nyní naše planeta – a tudíž i společnost – nachází, se městské zemědělství jeví jako jedna z cest k udržitelnějšímu živo-

Zásoba hnoje je důležitou součástí komunitní zahrady.

tu. Jedná se o cestu, jak získat místní plodiny, které se nemusí dovážet přes půl světa; člověk má navíc k plodům své (nebo komunitní) práce osobní vztah a zároveň prohlubuje svůj vztah k přírodě, a také k ostatním lidem, celkově. Nemusí přitom opouštět své město a stěhovat se na venkov. Stačí jen vytvářet zemědělské komunity uvnitř měst a nacházet místa, kde se dá městské zahradničení provozovat. Například v těsném sousedství velkých sídlišť se často nacházejí velká pole, která by stačilo rozdělit na menší parcely a obdělávat je komunitně. I pro

ekosystémy by to bylo zdravější než nekonečné monokulturní lány vlastněné jedním člověkem. Ale i vnitřek městské zástavby nabízí mnohé prostory pro zahradničení: ostrovy, brown-fieldy, parky, soukromé pozemky ochotných nadšenců... Podle mého názoru má komunitní zahradničení v Praze, v České republice i celosvětově velkou budoucnost.

Děkuji Štěpánu Říhovi i všem tvorům žijícím na Metro farmě za přijetí a poučení. Pro zájemce o komunitní zahradničení v Praze doporučuji webové stránky kokoza.cz.

Permakultura a možné inspirace pro unitářství

Kristýna Ledererová Kolajová

Permakultura je pojem, který s námi žije už víc než padesát let, a byť vznikl takříkajíc u proti-nožců, na jihovýchodě Austrálie, je jednou ze zásluh globalizace, že poměrně rychle doputoval i k nám a v českých zemích získal za ta léta hodně přívrženců. Přesto je pro část z nás stále málo známý, a pokud ho známe, možná jsme se nikdy nezamýšleli nad tím, jaký význam může mít v různých oblastech života našich unitářských společenství.

Permakultura ve svém nejtradičnějším pojetí je udržitelná a pro přírodu i ekosystémy šetrná hospodaření se zemědělskou půdou, typické jsou třeba vyvýšené a vícedruhé záhony.
(Foto © Shutterstock.com.)

Samotné slovo permakultura je složeno z částí dvou anglických slov – permanent + agriculture (tedy trvalé a zemědělství), a popravdě řečeno, takto rozpitváno svědčí víc o původním účelu vzniku permakultury než o tom, co jsou její cíle a smysl dnes. Permakultura ve svém vývoji urazila již ohromný kus cesty od toho, kdy byla jen lokálním projektem pro zkoušení nových, udržitelných a pro přírodu i ekosystémy šetrných způsobů hospodaření se zemědělskou půdou. Jejich smys-

lem mělo být zajistit obživu a prostředí pro život člověka tak, aby to bylo co nejméně na úkor ostatních lidí, rostlin a zvířat. Zakladateli tohoto konceptu byli Bill Mollison (v roce 2016 zemřel) a David Holmgren v 70. letech 20. století (poprvé se ti dva potkali na ekologickém semináři v roce 1974). Svou dnes již ikonickou farmu Melliodora, pojmenovanou po jednom endemickém druhu eukalyptu, pak Holmgren založil na jihovýchodním pobřeží Austrálie roku 1986.

Permakulturní přístup k půdě může být velmi vhodný i pro sdílené, komunitní pozemky a zahrady.
(Foto © Shutterstock.com.)

Na úvod je ještě důležité napsat, že ačkoli permakultura zásadním způsobem vychází z pozorování přírodních systémů a z moudrosti tradičního zemědělství, staví velkou měrou i na moderním vědeckém a technickém poznání. Dnes by navíc už možná bylo vhodnější místo slova *agriculture* v názvu ponechat jen *culture*, kultura. Je to z mého pohledu výstižnější díky šíři, jakou v lidském životě (pokud si ji do něj vpustíte) permakultura dnes obsáhne. Už dávno to není jen styl vytváření a udržování zahrad, ale právě celé kultury života. Je to určitý způsob myšlení a tvůrčího, a současně co nejvíc ohleduplného bytí.

Pro ty, kdo se permakulturou zabývají, je samozřejmě, že to, co bylo před padesáti lety revoluční, je dnes často naprosto běžné, nebo i překonané. A v tom tkví její základní kouzlo: neustále se rozvíjí a mění, nic nezůstává dané, kromě úplně základních principů. To je první věc (kromě samotného šetrného přístupu k životu), která je nám unitářům naprosto blízká.

Principy permakultury sice zůstávají stejné po celém světě, ale jen obecně! Mění se používané technologie i techniky – podle klimatu, složení půdy, dostupných zdrojů, lokálních kulturních, řemeslných i zemědělských tradic

a v neposlední řadě podle potřeb lidí, kterým má permakultura tam či onde sloužit. Rozhodně tedy nestačí si jen přečíst knihu o permakultuře, ale pro to, abyste ji mohli správně aplikovat, musí v té chvíli teprve začít nejdůležitější, nejsložitější a nejnáročnější úsek cesty, který „obnáší“ živě se zajímat o prostor, kde žiji já sám – o jeho historii a tradice vztažené k lidové kultuře, řemeslu, hospodaření –, a pak samozřejmě začít aktivně experimentovat s vlastní půdou, s vlastním domovem a jeho okolím, nebo i utvářením zdravějšího prostředí své obce.

A jaké že jsou ty základní principy? Permakultura jich zná dvanáct (což je víc, než mají čeští unitáři, a to už je co říct!). Myslím, že k tomu, aby si člověk, který s permakulturou zatím neměl co do činění, o ní udělal základní obrázek, je nutné je všechny představit. Rámcově ony principy zní asi tak, jak je popíšu níže, ovšem nadto si dovoluji ke každému přidat i určitý unitářský úhel pohledu. Subjektivní, samozřejmě. Ale taková už permakultura je: nabízí osobní zkušenosti přetavené do konkrétních doporučení, ale vlastní cestu ponechává každému v rámci určitých mantinelů (daných právě jen základními principy) otevřenou a pobízí ho k ní.

ZÁKLADNÍ PRINCIPY:

1. Pozoruj, hledej vazby, a pak na poznané navazuj svou činností.

Permakultura je pomalou cestou, s možná nepoměrně dlouhou fází hledání se a hledání vhodných výchozích bodů, ale o to je trvanlivější. Tohle platí při plánování toho, jak správně založit zahradu nebo začít lépe využívat zemědělskou půdu, ale podobný princip lze jistě s úspěchem uplatňovat třeba u tvorby poslání, cílů a programových priorit unitářské obce.

2. Uč se hospodařit s energií a její přebytky se snaž uchovávat.

Jsou tím myšleny klasické energie typu elektřiny, ale i energie lidská. Vzaženo opět k unitářským společenstvím – v tomto duchu se v zahraničí používá ten princip, že by se v obci neměl startovat projekt, který nemá podporu alespoň pěti členů schopných a ochotných na něm pracovat. Víím, že by pak asi většina projektů českých unitářů přišla vniveč, ale co do hospodaření s lidským potenciálem a energií má tohle pravidlo velmi solidní základ.

3. Práci zaměřuj na získávání plodů (ať jedlých, nebo jakýchkoli jiných – i v pomyslném slova smyslu).

Pro permakulturu je užitečnost klíčovým pojmem, estetičnost je druhotná. Převeďme-li to na život našich komunit, pak si řekněme, co jsou relevantní výsledky existence a práce našich společenství. Je to hlubokost prožitku? Oddanost Bohu? Nebo oddanost lidství a viditelná práce v téhle sféře?

4. Usměřňuj sebe sama a přijímej zpětnou vazbu.

Toto je jedno ze základních pravidel, protože permakultura je založená na vlastním jedinečném přístupu každého, kdo se jí věnuje, a jen opravdu málokdy lze do detailu přebrat poznatky a zkušenosti druhých. Zpravidla je pro optimální výsledek třeba vše postupně upravovat na základě vlastních zkušeností a i ty je nutné vyhodnocovat průběžně. Je obvyklé, že se první uspokojivé výsledky dostaví až za ně-

kolik let, a je třeba s tím počítat. Kdo chce rychlý zisk, pro toho není permakultura stvořená. Zato lidi někdy i bolestivě učí trpělivosti, vytrvalosti a pokoře. Kongregační systém našich obcí je nastaven tak, aby principiálně s tímto pracoval velmi podobně.

5. Využívej obnovitelné zdroje a važ si jich.

Dodejme, že včetně promyšlení toho, jak časově náročná a nákladná obnova daného zdroje je. Co může být obnovitelnými zdroji našich společenství? Třeba vzájemnost, velkorysost, tolerantnost a pokora, skromnost a schopnost „upozadit se“ ve prospěch celku...? Zde si jistě dokáže každý dosadit své.

6. Vytvářej co nejméně odpadu.

To je podle mne naprosto zásadní a univerzálně platný princip, vedoucí k přemýšlení, co a v čem pořizovat, transportovat a uchovávat, abychom po sobě zanechávali co nejméně věcí, bez ohledu na to, zda či do jaké míry jsme soběstační v produkci potravin a dalších věcí denní spotřeby. Na život společenství to lze převést samozřejmě také: je na jeho vedení, aby promyšleně nakládalo s cennými zdroji, jako je třeba ochota k dobrovolnické práci či volný čas členů, a chovalo se k nim tak, aby je využívalo s co nejmenšími zbytky.

7. Postupuj od vzorců a schémat k detailům.

K tomuto principu máme hezké české přísloví „pro stromy nevidět les“. Znamená to i v našich společenstvích pouze to, že věci je třeba realizovat promyšleně a systematicky. Okamžité nápady bez ukotvení a promyšlení souvislostí, důsledků, vkladů a zisků nemají příliš šance na úspěch.

8. Dávej přednost začleňování před oddělováním.

Osmý princip permakultury je pro unitářská společenství dlouhodobou, stále aktuální a, troufám si říci, stále palčivou výzvou. Samozřejmě, v teoretické rovině je to jasné a platné. Ale jak to dokázat převádět do praktického života? V tomto případě je možná snazší jej aplikovat na zahradě než v živém společenství. Ideálním

Do stále se rozšiřujícího spektra permakulturních projektů můžeme v posledních letech v mnoha městech naší republiky připočítat i takzvané květnaté louky, tedy nesekané plochy se směsí lučních rostlin, které mají nejen estetickou funkci, ale zároveň pomáhají zabráňovat rychlému odpařování vody z půdy a poskytují úkryt i potravu hmyzu a ptákům. (Převzato z commons.wikimedia.org.)

modelem z přírody si ale pomoci můžeme: představme si lesní patra, od půdního (podzemního nebo kořenového) přes mechové jako nejnižší nadzemní, travní nebo bylinné, keřové a stromové. Přestože se někdy při vzdáleném pohledu může zdát, že si konkurují, opak je pravdou. Kdyby jedno z nich neexistovalo, dramaticky by to vychýlilo z rovnováhy a přirozené existence všechna další.

9. Využívej malá a pomalá řešení.

Tohoto principu se dotýká už první jmenovaný. Jde o to, že správný výsledek chce svůj čas a cesta k cíli svůj postup od skromnějších začátků. Ale znamená to i nezapomínat na čas a prostor potřebný pro růst (třeba i jednotlivých členů či obce) a to, že rychle rostoucí věci zpravidla jen připravují místo dalším, pomalu rostoucím a trvanlivějším. Správný výsledek je závislý na správném fázování.

10. Využívej rozmanitost a važ si jí.

I tento princip je unitářům velmi blízký. Zdravá diverzita by vždy měla mít přednost před vyhlídkou na rychlý zisk, pokud ten zároveň vede

k vychýlení zdravé rovnováhy a zdravého časování. Navíc rozmanitost podporuje inspiraci a tvořivost, což je velmi podstatný aspekt jak pro permakulturu, tak pro unitářská společenství.

11. Využívej kraje a rozhraní, važ si okrajových systémů (aneb Nemysli si, že jsi na správné cestě jen proto, že je dobře vyšlapaná).

Mám-li být osobní, pak tento princip je pro mne subjektivně jeden z klíčových. Rozhraní a přechodové fáze mezi různými etapami (v čase) nebo biotopy a lokalitami (v prostoru) jsou v našich rychlých životech podle mne nejvíc opomíjeným prvkem. Nabízí se mi říci opomíjeným potenciálem, ale tento potenciál je nejprve nutné objevit a poskytnout mu vědomě potřebný čas a prostor, aby se mohl projevit jako krajinotvorný nebo životadárný prvek. Pokud tuhle možnost nevytvoříme, zdánlivě o nic nepřijdeme, ale ve skutečnosti se ochudíme o mnoho. Použijeme-li poněkud vznešenou analogii z přírody, pak okrajové systémy jsou obecně velmi pestré a velmi živé: třeba korálový útes, ústí řeky, pobřežní zóny, přechod lesa a louky. Zde najdeme život nejvíc kypící, nejdý-

namičtější se vyvíjející (právě díky setkávání různých zažitých schémat) a také nejrozmanitější co do forem a typů na jednom území. Převládáme-li to na lidská sídla, pak civilizací urbánně dost opomíjené a liché prostory (chodníky, meze, ploty, zóny „nikoho“) představují obrovský nevyužitý potenciál. A ve společenství je to podobné: nevyužíváme-li systematicky a vědomě přechodné zóny mezi soukromím členů a společenstvím, mezi jednotlivými skupinami a podobně, ochuzujeme se o mnoho prostoru pro společné sdílení, prožívání i komunikaci.

12. Využívej tvůrčím způsobem změnu a tvořivě na ni reaguj.

Zde asi lze doplnit jediné: Vize není o tom, jaké jsou věci nyní, ale jaké budou. Lidé, kteří s tím umí pracovat, jsou pro všechny sféry činnosti včetně života společenství velmi cenní, byť někdy kritizovaní (protože vytrhávají společenství z příjemného komfortu) a někdy i vysmívání (ne vždy je proces změny jednoznačně pozitivní). Přesto se bez tohoto principu dobré společenství ani dobré prostředí pro život vytvářet nedá. Náš život je neustálý proces změn a umět o něm uvažovat s předstihem a zároveň se znalostí a hlubokým pochopením minulého je velkou výhodou.

Na závěr chci subjektivně uvést princip, který bych sama pro sebe definovala jako sjednocující, zastřešující:

Promýšlejte a zkoušejte; zkoušejte a promýšlejte.

V permakulturním přístupu není nic univerzálně platným řešením a nikdy nebude všechno vyhovovat všem: máme různé potřeby, různé spotřeby, různá prostředí – proto neváhejte pozorovat a přizpůsobovat se a... hrát si!

Vrátím-li se k původnímu pojetí permakultury jako péči o půdu, pak je nutné říci, že lokalitou, která se v tomto směru může dynamicky a zdravě posunovat vpřed, jsou města. Současná města jsou závislá na přísunu potravin a energií ze vzdálených míst, z venkova, nebo i z druhé strany zeměkoule. Jejich fungování závisí na tenkých nitkách ekonomiky, která vesměs nerespektuje životní prostředí ani etiku

poctivého obchodu. Zdravý rozum a instinkt přitom velí mít věci potřebné k uspokojení základních životních potřeb na dosah místa, kde žijí, a tohoto rozporu bychom si všichni měli být vědomi.

Pravda je, že ve městech dnes žije větší část lidstva, rozvoj permakultury pro města a příměstské oblasti je tedy pro ty, kteří se nechtějí chovat podle hesla „po nás potopa“ největší výzvou. A zároveň už máme vymyšlené i mnohé cesty, jen jimi zkusit jít. Patří sem například vytváření vertikálních záhonů i zahrad, „bytové“ kompostování, zkoušení zaměřit se více na kupování a konzumaci lokální potravin, vyzkoušení nakupování bez obalů, větší míru cestování pěšky, na kolech, koloběžkách či veřejnou dopravou, nošení si vlastního jídla do zaměstnání, nebo třeba vyvarování se nadbytečnosti, jako jsou brčka na pití a podobné věci, bez kterých náš život ničím neutrpí. Ano, možná to zní až příliš výchovně: ale zároveň je to bezpočet příležitostí, kde se dá začít (nebo pokračovat), aniž by nás to o něco ochuzovalo, stačí jen víc nad svými dny a jejich trávením přemýšlet. A možná nás to v určité chvíli a v určitém směru začne bavit a uspokojovat. A o tom přesně permakultura má být. Ne o stanovování nereálných direktiv a cílů, ale o tom, že nás bude bavit a zároveň bude ku prospěchu nám i celku. Tyhle tři věci by měla splňovat vždy.

Ostatně, jak jsem již psala výše, je zde velký prostor pro to, aby první nebo alespoň důležité místo, kde se k tomuto fenoménu dostaneme, byly naše unitářské komunity, nikoli naše vlastní domácnost, už proto, že permakulturní principy jsou vlastně v jádru principy komunitními a zároveň duchovními. Jsou založené na tom, že chceme brát ohled na druhé i mimo svou rodinu, učit se, vnímat a chápat širší souvislosti, přizpůsobovat se zmenšujícímu se životnímu prostoru, neznásilňovat přírodu a vzájemně se respektovat. Ideálním příkladem unitářské obce, kterou vědomé rozhodnutí vnést permakulturní přístup do svého praktického i spirituálního života velmi obohatilo, může být třeba Throop Unitarian Universalist Church v Pasadeně v Kalifornii. Zdejší sbor v roce 2012 zahájil proces založení permakulturní zahrady kolem kostela (dnes ji má hotovou, jen ji udržuje a do

Permakultura už vstoupila i do života mnoha unitářských sborů. Fotografie je z Throop Unitarian Universalist Church v Pasadeně. Dobře je kromě zahrady vidět i velká nádrž na zachycování dešťové vody. (Foto KKK.)

shromáždění i liturgického roku vnáší ekotematiku i plody své zahrady), má v rámci neogotického chrámu propracovaný funkční systém zachycování dešťové vody i výroby solární elektřiny (pravda, v Kalifornii jdou některé věci snáze, ale jiné zase hůř) a s prvky permakultury pracuje jak v liturgii, tak v dalších programech. Tento příklad, byť se vám může zdát geograficky příliš vzdálený, jsem vybrala jednak proto, že

jsem měla možnost se s ním osobně (byť letmo) seznámit, i proto, že duchovní Tera Kleinová, která stála u jeho zrodu, byla lektorkou naší Akademie a jeden svůj text poskytla i *Tvůrčímu životu*.

Každopádně smyslem není dávat si nedostupné příklady, ale spíš pozitivně motivovat a vzbudit chuť začít dělat věci třeba trochu jinak.

Tvůrčí život / ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ / Ročník 10, 2021, číslo 4

Vydává:

Náboženská společnost českých unitářů, Karlova 186/8, 110 00 Praha 1, IČ: 00460524
Vychází 5x ročně.

Redakce:

Kristýna Ledererová Kolajová, Matěj Čihák

Na čísle redakčně spolupracovali:

Rev. Mark Shiels, Rev. Luděk Pivoňka

Jazyková korektura:

Jarmila Colombo

Grafická úprava a sazba:

Pavel Bosák

Tisk:

ON tisk, s. r. o., Křesomyslova 384/17, 140 00 Praha 4

Kontakt:

kristyna-ledererova@unitaria.cz

Registrováno pod č. MK ČR E 20775.

ISSN 2336-1107

Za původnost a věcnou správnost příspěvků odpovídají autoři. Obsah příspěvků nemusí souhlasit se stanoviskem vydavatele. Všechna práva k obsahu příspěvků náležejí autorům a jakékoli jejich další užívání musí být v souladu s autorským zákonem.

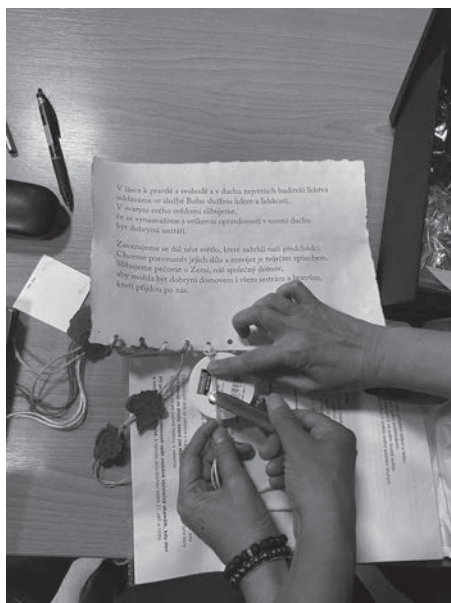
Obrázek na první straně obálky: Mluvit o smrti © Shutterstock.com.

Obrázky na třetí straně obálky: Fotografie z předání Štafety světla mezi OUT a LOU © Tereza Vacíková.

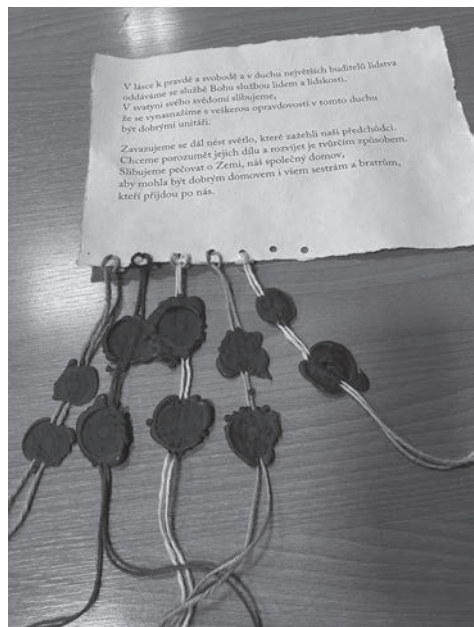
Obrázek na čtvrté straně obálky: Ježíšův obraz v liberálním náboženství © Shutterstock.com.

Jana Rašková z OUT (vlevo) a Marcela Prajzlerová z LOU při předávání Štafety světla. (Všechny fotografie Tereza Vacíková.)

Zapečetování Štafety světla.

Štafeta zapečetěna.

Slavnostní předání proběhlo 7. září 2021. Nyní je Štafeta v rukou liberecké obce.

